N:o 1.

Ank. till Riksd. Kansli den 2 April 1886, kl. 3 e. m.

Riksdagens Särskilda Utskotts Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts till Utskottet remitterade nådiga proposition med förslag till lag angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, samt till lag angående renmärken.

Behofvet att genom lag ordna den inom skandinaviska halföns norra hälft nomadiserande befolkningens ställning är gammalt. Redan i förra århundradets midt gaf sig detta behof, för så vidt angick de mellan Sverige och Norge flyttande lapparne, ett uttryck i första bihanget eller codicillen till den mellan dessa riken den $^{7}/_{18}$ Oktober 1751 afslutade gränsetraktat. Denna codicill afsåg emellertid hufvudsakligen att trygga och begränsa hvartdera landets lappars rätt att uppehålla sig i det andra landet, således att reglera lapparnes flyttningar mellan båda rikena, och meddelade allenast få bestämmelser angående den sida af lappväsendet, hvilken sedermera blifvit den vigtigaste, eller den som rörer lappens förhållanden till den bofaste. Praktisk anledning dertill saknades nemligen, så länge icke odlingens och renbetesmarkernas gränser ännu hunnit mötas. Men sedan odlingen uppnått och börjat inträngа på de områden, der lappen från urminnes tid varit van att fritt ströfva omkring med sina renar, har frågan om mitt och ditt väckts till lif, och rättsregler funnits behöfliga till biläggande eller förekommande af tvister mellan lapparne och de bofaste. För åstadkommande af sådana rättsregler, i hvad angick förenämnda flyttande lappar,

påbörjades omkring 100 år efter tillkomsten af omförmälda codicill, eller år 1843, omfattande arbeten, hvilka, tidtals afbrutna, ej hunno bringas till slut förr än 40 år senare, då den 6 Juni 1883 nådig förordning angående de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, blef af Kongl. Maj:t utfärdad.

Till närmaste föremål hade nyssnämnda arbeten visserligen haft de mellan båda rikena flyttande lapparne och förhållandena å de trakter, förnämligast i Norge, hvilka desse plägat besöka. Men de verkställda undersökningarne och utredningarne hade jemväl varit i hög grad egnade att tydliggöra behofvet af ett ordnande af de likartade förhållandena mellan lapparne under deras vistelse här i landet och dettas bofasta befolkning. Väl förefunnos bestämmelser angående hithörande ämnen uti lappfogdeinstruktioner, afvittringsstadgar och Kongl. bref, men spridda i flere urkunder, otillräckliga för sitt ändamål och föråldrade behöfde de sammanföras, fullständigas och ersättas med nya, dertill förarbetena för den internationella lagen (såsom Kongl. förordningen den 6 Juni 1883 lämpligen kan benämnas) jemväl erbjödo en del material. Och den 16 Juni 1882 uppdrog Kongl. Maj:t åt en komité att utarbeta förslag till sådana lagbestämmelser angående de svenska lapparne och deras förhållanden till landets bofasta befolkning, som ansåges böra tillhöra området för Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma lagstiftningsmakt.

Med underdånig skrifvelse den 25 Augusti 1883 öfverlemnade komiterade af dem utarbetade förslag till särskilda förordningar *dels* angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige, *dels* angående renmärken; hvilka förslag, efter det yttranden deröfver infordrats från Konungens Befallningshafvande i Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands län, och sedan förslagen undergått föreskrifven granskning i Högsta Domstolen, med af Kongl. Maj:t vidtagna ändringar blifvit uti nådig Proposition N:o 2 till antagande af Riksdagen framlagda.

Innan Utskottet öfvergår till att yttra sig angående de särskilda lagförslagen, anser Utskottet här böra sammanföras hufvudsakliga innehållet af komiterades i detalj utförda redogörelse för lappstammens nuvarande utbredning inom Sverige, dess flyttningar, beskaffenheten af det näringsfång hvaraf den lefver, dess antal m. m., som kan tjena till belysning af de faktiska förhållanden, hvilka den nya lagstiftningen afser att reglera.

Lappstammens utbredning.

»Inom den del af Sverige», yttra komiterade, »hvilken ligger norr om 62 breddgraden, ströfva för närvarande lappar, som hafva ren-

skötsel till sitt egentliga näringsfång. De fjell, som ligga på gränsen emellan Herjeådalen och Dalarne, samt den fjellrygg, som går utmed riksgränsen mot Norge, och från hvilken många under ganska stora sträckor skoglösa fjellgrenar utgå långt mot öster, erbjuda vidsträckta betesmarker för renhjordarne vår, sommar och höst. De skogrika trakter, som vidtaga öster om dessa fjellgrenar, lemna genom den renlaf, som marken derinom flerestädes framalstrar, näring åt renarne under vintermånaderna. De floder, som hafva sina källor i närheten af riksgränsen och sina tillflöden från dessa fjellgrenar, bilda djupt nedskurna dalar, i hvilka tall- och granskog bekläder fjellsidorna långt in mot riksgränsen och der björkskog här och hvar går ända till och öfver denna gräns. Många af dessa dalar klädas derjemte af en riklig gräsvegetation, hvilken, i mån som den uppspirar, begärligt afbetas af renarne, men hvilken ock framkallat bosättningar och bedrifvande af nötboskapsskötsel till och med i björkregionen och invid sjelfva riksgränsen».

Det nu angifna området, som utgör lapparnes egentliga hemland, utbreder sig i Norr- och Vesterbottens län öfver en rymd af icke mindre än 1,010 qvadratmil, deraf den egentliga fjelltrakten likväl icke utgör mer än omkring 350 qvadratmil, men bildar i Jemtlands län en smalare landssträcka af vexlande bredd.

Då förhållandena äro väsentligen olika uti Norr- och Vesterbottens län, å ena, och i Jemtlands län, å andra sidan, skall den följande redogörelsen först i ett sammanhang behandla de två förstnämnda länen och derefter Jemtland och Herjeådalen.

Norrbottens och Vesterbottens län.

Den Norr- och Vesterbottens län tillhörande delen af förenämnda, såsom lapparnes egentliga hemland ansedda område är Lappland, som i sig innefattar inom *Norrbottens län:* Torneå lappmark med socknarne Enontekis och Jukkasjärvi, Luleå lappmark med socknarne Gellivare och Jockmock jemte dithörande Qvickjocks kapellförsamling, samt Piteå lappmark med Arjepluogs och Arvidsjaurs socknar och inom *Vesterbottens län:* Umeå lappmark med Lycksele, Sorsele och Stensele socknar, jemte den senare tillhörande Tärna kapellförsamling, samt Åsele lappmark med socknarne Åsele, Fredrika, Vilhelmina och Dorothea.

Uti Lycksele, Åsele och Fredrika socknar finnas numera icke renegande lappar å annan tid än under vintern, då lappar från grannsocknarne der taga sitt vinterstamhåll eller flytta öfver de nämnda socknarnes område. Inom lappmarkssocknarne i Norrbottens län samt Sorsele, Stensele och Tärna socknar af Vesterbottens äro lapparne fördelade å lappbyar. Enligt gammal häfd har i Norrbottens län hvarje

lappby sitt särskilda territorium för både sommar- och vinterflyttningar, inom hvilket antingen hvarje lappfamilj har för sina renar sin egen betestrakt, eller ock flere, som hafva små hjordar, beta sina renar tillsammans. Med få undantag hafva inom detta läns lappmarker enskilda lappar icke fått inrymning å särskilda renbetesland. Inom Arjepluogs och Arvidsjaurs socknar af Piteå lappmark liksom inom Vesterbottens län hafva deremot lapparne fått inrymning, en eller flere å hvarje renbetesland. Till följd deraf har jemväl inom nyssnämnda län indelningen i lappbyar, der den förefinnes, förlorat all betydelse i territorielt hänseende.

Fjellappar och skogslappar.

De lappar, som lefva af renskötsel — om de så kallade fiskarlapparne är här icke fråga — pläga, allt efter som de någon del af året flytta upp till fjelltrakterna vid och bortom riksgränsen eller uteslutande hålla sig inom skogslandet, betecknas som fjellappar eller skogslappar. Norrbottens läns lappar äro till större, Vesterbottens läns till allra största delen fjellappar. Såsom fjellapparnes hem, för så vidt detta uttryck kan användas i fråga om nomader, kan man betrakta de i öfversta skogsregionen något öster om riksgränsen kring de stora Norr- och Vesterbottniska elfvarnes källflöden belägna ställen, der de hafva sina höst- och vårvisten, der de under någon tid på våren uppehålla sig, innan de företaga flyttningen till fjells, och dit de vid sommarens slut återvända för att der stanna qvar under hösten och början af vintern, innan vinterflyttningarne till skogslandet vidtaga. Skogslappar finnas i Torneå lappmark högst få. I Luleå lappmark äro de något flere. I dalgångarne efter Piteelf och dess bivatten förekomma de talrikast. Arjepluogs samt Arvidsjaurs lappbyar, den senare omfattande hela socknen af samma namn, bestå uteslutande af skogslappar, hvarförutom sådana finnas i kustsocknarne i närheten af lappmarksgränsen. Inom Vesterbottens län vistas icke skogslappar utom i den detta län tillhörande Malå socken, hvilken räknas till Piteå lappmark. Skogslappen, hvilken icke uteslutande egnar sig åt renskötseln, enär han derjemte ofta idkar hemmansbruk, och hvilken stundom endast är renskötare åt bofaste, kan till följd deraf betraktas såsom ett slags öfvergångsform mellan nomad och bofast. Ej sällan öfvergår han helt och hållet till jordbrukareyrket, liksom han understundom fullständigt antager fjellappens lefnadssätt.

Lapparnes flyttningar.

Tiden för lapparnes flyttningar är olika snart sagdt för hvarje större lappsamhälle. Under tiden från början af November till jul kan man emellertid säga, att lapparne anträda sina vinterflyttningar. Under

dessa hålla sig inom Norrbottens län fjellapparne i allmänhet inom egen eller angränsande sockens skogsland och öfverskrida i regeln icke lappmarksgränsen. Undantag härifrån eger emellertid rum med lapparne från Enontekis. Sedan nemligen ryska regeringen 1852 förbjudit den förut tillåtna flyttningen af så väl finska som norska lappar öfver gränsen mellan Finland och Norge, hafva lappar med ett stort antal renar från den vid fredsslutet 1809 till Ryssland afträdda delen af Enontekis' socken samt från Kautokeino härad i Norge inflyttat till Enontekis och Jukkasjärvi socknar i Sverige, hvarigenom vinterbetena i synnerhet i Enontekis blifvit otillräckliga och för lapparne uppstått nödtvång att utsträcka sina vinterflyttningar jemväl till kustlandet. Lapparne i Vesterbottens län, af hvilka många inom Stensele socken och dertill hörande Tärna kapellförsamling jemte renskötseln idka hemmansbruk, flytta vanligen under vintrarne fram till kusten, Dorothealapparne ofta efter Ångermanelfvens floddal ända ned till Hernösand. Skogslappen uppsöker vid vinterns inträde kustlandet. Åt allmogen derstädes är han nemligen ofta renskötare. I kustlandet finner han lättare afsättning för sina tillverkningar af lappskor och tåg m. m., hvarjemte han der kan billigare förskaffa sig sina nödvändighetsartiklar.

I Mars och April månader börja lapparne vända om åt norr och vester. I Maj och Juni äro fjellapparne åter vid sina vår- (och höst-) visten, derifrån de i sistnämnde eller i Juli månad flytta upp till högfjellen invid riksgränsen samt, hvad angår lapparne från Torneå lappmark allmänt, öfver denna gräns föra sina renar in i Norge. Jemväl från Luleå lappmark ske flyttningar till Norge, men flertalet lappar hafva här sina sommarbeten på svenska sidan invid riksgränsen. Fjelllapparne från Arjepluogs socken föra äfven stundom sina renar till Norge, der flere af dem hafva renbetesland. Lapparne från Umeå lappmark vistas under månaderna Juli—Augusti i Norge och lapparne från Åsele lappmark beta under högsommaren sina renar å båda sidor om riksgränsen. Skogslapparne flytta, som förut är nämndt, icke under sommaren ur skogslandet, der de med undantag af en del af sommaren låta sina renar utan tillsyn »gå i villan» från våren till hösten. I Augusti och September månader återkomma fjellapparne till sina höst- (och vår-)visten, der de stanna qvar tills vinterflyttningen åter börjar.

Förhållandet till bofaste.

Inom Norrbottens län är förhållandet mellan lappar och bofaste i allmänhet godt. En hufvudsaklig anledning till tvister dem emellan är, att här liksom i rikets öfriga norra län den jordbrukande befolkningen

inbergar en del af sitt foder å icke inhägnade myr- och utängsslåtter, belägna å utmark. Dessa utängsslåtter äro ej tillgängliga för dragare, innan myrarne tillfrusit och snö fallit, då det i stackar och hässjor uppsatta höet vanligen på förvintern plägar hemfraktas. Har detta, i anledning af sen vinter eller annan orsak, icke skett, innan lapparne med sina renar ankomma till trakten, är höet utsatt för att af renarne skadas. För detta län gäller Kongl. brefvet den 3 Oktober 1866, enligt hvilket det åligger *dels* nybyggare eller hemmansinnehafvare i lappmarkerna att, då de ej hafva sitt hö förvaradt i lador utan lägga det i stackar, förse dessa med stängsel till skydd mot renarne, *dels* ock renegare vid laga påföljd att taga sådan vård om sina renar, att de icke skada växande eller afskuren gröda på åker, äng eller slåttermyrar under tiden från den 1 Juni till den 1 September. Tvister af berörda anledning förekomma derför icke heller inom Enontekis' socken, der missnöje försports allenast deröfver, att lapparne med sina renar slå sig ned vid gårdarne och de allmänna färdvägarne, hvarigenom snön af renarne tilltrampas så hårdt, att renlafven blir oåtkomlig för de dragrenar, hvilka de bofaste hålla. I de nordligaste kustlandssocknarne, der icke nämnda Kongl. bref är tillämpligt, våga lapparne väl ej i allmänhet inflytta förr än frampå vintern, då de med tillhjelp af den djupa snön hafva renarne i sin hand och då höet å utängarne i regeln är hemfördt. Då emellertid sådant undantagsvis icke skett, uppstå i dessa kustlandssocknar tvistigheter. I Gellivare socken är förhållandet mellan lappar och bofaste godt, utom då vintern kommer sent och höet å utängarne till följd deraf ej hunnit bringas i säkerhet förr än renarne anlända. I Jockmocks socken ega de bofaste, som här hafva för sed att hägna om sitt hö och sina röjningsland, sjelfve renar, dem lapparne sköta, hvarigenom uppstått en gemensamhet i intressen, hvilken utjemnar anledningarne till osämja. Undantag från ofvanstående omdöme i fråga om Norrbottens län gör Jukkasjärvi socken, der inflyttade Kautokeinolappar liksom annorstädes stiftat oreda i lappväsendet, och der förhållandet mellan lappar och bofaste är ytterst spändt af flera anledningar, bland annat, att de bofaste ej hägna kring sitt hö och att de söka välta en större del af kommunens utgifter på lapparne än som enligt desses åsigt vederbör. För öfrigt är det hufvudsakligen mellan de bofaste och skogslapparne inom ifrågavarande län som missämja eger rum i anseende till de senares slappare vård om sina renar, hvilka sommartiden nedtrampa jordbrukarens utängsslåtter, ett förhållande som i synnerhet börjat öfverklagas i kustlandssocknarne,

hvarest de der bosatte skogslapparne hela året om hålla sina renar på trakter, som nästan uteslutande tillhöra enskilde.

I Vesterbottens län brukas ej i allmänhet hägnader kring hässjor och höstackar å utängarne, hvaremot de bofaste å somliga orter t. ex. i Stensele och Tärna hafva höet förvaradt i lador. Inom detta läns lappmarker hafva föröfrigt flere bofaste sjelfve renar, som vårdas af lappar, medan å andra sidan många lappar — i de nämnda socknarne flertalet af dem — hafva små hemmansbruk i fjelltrakterna; hvilka förhållanden å ena sidan göra den jordbrukande befolkningen mera öfverseende med lapparne och å den andra mana dessa att taga noggrannare vård om sina renar. I senare hänseendet hafva alla Vesterbottens lappar godt namn om sig. Förhållandet mellan dem och deras bofasta grannar är derför inom detta län i allmänhet godt. Det synes egentligen vara under vinternflyttningarne österut som renarne göra skada å hö, som man ej hunnit hemföra från utmarken, hvarför de bofastes klagomål inom detta län egentligen synes gå ut på, att lapparne borde förbjudas att så tidigt som nu sker företaga nämnda flyttningar.

»Lappland», »Lappmarkerna», Odlingsgränsen.

Utskottet anser sig här böra erinra, att betydelsen af uttrycken »Lappland» och »lappmarkerna» är uteslutande geografisk. Dessa uttryck äro den gamla landskapsbenämning, hvarigenom det territorium, der lapparne af ålder ströfvat omkring, skiljes från Norrlands med provinsnamnen Vesterbotten och Ångermanland betecknade kustbygd. På sätt redan är angifvet, är emellertid lappen icke ensam inom Lappland, utan hafva nybyggare af annan folkstam här och der brutit bygd långt upp i fjellandet. För bestämmande af en gräns, öfver hvilken odlingen icke vidare må inträngа, finnas emellertid numera föreskrifter gifna. Sedan förra delen af detta århundrade har i rikets två nordligaste liksom i Jemtlands län pågått det slags förrättning, som kallas afvittring och som haft till ändamål att skilja kronans marker från enskildes egor, att af de förra tillägga svaga hemman fyllnad i deras behof, att urskilja, hvad hemman utöfver deras mantal och ränta i egor innehafva, samt att för idoge arbetare bereda tillfälle till nya hemmans anläggning på kronoallmänningar och öfverloppsmarker och således befrämja landets uppodlande och bebyggande. Afvittringen är afslutad för Jemtlands län, men icke inom Norr- och Vesterbottens läns lappmarker. Ursprungligen synes, hvad de sistnämnda länen angår, icke afvittringens uppgift hafva omfattat bestämmande af odlingsgränsen. Någon föreskrift derom finnes nemligen icke i den äldsta afvittringsstadgan för berörda län af den 10 Februari 1824. Först i nådiga stadgan för af-

vittring och skattläggning af Luleå lappmark den 13 December 1850 synes hafva blifvit bland afvittringens föremål upptaget bland annat »att urskilja och bestämma de delar af lappmarken, der, tills vidare och intill dess Kongl. Maj:t annorlunda förordnar, anläggningar af nybyggen icke må ega rum, utan lappallmogen skall ega oinskränkt rätt till bete för sina renar». Men denna stadga synes icke hafva blifvit tillämpad. Genom Kongl. brefvet den 13 December 1867 förordnades, att en gräns emellan den egentliga fjellbygden och den till odling tjenliga delen af Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker skulle provisionelt bestämmas, intill dess hithörande förhållanden blifvit genom afvittringen slutligt ordnade, att anläggning af nybyggen ofvanför denna gränslinie tills vidare och intill dess afvittring skett icke finge tillåtas och att redan anlagda nybyggen ofvanför denna gräns, hvilka blefve åbolediga, skulle till allmänna kronomarken återläggas; hvarjemte meddelades föreskrifter om sättet för gränsens bestämmande. I nu gällande stadga om afvittring i Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 Maj 1873 § 1 är föreskrifvet, att vid afvittringen skall bestämmas en gräns emellan de delar af lappmarken, som äro tjenliga för odling, och den mark, der nybyggesanläggningar icke vidare må tillåtas. Och i nyssnämnda lagrum har uppå särskild framställning af komiterade blifvit genom Kongl. kungörelsen den 13 Juli 1883 vidtagen den ändring, att förslaget till odlingsgräns skall af Konungen pröfvas och afgöras.

Jemtlands län. »Jemtlands lappmark».

Hittills har blifvit redogjordt allenast för Norr- och Vesterbottens län, från hvilka Jemtlands län i afseende å hithörande förhållanden väsentligen skiljer sig. I sistnämnda län finnes icke liksom i de förra någon från länets öfriga delar territorielt afskild lappmark. Uti äldre handlingar rörande provinsen Jemtland hafva väl komiterade funnit uttrycken Föllinge och Undersåkers lappmarker liksom äfven uti afvittringsutslag af yngre datum. Med anledning deraf hafva komiterade velat i nu ifrågavarande lag införa begreppet »Jemtlands lappmark», hvarunder komiterade velat innefatta ej endast de vid afvittringen lapparne tilldelade, för det mesta af högre fjellsträckningar bestående områden, de s. k. skattefjellen, utan äfven de mellan dessa inskjutna smärre dalgångar, de områden, som inneslutas af lapparnes, och hvilka desse äro nödsakade att beträda för att tillgodogöra sig betet å sina skattefjell, samt slutligen all den mark, som blifvit upplåten till enskilde och skattlagts efter den för Vesterbottens läns lappmarker före år 1873 gällande metod, detta allt för så vidt genom en sådan begränsning bildas

ett sammanhängande land invid riksgränsen. Men då uttrycket »lappmark» i fråga om Jemtlands län ansetts föranleda missförstånd, beträffande det dermed åsyftade område, har i det af Kongl. Maj:t framlagda lagförslaget detta uttryck blifvit utbytt mot »de inom Jemtlands län för lapparne afsatta land», hvilket emellertid innebär icke allenast ett förtydligande utan jemväl en icke oväsentlig inskränkning af det område i Jemtland, som i fråga om lapparnes flyttningsrätt komiterade velat göra likställdt med lappmarkerna i Norrbottens och Vesterbottens län.

Afvittringen.

Dessa för lapparne i Jemtlands län afsatta land äro skattefjellen. Såsom komiterade af äldre handlingar inhemtat, hafva före afvittringen lapparne vår och höst fört sina renar på trakter, som numera innehafvas af bofaste. Men vid afvittringen i Jemtland, hvilken, inställ år 1786, ånyo påbörjades år 1821, har lapparnes renbetesrätt helt och hållet lemnats ur sigte. Afvittringsstadgan för Jemtland af den 8 December 1820, hvilken genom Kongl. brefvet den 9 Mars 1825 förklarades skola gälla till efterföljd jemväl i Herjeådalen, innehåller ingenting angående lapparne och deras renbete. Af stadgans föreskrifter synes meningen hafva varit att indela till nyhemman eller lägga under äldre hemman all odisponerad jord samt således göra kronan så att säga fri från all mark inom länet, för såvidt den var för den bofasta befolkningen begärlig. Lapparne och deras behof af mark för sin näring behandlades såsom icke förefintliga. År efter annat trängdes de utan att ens blifva hörde från af dem hittills begagnade och delvis för renbete synnerligast vår och höst oundgängligen behöfliga trakter ej endast på det lägre landet utan äfven i sjelfva fjellområdet, der stora sträckningar upplätos åt bofaste. Genom flere Kongl. bref uppmuntrades och ordnades nemligen i fjelltrakterna detta fäbodeväsende, som isynnerhet inom Herjeådalen erbjuder de allvarsammaste anledningar till förveckling emellan lappen och den bofasta befolkningen. Så godt de förmådde, torde nog lapparne sökt att värja sin rätt, ehuru deras bemödanden i detta afseende ej synas haft synnerlig framgång. På en å jemtländska lappallmogens vägnar till Kongl. Maj:t ingifven underdånig skrift, deruti — under anförande att lapparne, som från barndomen ej vant sig vid annat näringsfång än vården af sina renar, befarade sin undergång i framtiden, så vida ingen gräns sattes för vidare inkräktningar genom nybyggesanläggningar på de trakter, deras fäder bebott — lappallmogen, anhållit det måtte dem i nåder tillåtas att begagna de trakter, deras fäder innehaft, emot erläggande af den afradsränta årligen, som kunde i nåder pröfvas skälig, svarades genom Kongl. bref den 26

Mars 1831, att afvittringsstadgan för länet med de flere i ämnet meddelte föreskrifter skulle gälla till efterrättelse. Först genom två Kongl. bref den 20 April 1841 det ena »angående grunderna för afvittringen inom Hede pastorat i Herjeådalen», omfattande Hede, Vemdalens och Tennäs socknar med Storsjö kapellförsamling, hvari stadgades att af de lägenheter, som icke kunde användas till nya hemman, behöfliga områden borde utses och bestämmas till vinterstamhåll för lapparnes renhjordar, samt det andra »angående bestämmande af säkra gränser för lappallmogens i Jemtland renbetestrakter», hvilket visserligen innehöll att nybyggen i fjelltrakterna derefter icke borde upplåtas, innan lapparnes betesmarker blifvit behörigen utstakade, men derjemte tillät att i sammanhang med urskiljandet af dessa betesmarker jemväl nybyggen finge utstakas der lägenheter funnes och sökande sig dertill anmälde — först genom dessa två Kongl. bref stadgades *något* skydd för lapparnes rätt till renbeten. Men *dels* kommo dessa föreskrifter för sent för att kunna medföra synnerligt gagn, *dels* har det med sistnämnda nådiga bref åsyftade ändamål icke uppnåtts, enär bestämmelserna deri, att *nödiga* betestrakter skulle utstakas för hvarje skattefjell och att dervid skulle sorgfälligt tillses att såvidt möjligt vore icke saknades *nödig* skog till bränsle, ej synas hafva af dem, som i första hand haft att bereda ärendet, blifvit vederbörligen iakttagna.

Skattefjellen. Lapparnes flyttningar.

De inom Jemtlands län för lapparne vid afvittringen afsatta renbetesland, skattefjellen, utgöra icke ett sammanhängande område utan ligga så att säga kringkastade vid länets norra och vestra gränser. Dessa skattefjell finnas, hvad Jemtland angår, *dels* inom Frostvikens och Föllinge socknar, till hvilken senare hörer Hotagens kapellförsamling, *dels* inom socknarne Offerdal, Kall, Åre, Undersåker, Hallen och Oviken. Å samtliga de jemtländska skattefjellen utom i Åre socken hafva lappar fått inrymning. Inrymningsbrefven hafva under olika tider affattats olika. En del innehålla blott föreskrifter att i rätt tid erlägga räntan för skattefjellet eller den del deraf, hvari inrymningen erhållits, andra meddela derjemte lappen rätt att i fjellen idka renboskapsskötsel och fiske jemte förbud att anlita skogen vidare än till husbehof eller till annat än rendjursskötsel använda eller låta bruka betet inom fjellet.

De jemtländska lapparne lemna sina skattefjell under vintern i slutet af November eller början af December, dertill, oafsedt sedvanan, orsaken är att isskorpa plägar bilda sig å fjellen och enligt lapparnes egen utsago att betet flerestädes är otillräckligt. Längre vinterflyttningar företagas endast af Frostvikens lappar, som pläga sträfva in i

Ångermanland ned mot Sollefteå samt efter Ångermanelfvens floddal ända fram till trakterna kring Hernösand och Sundsvall. Öfriga lappar flytta nemligen endast till skogstrakterna inom de närmast fjellen belägna socknars och byars områden eller till Norge. Till slutet af April äro de åter på sina skattefjell, der de uppehålla sig tills vinterflyttningen å nyo börjar.

I Herjeådalen äro lapparne inrymda å skattefjell inom Storsjö kapellförsamling och Tennäs socken, hvarjemte det inom Hede socken enstaka belägna Serffjellet afsatts till vinterstamhåll för å andra fjell inrymda lappar, hvilka derstädes icke kunde erhålla för sitt behof tillräcklig skog. Angående inrymningsbrefven gäller hvad förut är sagdt om Jemtland. Herjeådalens lappar föra sina renar under sommaren, utom på sina skattefjell, till Norge, samt på vintern så väl till Norge, som till Serffjellet och, i anseende till det knappa utrymmet å skattefjellen, på enskildas egor i dessas närhet.

Samtlige lappar i detta län äro, såsom af det sagda framgår, fjell-lappar.

Förhållandet till bofaste.

Förhållandet i Jemtland mellan lapparne och de bofaste skall, enligt komiterades på ingångna meddelanden grundade utsago vara, ganska godt. Klagomål från de bofastes sida förekomma här deröfver, att renarne på våren göra skada å vallarne vid fäbodlägenheterna i fjelltrakten och å kreatursbetet derigenom att de afbeta det uppspirande gräset och nedtrampa marken, så att växtligheten förqväfves. Äfven klagas öfver att hö i hässjor nedtrampas af renarne. Men, enligt den uppfattning komiterade bildat sig, skall skadegörelsen i denna provins vara mindre betydande och, hvad angår det förstnämnda slaget af skada, vara svår att undvika, emedan lapparne på många af skattefjellen äro i saknad af mark, som kan erbjuda goda vårbeten, enär marken af detta slag vid afvittringen tilldelats de bofaste.

I Herjeådalen äro de nu ifrågavarande förhållandena mest ömtåliga. Åkerbruk drifves ej här med fördel, men boskapsskötseln är en vigtig näring för befolkningen. Å flere trakter använder den bofaste renlaf till utfodring af sina kreatur. Fäbodeväsendet är i hög grad utveckladt. En hemmansegare kan hafva flere fäbodar, emellan hvilka han flyttar med sin boskap under sommaren, samt derjemte en hel del sådana, till hvilka han icke drifver sin boskap hvarje år. De af naturen saftiga betesmarkerna i dalgångarne och å fjellsluttningarne hafva inbjudit till upptagande af en mängd betesvallar och till anläggande af fäbodar vidt omkring i sjelfva fjellen. Vallarne lemna, fre-

dade, ett värderikt foder. Men tidigt på våren då fjellbetet är klent, är det svårt att afhålla renarne från dessa vallar. Inkomma de der under Juni månad eller senare föröfva de stor skada, för hvilken det enligt de grundsatser, som för närvarande gälla, ofta är svårt att vinna ersättning. Mindre väsentlig och i mindre mån föremål för missnöje är den skada, som renarne förorsaka å hö uppsatt i stack eller hässja, hvilket icke kan hemföras förr än marken tillfrusit och snö fallit. Sådan skada föranledes deraf att dessa hässjor och stackar i allmänhet icke äro inhägnade. Lador kunna flerestädes ej uppföras af brist på derför lämpligt virke.

Renen.

Orsaken till lappens flyttningar ligger som bekant deri, att han för sin tillvaro är beroende af renen och att detta djurs lifsvilkor icke äro de samma om sommaren som om vintern, hvarför det under olika årstider af en naturdrift, som det ej står i lappens förmåga att betvinga, uppsöker de ställen, der dessa lifsvilkor förefinnas. Komiterade yttra härom: »Vintertiden närer renen sig förnämligast af renlaf, men detta gör den icke under sommaren i annat fall, än när lafven är fuktig, utan äro då gräs, örter och löf af de små videarterna renens naturliga och begärligaste föda. Det nyss ur marken framspirade gräset ätes helst; när det blifvit vuxet, afbiter renen blott toppar och blad. I de lägre fjelldalarne, der gräset växer till med en förvånande fart, der betar renen icke, utan det är på fjellsidorna och fjellplatåerna den ströfvar fram, förtärande gräset allt efter som det uppspirar, hvadan man ock kan säga, att renens betesplatser förändras dag från dag, samt med fog kan påstå, att få djur torde kräfva på en gång så vidsträckta och omvexlande betesmarker som renen. Detta gäller både om fjell- och skogsrenen, ty den senare ströfvar ock om sommaren vidt omkring samt förtär de fina skogsgräsen och videlöfven, men den afbetar deremot ytterst sällan starren på myrar och ängar, ej heller gräset på dessa sistnämnde, sedan växtligheten å dem blifvit något försigkommen. Renen står derjemte, under det marken är bar, aldrig stilla, när den betar, utan är i ständig rörelse, upphemtande, der den stryker fram, allt det af växter, som för den är begärligt, och för hvarje dag ströfvar den omkring på ganska stora områden, till hvilka den dock åter kan föras eller af sig sjelf komma efter några dagar. Vid denna framfärd söndertrampar renen den torra, spröda lafven under sina klöfvar. Hösttiden deremot förtär renen begärligast af den mängd olika svamparter, å hvilka björkregionen under våta somrar är ofantligt rik, men i brist deraf renlaf. Sedan snö fallit, är det slut med renens ständiga

ströfvande. Renen måste då gräfva bort snön från marken för att kunna åtkomma renlafven, och der denna förefinnes i tillräcklig mängd, flyttar sig renen dagligen helt korta sträckor. Ifrån hösten och så länge snön icke är så hård eller djup, att den gör betningen besvärlig, står renen sig godt samt bibehåller sitt hull, men ju längre det lider på vintern och ju mer hoppackad snön blir, desto besvärligare varder betningen, och det fett, som renen under hösten och förvintern samlat, försvinner då. En vansklig tid inträder för renen, när det lider fram på våren, då solen om dagen uppmjukar snöns yta, och denna under natten tillfryser samt bildar skare, hvilken ofta varder så stark, att man kan köra på den som på is. Renen söker sig då antingen till branta bergsidor, som äro bara eller middagstiden täckta af så upplöst snö, att den möjliggör gräfningen, eller till skogarne under träd, hvarest marken har ett mindre djupt och mindre hårdt snötäcke, eller fälla lapparne träd, som äro beväxta med laf, hvilket utgör ett nödfoder, eller ock släppas renarne helt och hållet i villan, då de ströfva omkring på skaren från trakt till trakt, från träd till träd, för att förtära de lafsmulor, som finnas å trädens nedhängande grenar. Kommer denna skartid genom inträffadt blidväder tidigt på vintern, varder det en svår tid för lapparne. Att förse renarne, för så vidt renhjorden är något stor, med gran- och tallaf är ett omöjligt arbete, men, hvad nästan betänkligare är, en ödeläggelse i stort af skog. Det finnes ingen annan utväg under sådana ogynsamma renbetesförhållanden än att låta renarne, med undantag af de för flyttning behöfliga, ströfva fritt omkring och blott samla tall- och granlaf åt de sistnämnde. Sådana tidiga skarår inträffa dock dess bättre ej så ofta, men, när de inträffa, äro de att anse såsom lapparnes värsta missväxtår. Halfva, ja, stundom hela renhjordar förgås då, och af den del, som kan återstå samt återfinnas, erhållas knappt några årskalfvar.»

Antalet lappar och renar.

Enligt till komiterade lemnade uppgifter, hvilka hvad folkmängdsförhållanden angår afse år 1880, finnas

inom	Norrbottens län	3,887	lappar med	194,150	renar,
»	Vesterbottens »	1,428	» »	29,360	»
»	Jemtland	655	» »	22,195	»
»	Herjeådalen	144	» »	10,180	»
	Summa	6,114	lappar med	255,885	renar,

i afseende hvarå komiterade upplysa, att uppgiften om renantalet ej får anses exakt, men bör kunna antagas icke vara för hög.

Utskottet öfvergår nu till att yttra sig om de föreliggande lagförslagen, dervid först kommer i betraktande förslaget till

Lag angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

Då Utskottet vid granskningen af detta lagförslags särskilda bestämmelser ej funnit skäl till väsentliga ändringar deri, anser sig Utskottet hufvudsakligen hafva att yttra sig angående de grundsatser, på hvilka förslaget är bygdt, dervid Utskottet jemväl får anledning att meddela en öfversigt af de särskilda paragrafernas innehåll.

De områden, hvarinom lapparne må ega att uppehålla sig med sina renar. §§ 1, 4, 19, 23 och 24.

Af dessa grundsatser framställer sig i första rummet till pröfning den, enligt hvilken skola bestämmas de områden, hvarinom lapparne må ega att uppehålla sig med sina renar. I afseende härå har skilnad bort göras mellan sommar- och vintertiden. Under sommaren ströfva fjellapparne med sina renar omkring i fjelltrakterna på svenskt eller norskt område. Inom Norr- och Vesterbottens län erbjuder dem för denna tid landet ofvan om odlingsgränsen mer än tillräckligt utrymme. I Jemtland innesluta visserligen icke skattefjellen allmänt de för renskötseln under våren, sommaren och hösten nödiga förutsättningar, men vid lagförslagets uppställning har man tänkt sig, att bristen i detta hänseende skulle fyllas på det sätt, som nedanför kommer att närmare angifvas. Det har derför kunnat, på sätt i lagförslagets 1 § skett, förbjudas lapparne att med sina renhjordar sommartiden lemna de dem förbehållna trakter inom lappmarkerna eller träda utom de i Jemtlands län dem anvisade skattefjellens gränser. Då detta förbud, som lagförslaget sökt göra verksamt genom att stadga bötesstraff för dess öfverträdande och ovilkorlig ersättningsskyldighet enligt § 10 för sommartiden genom renarne vållad skada å gröda på åker och äng eller dermed lika ansedda utängsslåtter, naturligtvis äfven omfattar skogslapparne, kan man förvänta, att desses osed att under nämda tid släppa sina renar »i villan» utan vaktare torde komma att vederbörligen stäfjas. För såvidt angår sommartiden, har för den skull den nya lagens uppgift varit jemförelsevis enkel och synes från det framlagda lagförslagets synpunkt det område, hvarinom lapparne må ega att uppehålla sig, vara så bestämdt, att anledning till konflikter med de bofaste ej kan anses vara för handen.

Svårare har frågan ställt sig med afseende på vintertiden. Enklaste sättet att lösa den föreliggande uppgiften i denna del vore att föreskrifva uppdragandet af en geografisk gränslinie för det område, hvar-

inom lapparne skulle ega att jemväl vintertiden ströfva omkring, hvilken gränslinie det skulle vara dem förbjudet att under någon omständighet med sina renar öfverskrida. Under ärendets förberedande behandling har uttalats, att denna lösning vore den enda rigtiga. Och jemväl inom Utskottet har en sådan mening gifvit sig tillkänna. Af hvad Utskottet inhemtat, angående beskaffenheten af det näringsfång, hvaraf nomadlappen lefver, eller renskötseln, har emellertid Utskottet vunnit den öfvertygelse, att en sådan delning af landet, äfven om den vore, hvad Utskottet betviflar, praktiskt utförbar, likväl icke skulle kunna upprätthållas och att således det dermed afsedda ändamålet skulle förfelas. Utskottet har ofvanför anfört, huru som renen har helt olika lefnadsbehof vinter och sommar, att han af naturdrift uppsöker de trakter der han år efter år vant sig att få dessa behof tillfredsställda och att fjelltrakterna, som under sommaren erbjuda hvad dertill fordras, icke göra det under vintern. I öfrigt är bekant, att då renen jagas af hunger, snöstormar eller rofdjur ingen renvaktare har makt med honom, och att till följd af allt detta det lika ofta är renen som bestämmer lappens vistelseort som tvärtom. Häraf torde vara klart, att huru den geografiska gränsen för ett lappterritorium än blefve uppdragen, skulle likväl aldrig vinnas trygghet för att ej för lappen kunde under vintern inträda nödtvång att öfverskrida denna gräns. Ett effektivt upprätthållande af gränslinien skulle, förutsatt att det vore möjligt, i många fall för lappen betyda undergång för hans renhjord. Tanken på en geografisk gränslinie med den betydelse förut är sagdt mellan lapparnes land och de bofastes land måste derför betecknas såsom absolut outförbar. På sätt förut blifvit antydt, är gränsen mellan Lappland, å ena, samt Vesterbottens och Norrbottens läns kustland å andra sidan uteslutande territoriel och har ingalunda betydelsen af att vara en sådan demarkationslinie, som här är i fråga. En sådan betydelse har icke heller den inom Lappland på senare tid uppdragna odlingsgränsen, hvarmed blott åsyftats, hvad sjelfva ordet anger, att begränsa odlingen, eller att afskilja det lapparna förbehållna, för deras renbete sommar, höst och vår beräknade minimum af utrymme, å hvilket jordbruket icke vidare skulle ega att inkräkta. Ordalagen i 3 punkten af 1 § i gällande stadga om afvittring i Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 Maj 1873, sådant detta lagrum lyder enligt Kongl. kungörelsen den 13 Juli 1883, styrka detta påstående.

Men kan således icke området för lapparnes vinterflyttningar förmedelst en yttre, fysisk rålinie utstakas, återstår endast att derför uppdraga juridiska gränser, d. v. s. genom lag ordna dessa flyttningar så,

att de icke medföra en otillbörlig inskränkning af den bofastes egande- och besittningsrätt till sin jord.

Uti 8 § af berörda afvittringsstadga innefattas nu gällande föreskrifter, beträffande området för lapparnes renbetesrätt inom lappmarkerna i Norrbottens och Vesterbottens län. Detta lagrum tillförsäkrar lapparne utan afseende å afvittringen och odlingsgränsen rätt »såsom hittills» till renbete å all skogsmark inom lappmarkernas nuvarande område, likväl endast vintertiden å enskildes skogar nedanför odlingsgränsen. Denna lapparnes med afseende å de nämnda länens lappmarker i lag stadgade befogenhet att vintertiden beta sina renar å enskildes skogsmark nedanför odlingsgränsen hafva komiterade, och i likhet med dem fast i något förändrade ordalag Kongl. Maj:t, i lagförslaget utsträckt jemväl till enskildes egor utom lappmarkerna, enär denna befogenhet såsom för lapparne nödvändig och af ålder utöfvad vore grundad i sedvanerätt. Häremot hafva emellertid redan inom komitén, och derefter under ärendets vidare behandling inlagts de allvarligaste genmälen. Man har sagt, *att* upphöjande till lag af lapparnes sedvana att under vissa tider af året med sina renhjordar genomströfva det odlade landet samt der beta sina hjordar, jaga, fiska och taga nödigt virke vore en kränkning af den bofasta befolkningens i dessa trakter egande- och besittningsrätt till jorden, *att* sedvänjan ej kunde verka derhän, att sedan jord, hvarå lappen farit fram, lagligen kommit i enskild persons ego utan något stadgande för denne om skyldighet att tåla dess begagnande af lapparne, sådan skyldighet ändock skulle anses åligga jordegaren, *att* lapparnes rätt till dessa flyttningar blifvit af den bofasta befolkningen isynnerhet inom Jemtland och Herjeådalen, inom hvilken senare provins en del bofaste sjelfve använde renlafven eller renmossan till kreatursföda, på det kraftigaste bestridd, *att* lappstammen liksom hvarje annan, som icke ville lemna nomadlifvet, måste gifva vika för mera civiliserade folkstammar och slutligen efter ett tynande lif utdö, *att* slutligen landssedens betydelse enligt 1734 års lag vore att, då den ej hade oskäl med sig, gälla såsom ett undantag, der beskrifven lag ej funnes, men icke att gälla framför den beskrefna lagen.

En del af de framstälda anmärkningarne mot lapparnes rätt till deras sedvanliga flyttningar inlägger i dessa en större praktisk betydelse, än de i verkligheten ega. Såsom förut påpekats, skulle de enligt lagförslagets 1 §, för så vidt enskildes egor antingen nedanför odlingsgränsen inom lappmarkerna eller utom dem deraf skulle komma att beröras, tillåtas allenast för vintertiden, då marken är frusen och snöbetäckt och skadegörelse derå i regeln ej är möjlig. Det bete,

renen dervid uppsöker, är den för hemdjuren under denna tid oåtkomliga renmossan samt lafven på trädens nedre grenar. Der denna mossa, såsom i Herjeådalen, användes för husdjurens vinterutfodring, har den bofaste redan uppsamlat sitt vinterbehof deraf, då renarne anlända. Jagt och fiske äro enligt lagförslagets 21 § icke tillåtna för lapparne utom lappmarkerna i Norr- och Vesterbottens län samt de i Jemtlands län för dem afsatta land, d. v. s. skattefjellen; hvadan bofastes enskilda jagt- och fiskerätt der utom icke kan af lapparnes blifva berörd. De senares rätt att nyttja skogen utan betalning är enligt lagförslagets 2 § å enskildes egor utom nämnda lappmarker — *inom* dem är enligt afvittringsstadgans 8 § lapparne förbehållen enahanda nyttjanderätt till enskildes skogar som till kronans — inskränkt till torra träd, vindfällen samt en- och videbuskar, allt virkesslag som inom skogsbygderna i de inre delarne af Norrland i allmänhet äro af ringa eller intet värde. Det är ock allmänt kändt, att i dess skogar årligen förruttna betydliga virkesmassor, för hvilka man ännu ej lyckats och knappt torde lyckas, äfven der kommunikationerna utvecklats, bereda utväg till afsättning. Af växande skog hafva enligt lagförslaget lapparne ej rätt att å enskild jord utom lappmarkerna taga annat än löfträd och detta *mot betalning*. Under förutsättning att lapparnes flyttningar ske inom de i lagförslaget utstakade gränser i afseende både å betesrättens utsträckning och å utöfningen af de lapparne i sammanhang dermed tillagda befogenheter — och att sörja derför är en annan af den nu ifrågavarande lagstiftningens väsentliga uppgifter — kan således med allt skäl sägas, att det genom dessa flyttningar vållade intrång för de bofaste icke är af synnerligt stor praktisk betydelse.

Hvad derefter angår förhållandet mellan lapparnes flyttningsvana, å ena, och den bofastes egande- och besittningsrätt till jorden, å andra sidan, synas de, som tagit sig an den senares försvar, hafva utgått från den förutsättning, att lappen icke har någon verklig rätt att åberopa, i stället för att undersöka, huru härmed förhåller sig. Man synes alltid hafva gått ut ifrån, att lappens intresse var det obetingadt underordnade. Man har känt medlidande med denna undanträngda race, men man har åberopat den utvecklingens allmänna lag, enligt hvilken det i striden mellan en högre och en lägre kultur är den förras öde att vika och gå under. Nu har man visserligen förbisett, att den kultur, hvars bärare lappen är, å stora vidder inom vårt land är den enda som trifves, att, såsom komiterade yttrat, »det ej kan vara annat än lyckligt för ett land med så vidsträckta fjell som vårt, att det finnes ett folk och ett djur, hvarigenom dessa stora trakter kunna af-

vinnas fördelar och utkomst der skapas åt menniskor, hvilket icke annorledes än genom detta folk och dessa djur lärer kunna ske», att nomadlifvet på många trakter erbjuder vigtiga näringskällor äfven för den bofasta befolkningen, att lappen med sin ren mångenstädes utgör det enda medlet för samfärdsel mellan vidt åtskilda orter o. s. v. Vid jemförelsen mellan nomadkulturen och åkerbruket har man således i allmänhet för djupt underskattat värdet af den förra i ett land med våra naturliga förhållanden. Men hvad man i synnerhet förgätit, är att, om nomadkulturen i Sverige skall försvinna, detta likväl bör inträda såsom den naturliga följden af en fri historisk process och icke i yttre hänseende fortskyndas, allra minst på bekostnad af rätten. Ty lappen eger verkligen en rätt att åberopa för utöfningen enligt urgammal sed af det näringsfång, hvaraf han lefver. Lappen var den som först tog de nordliga trakterna af vårt land i besittning. Innan den förste nybyggaren fälde det första trädet i Norrlands skogar var lappen redan der. Under århundraden hade landet från Kölens fjellrygg till Bottenhafvet varit den obestridt nyttjade betesmarken för hans renar. Och den förste besittningstagarens rätt till jorden måste anses bättre än den, som som senare tillkommit. Men lappens besittningstagande var icke till sin natur sådant, att det i sig inneslöt alla de befogenheter, hvilka tillhöra eganderättens begrepp. Det sträckte sig icke till andra än dem, nomadlifvets inskränkta behof fordrade. Det afsåg endast jordens nyttjande dels till bete för renarne, under sommaren i fjelltrakterna och under vintern i skogslandet, dels till fyllande af de behof, hvilka voro en förutsättning för eller en följd af renbetets begagnande. Lappens rätt till jorden var för den skull allt ifrån begynnelsen till sin natur sådan, att den icke hindrade uppkomsten, så att säga, bredvid sig af eganderätt i kultursamhällets mening. Och en sådan eganderätt framträdde och utbredde sig med odlingen, samt omfattade till sist äfven de trakter, odlingen ej ännu tagit i anspråk, då för omkring 300 år sedan i vårt land började uttalas och tillämpas den grundsats, att »sådana egor som obygda ligga höra Gud, konungen och Sveriges krona till.» Men derigenom kan lappens på det tidigare besittningstagandet grundade rätt till de nödvändiga förutsättningarne för sin existens såsom nomad så mycket mindre anses hafva förfallit, som denna rätt till sin natur var sådan, att den kunde bestå jemte såväl enskildes som statens sedermera tillkomna eganderätt. Och lappens rätt har äfven till närvarande tid bestått och utöfvats. Den kan knappast ännu i dag anses möta någon gensägelse, hvad rikets två nordligaste län angår. Först sedan staten genom afvittringarne i Jemtlands län, utan att, så-

som sig bort, göra det förbehåll, som vid afvittringen i Norr- och Vesterbottens lappmarker iakttages, att nemligen lapparne äfven efter afvittringen skola vara berättigade att utom det dem tilldelade område med eller utan inskränkning till viss årstid såsom förut söka bete för sina renhjordar samt, i den mån för renbetesrättens utöfning är nödigt, till hushållsbehof begagna skogen, kringskurit utrymmet för lappen, så att det blifvit mindre än det nödvändiga, och kollisioner med bofaste derigenom uppkommit — först då hafva de senare, hvilka det sätt, hvarpå afvittringarne förrättades, ingifvit den föreställning, att lappen icke eger någon rätt till vinterflyttningar, börjat bestrida denna rätt. Men icke har sjelfva rätten allenast genom bestridandet kunnat blifva mindre än den i och för sig var. Man medger, att staten gjort lappen orätt, då utan förbehåll hemmansbruket tillåtits upptaga jemväl för renbetet nödiga områden; men derför, säger man, bör ej den *bofaste* lida, som af staten utan inskränkning i afseende å nyttjanderätten förvärfvat sin jord. Dels glömmer man härvid, att lappens rätt var äldre än statens, att staten ej kunnat upplåta jorden med bättre rätt än han sjelf innehade den, att lapparnes flyttningsvana så väl före som efter afvittringen var för den bofasta befolkningen i Jemtlands län väl känd, att den utgjorde, så att säga, en synlig på länets jord hvilande servitut. Dels gör man, genom att fordra att *lappen* skall lida för hvad vid afvittringen blifvit feladt, gällande en grundsats, som står i rak strid mot den, som eljest plägar tillämpas vid lösningen af tvister om rätt till fast egendom. Om A. föryttrar sin fastighet till B. utan förbehåll af den nyttjanderätt dertill, som redan då A. förvärfvade fastigheten och sedan urminnes tider till C:s förmån bestått, och som sedermera hvarken på grund af aftal eller lagens stadgande förlorat gällande kraft, så anses icke uti den konflikt, som derigenom kan uppstå, C. vara den som skall vika. C:s rätt anses tvärtom icke vara i någon mån förminskad genom aftalet mellan A. och B., hvilkas ensak det blir att sinsemellan lösa konflikten. Tillämpades samma grundsats på nu föreliggande spörsmål, så skulle man icke sätta i fråga, att *lappen* skall vara den som bör träda tillbaka. Hans rätt har ej kunnat försämras derigenom, att den blifvit åsidosatt, eller derför, att lappen ej mäktat försvara den. Skulle emellertid upprätthållandet af denna rätt omstörta eller väsentligen rubba besittningsförhållanden, som bildat sig å de trakter, hvarifrån lappen blifvit undanträngd, vore visserligen skäl till tvekan, huru vida densamma skulle nu mera kunna göras gällande. Men då lappens flyttningar kunna ordnas så, att det

intrång, som de för den bofaste medföra, blir af ringa betydelse, saknas anledning till en sådan tvekan.

Landssedens ställning enligt 1 Kap. 11 § af Rättegångs-Balken i 1734 års lag synes icke hafva någon gemenskap med den, som lapparnes berörda sedvana intager till den nu ifrågavarande lagstiftningen. Nämnda lagrum talar om sedvanan såsom norm för *rättsskipningen.* Men här är fråga om en bestående sedvänja såsom material för *lagstiftning* på ett område, för hvilket lag icke finnes. 1734 års lag har icke ordnat våra nomaders och bofastes inbördes rättsförhållanden, åtminstone icke sådana dessa numera gestaltat sig. Hade den det gjort, så skulle ej mellan båda kunnat uppstå det tillstånd af brytningar och missämja, som nu gör lagstiftningens ingripande så nödvändigt. Men då en ny lag skall stiftas, hemtar den gerna sitt innehåll från de förut på det område, för hvilket den skall gälla, bestående sedvänjorna, äfven om de icke öfverensstämma med den gällande lagen. Sålunda härstammar en stor del af den hos oss stiftade lag från gamla sedvänjor, hvilka före lagens tillkomst gälde såsom rätt eller från sådana som bildat sig bredvid lagen. Då nu lapparnes sedvänja att flytta med sina renar ostridigt är ett sedan urminnes tid bestående faktiskt förhållande, så är det så långt ifrån att vare sig andan eller bokstafven af 1734 års lag utgör något hinder för upptagande af berörda sedvänja i den lag, som det nu är fråga om att stifta, att det tvärt om vore en orimlighet att denna nya lag skulle hemta sin grundläggande tanke annorstädes ifrån än från samma sedvänja.

Skulle lapparnes af Utskottet nu förfäktade flyttningsrätt icke vinna erkännande, så skulle för öfrigt den svenske lappen komma i en sämre ställning i eget land än den norske under hans vistelse i Sverige. Enligt 3 §:n i den internationella lagen äro nemligen »lapparne berättigade att årligen med sina renar flytta från det ena riket in i det andra och uppehålla sig å de trakter, hvilka hvartdera rikets lappar efter gammal sedvana hitintills hafva besökt.» De rättigheter, som genom internationella lagen blifvit de norske lapparne här i landet tillförsäkrade, kunna icke genom svensk lagstiftning minskas. Den förnämsta af dessa rättigheter är den nyssnämda. Men denna rätt skulle de, i händelse sedvanan här i Sverige icke skulle erhålla tillbörligt skydd, komma att åtnjuta framför landets egna barn.

Vid pröfningen inom Utskottet af den för nu föreliggande lagförslaget afgörande frågan, angående de områden, hvarinom lapparne böra ega att med sina renar vistas, har den åsigt framträdt, att den föreslagna lagen torde vara lämplig för Norr- och Vesterbottens län,

men icke vore det för Jemtlands. I de förra länen åtskildes det lapparne ensamt förbehållna området ofvan om odlingsgränsen, å ena, samt de bofastes land, kustbygden, å den andra sidan, genom en trakt, lappmarken nedanför nämda gräns, hvilken trakt utgjorde så att säga ett slags neutral zon, der lappar och bofaste egde att vistas jemte hvarandra. I Jemtland deremot sammanstötte renbeteslandens och de odlingen ensam förbehållna trakternas gränser. Och å dessa trakter, som vid afvittringen utan något slags förbehåll kommit i enskild ego, gälde icke för lapparne någon rätt att ens vintertiden beta sina renar och erkändes icke heller af den bofasta befolkningen en sådan rätt. Om den förut funnits, så hade den likväl genom Kongl. brefvet den 20 April 1841, angående bestämmande af säkra gränser för lappallmogens i länet renbetestrakter, blifvit borttagen. Stadgandet af en sådan rätt skulle i Jemtlands län framkalla ett olidligt tillstånd och blifva ödesdigert för länets utveckling. Den föreslagna lagens 1 § innebure en kränkning af den bofasta befolkningens egande och besittningsrätt till jorden och vore å andra sidan äfven otillräcklig att afhjelpa lappstammens betryck, emedan det vore omöjligt för lappen, jemväl under den tid af året, för hvilken han enligt lagförslaget vore ovilkorligen hänvisad till sina skattefjell, att hindra renarne att inträngа på de bofastes egor. Sådant intrång vore isynnerhet att befara under Maj och Juni månader till följd deraf, att vårbetet å en del skattefjell vore alldeles otillräckligt. Jemtlands län borde derför undantagas från den nu föreslagna lagen. För detta län afpassade särskilda anordningar borde efter föregången undersökning af hithörande förhållanden vidtagas. Dessa anordningar skulle i första rummet bestå i utvidgning af lapparnes renbetestrakter *dels* genom upplåtande af kronoparker till renbete, *dels* genom expropriation för samma ändamål af enskild mark, hvarigenom skulle kunna åt lapparne beredas så stort område, att det ej under någon del af året behöfde af dem öfverskridas. Ty lapparnes vinterflyttningar kunde betydligt inskränkas. Deras nuvarande utsträckning föranleddes ofta af helt andra orsaker än renskötselns behof. Medel till berörda utvidgning skulle erhållas genom försäljning af afverkningsbar skog å skattefjellen. Dessas areal utgjorde i rundt tal 1800 tusen tunland och skog skulle otvifvelaktigt från denna areal kunna afyttras för 1800 tusen kronor, hvilket belopp torde motsvara behofvet. Vidare skulle tillsättas myndigheter ibland lappbefolkningen, som kunde öfvervaka vidmakthållande af ordning i lappväsendet och särskildt kontrollera, om ej förhindra, bofastes renegareskap. Slutligen borde lapparne få sig ålagdt att sjelfve sörja för sin fattigvård. Vidtoges dessa anordningar, be-

höfdes ingen särskild lagstiftning för lapparne, åtminstone icke hvad Jemtland vidkomme. Den allmänna lagen vore tillfyllest.

För såvidt den nu relaterade åsigten grundar sig på förutsättningarne dels af möjligheten att kunna för lapparnes räkning afskilja ett område, tillräckligt stort för att icke under någon tid af året behöfva af dem öfverskridas, dels af att genom afvittringarne blifvit afskuren all rätt för lapparne att vintertiden flytta utom sina skattefjell, torde Utskottet kunna hufvudsakligen inskränka sig till att åberopa, hvad i afseende å båda dessa förutsättningar redan blifvit af Utskottet anfördt, samt få anse bådas ohållbarhet uppvisad. Ett par erinringar torde likväl böra här tilläggas. Hvad den förra af de nämnda förutsättningarne vidkommer, synes det uppenbart, att den summa, som komme att inflyta för försäljning af skog i fjelltrakterna, så mycket mindre skulle förslå till inköp af de betydliga egorymder, hvilka skulle behöfvas för att bilda ett territorium, stort nog att i sig innesluta medel till renarnes uppehälle alla årets tider, som skattefjellen i Herjeådalen äro till betydlig del helt och hållet skoglösa. Hvad beträffar den senare förutsättningen, eller den som angick lapparnes rätt att flytta öfver enskildes egor, har såsom ett synnerligen kraftigt stöd för dess rigtighet åberopats Kongl. brefvet den 20 April 1841. Det torde derför böra tillses, huruvida detta Kongl. bref verkligen erbjuder ett sådant stöd. Komiterade, som icke egt tillgång till de handlingar, hvilka utgöra det förberedande underlaget för detta Kongl. bref, hafva likväl på, enligt Utskottets förmenande, fullt giltiga grunder kommit till den åsigt, att det åsyftade *dels* afsättande af vissa gränser, intill hvilka jordbruket skulle få gå, men å andra sidan om hvilka lapparne skulle ega att med jordbrukets utestängande vistas, dels äfven fastställande af lapparnes rätt till betesmark *sommartiden.* Frågan, huruvida lapparne om vintern skulle ega någon rättighet utom den odlingsgräns, hvilken sålunda uppdrogs, vidrördes deremot icke. Egde de förut en sådan rättighet, ej blef den genom det Nådiga brefvet dem betagen. Utskottet, som varit i tillfälle att taga kännedom om innehållet af förenämnda handlingar, har i dem erhållit full bekräftelse på rigtigheten af komiterades uppfattning af ifrågavarande urkunds syfte. Af handlingarne har nemligen Utskottet inhemtat, att det Kongl. brefvet tillkommit med anledning af underdåniga ansökningar, dels en af lappmarkskronolänsmannen A. Hållström för egen del, dels ock två särskilda af samme person i egenskap af ombud för ett antal fjellmän uti Undersåkers, Offerdals och Ovikens tingslag. I den ena af de två senare ansökningarne anhålla sökandena helt allmänt att få hädanefter som i förra

tider begagna sina förut innehafda trakter och att få vara i besittning af sina fordom innehafda rättigheter, men i de båda andra ansökningarne angifva de särskildt sin önskan vara, att få blifva bibehållna vid sin förut egande rätt till »*gräsbete sommartiden*» för sina renar, samt till fiske och skogsfång. Då nu det Kongl. brefvet beviljade hvad lapparne begärt, synes all grund saknas för det påstående, att lapparnes flyttningsrätt *vintertiden* skulle vara genom samma Nådiga bref upphäfd.

Ett ordnande af lappväsendet synes lika litet inom Jemtlands län som annorstädes tänkbart utan att den tid af året, då lappen icke *kan* stängas inom ett särskildt område, eller vintertiden, honom tillåtes utöfva sin i lagförslaget erkända, inskränkta nyttjanderätt till *samma* område som den bofaste. I öfrigt bör ihågkommas, att det är missförhållandena emellan den nomadiserande och den jordbrukande befolkningen just i Jemtlands län som låtit behofvet af en verksam lag djupast förnimmas. I Norr- och Vesterbottens län påkallas icke i samma grad lagstiftningens mellankomst. Redan gällande rättsregler skulle der i många fall vara tillräckliga att utjemna anledningarne till missämja. Men i Jemtlands län är ställningen en helt annan. Det är der som, enligt länsstyrelsens yttrande i detta ämne, »förhållandet år för år blir sämre och ett ordnande med noggranna lagbestämmelser är nödigt, om allvarliga och beklagliga sammanstötningar skola undvikas». Det är om detta län som samma yttrande innehåller följande ord: »Det är redan icke ovanligt att å ena sidan renar och å andra sidan hundar skjutas och steget från att skjuta på hvarandras djur till att skjuta på hvarandra är icke så synnerligen stort, när förbittringen är hög och känslan af lidna, förmenta eller verkliga, oförrätter varm». Tror man på möjligheten att genom upplåtande af kronoparker i skattefjellens närhet till renbete och genom expropriation för samma ändamål af enskild mark kunna för *alla* årets tider bereda lapparne nödigt utrymme, då blir den nu ifrågasatta lagstiftningen visserligen obehöflig. Men på redan anförda skäl tror icke Utskottet på denna möjlighet. Å andra sidan underskattar likväl Utskottet ingalunda betydelsen af de ifrågasatta åtgärderna för utvidgning och arrondering af skattefjellen. Tvärt om anser Utskottet dessa åtgärder vara nödvändiga och böra vidtagas, men icke *i stället för* den nu föreslagna lagen, utan jemte eller *i kraft* af den.

Tanken derpå är för öfrigt icke ny. Redan uti en underdånig skrifvelse den 5 November 1878 yttrade sig Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län för lämpligheten af att de för försåld rätt till skogsafverkning å några lapparnes skattefjell inom länet inflytande

medel blefve i en eller annan form använda till direkt lindrande af lapparnes ekonomiska betryck, eller till förvärfvande åt dem af renbetesrätt mot lega å bofastes intill skattefjellen belägna egor. Och uti ett den 21 September 1882 af nämnde Befallningshafvande afgifvet underdånigt utlåtande öfver till Kongl. Maj:t ingifna framställningar af lappar och bofaste inom Jemtlands län, rörande ordnandet af deras inbördes förhållanden, hade samma tanke uppgått i mera omfattande förslag, dels beträffande användning af redan influtna och framdeles inflytande medel för från skattefjellen försåld skog till dessas utvidgning eller till beredande åt lapparne af betesrätt derutom, dels ock om beredande af det understöd i öfrigt, som i 1878 års underdåniga framställning blifvit antydt; hvarjemte hemställdes, att Skogsstyrelsen måtte erhålla nådigt uppdrag att skyndsamt gå i författning om vederbörliga undersökningar till utrönande af de ännu befintliga afverkningsbara skogstillgångarne å lappskattefjellen och upplåtande af rätt till skogsafverkning derå i föreskrifven ordning. Detta Konungens Befallningshafvandes utlåtande blef jemte tillhörande handlingar den 6 Oktober 1882 remitteradt till komiterade för den nu ifrågavarande lagen, hvilka med anledning deraf afgåfvo ett deras förslag till lagar angående lapparne och de bofaste samt angående renmärken åtföljande särskildt utlåtande. Deri hemstälde komiterade, som funnit tillsättande för Herjeådalens och Undersåkers lapptrakter af en statstjensteman, kallad uppsyningsman, vara en bjudande nödvändighet för vinnande af ordning i lappväsendet särskildt med hänsyn till de förflyttningar af lappar från en lappby till annan, hvilka, om lagförslaget angående lapparne och de bofaste blefve lag, skulle förekomma, att en sådan tjensteman måtte tillsättas med af komiterade i detalj föreslagna åligganden. Vidare hemställdes, bland annat,

att undersökning måtte ske, om hvilka kronoparker hafva ett sådant läge och till marken äro så beskaffade, att de kunna till renbete under alla eller vissa tider af året upplåtas,

att efter det sådan undersökning blifvit verkställd Kongl. Maj:t måtte förordna att de kronoparker, hvilka funnits till renbete tjenliga, skola åt lapparne upplåtas under de vilkor, Kongl. Maj:t kan finna skäligt att stadga,

att då af en på nådig befallning redan verkställd undersökning öfver tillgången på renbete och skog å de vid afvittringen för lapparne afsatta skattefjellen inom Herjeådalens och Undersåkers lapptrakter samt af sjelfva afvittringshandlingarne och i öfrigt inhemtade upplysningar ovedersägligt framginge, att dessa skattefjell icke erbjuda alla de be-

tingelser som kräfvas för renskötselns utöfvande under vår, sommar och höst, Kongl. Maj:t derjemte måtte anbefalla en noggann undersökning af skattefjellen och dem tillgränsande marker i Jemtlands läns fjelltrakter, dervid borde utrönas, bland annat, hvilka trakter af den till skattefjellen angränsande marken synas böra exproprieras, kostnaden härför, samt den ordningsföljd föreslagna expropriationer böra intaga med afseende å deras vigt och nödvändighet, hvilka hemman och lägenheter synas böra inköpas samt å hvilka hemman och lägenheter renbetesrätt må kunna för evärdlig tid förvärfvas, äfvensom angående skogstillgången inom skattefjellen och möjligheten att utöfver lapparnes behof derå afverka skog.

Såsom syftemål med de åtgärder, hvilka genom de förordade undersökningarne skulle förberedas, beteckna komiterade: »skattefjellens i Jemtlands län arrondering och renbetestrakternas utvidgning, så att lapparne kunna under de tider af året, då marken är bar, finna tillräckligt bete för sina renar utan att beträda enskildes för renbete ej upplåtna egor». Konungens Befallningshafvandes förslag i fråga om direkt understöd af skogsmedlen åt behöfvande lappar afstyrkte deremot komiterade, enär det vore att hoppas, att när indelningen i lappbyar blefve genomförd hinder icke torde möta för den anordningen, att lapparne bildade egna fattigvårdssamhällen i likhet med hvad flerestädes inom Norrbottens län vore förhållandet, då de burgne lapparne hvar efter sin förmåga finge i fattigvårdsutgiften deltaga och till följd deraf blefve intresserade af att de öfrige lapparne inom samhället arbetade för sin utkomst, samt statens utgifter till underhåll af fattige lappar i Jemtlands län komme att nedgå.

Det torde här böra nämnas, att vid lapplagens föredragning hos Kongl. Maj:t Herr Justitieministern upplyste, *att* med anledning af komiterades ofvanberörda förslag Kongl. Maj:t medgifvit att under förlidet och innevarande år fått inom Herjeådalens, Ovikens och Undersåkers renbetesfjell med dertill gränsande marker anställas en uppsyningsman med de af komiterade föreslagna åligganden, *att* en undersökning om hvilka kronoparker må finnas tjenliga att till renbete åt lapparne upplåtas på domänstyrelsens föranstaltande skett och förslag å sådana kronoparker afgifvits, *men att* då å dem befintliga slåtter- och renbeteslägenheter blifvit upplåtna på arrende åt enskilde, någon upplåtelse åt lapparne ej kan ega rum förr än arrendetiden utgår, eller år 1890, *och att,* för utrönande af huruvida skogstillgången å skattefjellen medgåfve någon försäljning af skog för beredande af medel till inköp eller expropriation af enskild mark eller till förvärfvande af renbetes-

rätt under sommaren, jemväl anbefalts undersökning, hvars resultat likväl icke ännu blifvit Kongl. Maj:t delgifvet.

Nyttan och ändamålsenligheten af de anordningar, med hvilka man inom Utskottet velat ersätta den nu föreslagna lagen, har således redan blifvit till fullo beaktad. Såsom synes, hafva dessa anordningar jemväl delvis blifvit utförda. Det behof, hvilket de afse att fylla, *är äfven i den mån sådant kunnat ske tillgodosedt i lagförslagets 23 och 24 §§.* Men tillser man, i hvilket förhållande samtliga dessa anordningar stå till den föreslagna lagens bestämmelser i öfrigt, finner man att de, i stället för att uppfylla det med dessa afsedda ändamål, tvärtom förutsätta dem. Uppsyningsmannen, hvilkens befattning i lagförslagets 9 § finnes förutsatt, skall enligt komiterades förslag hafva till åliggande bland annat: att hålla hand deröfver, att gällande lagbud rörande renskötseln efterkommas, att bibringa de bofaste och lapparne noggrann kännedom om hvarderas rättigheter och skyldigheter och söka förekomma öfvergrepp från någondera parten, att om betet å något skattefjell befinnes otillräckligt utreda huruvida bland annat genom utflyttning till annan lappby sådant må kunna afhjelpas, samt att tillse att de till tjenstgöringsområdet hörande ordningsmän fullgöra sina tjenstepligter. Men dessa uppsyningsmannens åligganden förutsätta uppenbarligen, att lagbud angående renskötseln finnas, att regler rörande lappars och bofastes inbördes skyldigheter uppställas, att indelning i lappbyar, hvar med sina ordningsmän, som få sin bestämda instruktion, införes. Den sistnämnda förutsättningen är äfven erforderlig för att ett ordnande af egen fattigvård för lapparne skall vara tänkbart. Hvad beträffar de ifrågasatta åtgärderna till arrondering af lapparnes skattefjell, är icke syftemålet dermed annat än det af komiterade uttryckligen angifna, eller att lapparne må kunna under de tider af året, *då marken är bar,* finna tillräckligt bete för sina renar utan att beträda enskildes för renbete ej upplåtna egor. Det är således till fyllande af hvad för närvarande brister i afseende å renbete, *vår, sommar och höst* inom skattefjellen, som berörda åtgärder skulle vidtagas. Att med dessa åtgärder tillfredsställa lapparnes renbetesbehof *vintertiden* har icke varit åsyftadt derför, att man icke ansett ett sådant tillfredsställande på detta sätt vara möjligt. För vintern måste således, oafsedt skattefjellens arrondering, tillämpas den grundsats, som förut gält och finnes rigtig. Men då denna grundsats börjat bestridas, måste den genom positiv lag åter bringas till giltighet. Huru mycket än skattefjellen må arronderas, synes dermed föga vara vunnet för ordningen i lappväsendet, såvida ej bestämmelser finnas angående den tid, hvarunder lapparne icke må

med sina renar träda utom de dem anvisade områden, påföljden för olagligt öfverskridande af områdenas gränser, lapparnes befogenheter utom dem och skyldighet att ersätta skada, som genom olagligt vistande med renarne der utom förorsakas bofaste, angående formerna för skadeersättningens utbekommande, angående de bofastes skyldigheter gent emot lapparne och slutligen angående anordningar för att göra de bestämmelser, som i dessa afseenden kunna uppställas, fullt verksamma. Men att meddela sådana bestämmelser är just den nu ifrågavarande lagens syftemål. I ett och annat af nu nämnda hänseenden finnas visserligen redan meddelade särskilda stadganden; men på goda skäl har det ansetts vara af vigt, att dessa blefve infogade i en enda urkund, som innehölle alla hufvudregler för lappars och bofastes inbördes rättsförhållanden. För Utskottet är det för den skull uppenbart, att de åtgärder, med hvilka man ansett den nya lagen kunna göras obehöflig, tvärtom icke kunna blifva af synnerligt gagn annorledes än under förutsättning af eller jemsides med, att de i föreliggande lagförslaget uppställda rättsregler bringas till giltighet. Så är saken jemväl uppfattad i lagförslaget, der till komplettering af kardinalstadgandet i 1 §, angående de områden, hvarigenom lapparne må ega att med sina renar sommar och vinter uppehålla sig, intagits bestämmelserna uti §§ 19, 23 och 24. *Dels* är nemligen genom 19 § föreskrifvet att, der hållande af renar å något område blir till synnerlig tunga för den bofasta befolkningen, Konungen kan förordna, att området ej må vidare till sådant ändamål begagnas emot att lapparne erhålla vederlag å annan tjenlig landsträcka; *dels* är genom 23 § medgifvet att om kronopark, belägen utom de trakter hvarom i 1 § sägs, blifvit af Konungen förklarad tjenlig till renbetesland, det må ankomma på Konungen att bestämma det omfång, hvari bete och skogsfång, jagt och fiske få af lapparne der utöfvas; *dels* stadgas i 24 § rätt till expropriation af enskild mark för det i 19 § omförmälda ändamål såväl som för att bereda lapparne vid deras skattefjell tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar öfver emellan skattefjellen inskjutande inegor eller för att uppföra stängsel till förekommande af skadegörelse af renarne.

På sätt vid lagförslagets föredragning inför Kongl. Maj:t blifvit uttaladt, är visserligen ingalunda att hoppas, att ensamt genom den nya lagen alla missförhållanden mellan lappar och bofaste skola med ens blifva undanröjda, men i den rigtning, som angifves af de grundsatser, hvarpå denna lag blifvit byggd, måste utvecklingen till ett bättre gå; och om de nyss anförda bestämmelserna äfven icke kunna göra

den på dessa grundsatser hvilande lagen i öfrigt obehöflig, erbjuda de likväl vigtiga medel att främja dess verkan.

Då det alltså endast är under den tid marken är bar som afsevärd skada å egor kan af renar förorsakas;

då det måste antagas vara outförbart samt dessutom ej skulle leda till målet att tilldela lapparne ett bestämdt område, der de skulle hafva att jemväl vintertiden med sina renar uppehålla sig, och hvars gränser de icke skulle ega att å någon tid med renarne öfverskrida;

då till följd deraf icke kan undvikas att för vintern gifva lapparne rätt att beta sina renhjordar äfven utom de dem förbehållna områden;

då lapparnes vinterflyttningar öfver enskildes egor äro en sedan urminnes tid bestående, om ej i lag uttryckligt medgifven, likväl såsom faktisk förutsatt sedvana, som dessutom grundar sig å en verklig rätt, rätten att drifva det näringsfång, som utgör vilkoret för deras existens såsom nomader å den jord, hvars första innehafvare de voro;

då denna rätt ej kunnat annulleras, vare sig genom att svenska staten förklarat sig för egare till all af odlingen icke upptagen jord eller derigenom att staten vid afvittringarne utan förbehåll upplåtit jorden åt enskilde, och icke heller blifvit genom något lagbud lapparne fråntagen;

och då, i händelse de svenska lapparne skulle betagas rätten till dessa vinterflyttningar öfver enskild mark, de skulle komma i en sämre ställning i eget land än norske lappar, som enligt den internationella lagen ega sådan flyttningsrätt i Sverige;

måste Utskottet fullständigt godkänna den grundsats, som i nu afhandlade fråga blifvit uttalad genom föreliggande lagförslagets 1 §.

Det har inom Utskottet varit ifrågasatt, att från den i 1 § såsom vintertid betecknade del af året skulle uteslutas månaderna Oktober och November, men att dertill skulle läggas Maj månad. Hvad angår de två förstnämda månaderna, har man ansett deras uteslutning vara nödig, emedan de bofaste i vissa trakter i Vesterbottens läns lappmarker då ännu icke skulle hafva hunnit hemföra höet från sina icke inhägnade utängsslåtter. Men utom det att dels den befarade olägenheten häraf blifvit i lagförslaget förebyggd derigenom, att ersättningen för skada å utestående hö på sådana slåtter gjorts beroende deraf, att hässjorna och stackarne, hvari höet uppsamlats, blifvit inhägnade, dels Maj månad, hvarunder växtligheten just börjar komma sig för, icke lärer böra inbegripas i den tid, då renar skola få beta å enskildes egor, så låter sig icke lämpligen göra att bestämma vintertiden annorlunda i denna lag

än i internationella lagen, hvarigenom norska lappar skulle komma att här i landet ega renbetesrätt å tid, då de svenska saknade den.

Då lapparnes rätt att sommartiden beta sina renar å de för dem afsatta land stundom skulle blifva illusorisk, derest det skulle vara dem förmenadt att för flyttning mellan dessa land beträda enskildes mellanliggande egor, kan lagförslagets 4 §, hvarigenom stadgas rätt till flyttningsväg i sådana fall, anses såsom ett korollarium till § 1. Den inskränkning i dispositionsrätten till sin jord, som bofast kan få vidkännas till följd af förbudet i 4 §:ns 2 mom. att genom röjning, uppodling af jord eller uppförande af hägnad beröfva lapparne sådana gamla renvägar, som fortfarande äro för dem behöfliga, torde, om man ej fäster sig vid de redan anförda grunderna för lapparnes flyttningsrätt, ej få anses svårare än den, som en vägservitut i allmänhet åläggер innehafvare af fast egendom. Till stadgandena rörande betesområdet höra, såsom redan nämts, jemväl § 19, enligt hvilken detta område kan, der sådant i de bofastes intresse blifver nödigt, förändras, samt §§ 23 och 24, enligt hvilka det kan vidgas dels genom upplåtande af kronoparker till renbete, dels genom expropriation af enskilda egor i de för lapparne afsatta landens närhet.

Lapparnes befogenheter inom de områden, å hvilka de hafva rätt att med sina renar vistas. §§ 1, 2, 3, 17, 20, 21 och 22.

En annan hufvudfråga i förevarande lagstiftningsärende är den, som angår lapparnes befogenheter inom de områden, å hvilka de hafva rätt att med sina renar vistas. I afseende derpå innehålla, förutom 1 paragrafen, §§ 2, 3, 17, 20, 21 och 22 nödiga bestämmelser.

1 § innehåller i allmänhet, att lapparne å de trakter, der de ega uppehålla sig, skola vara berättigade att betjena sig af land och vatten till underhåll för sig och sina renar, således i första rummet hafva *rätt till bete för dessa.* Och i de andra ofvannämnda paragraferna angifvas och begränsas öfriga dem tillkommande rättigheter. Det är tydligt, att den grundsats, som härvid bort följas, var den, att lapparne under sin vistelse å nämnda trakter böra njuta till godo de rättigheter, som för utöfning af rätten till renbete äro nödvändiga. I sådant hänseende möter först *rätten till skogsfång.* Derom är redan, beträffande Norr- och Vesterbottens läns lappmarker, stadgadt i 8 § af 1873 års afvittringsstadga, att lapparne ega å *all* skogsmark inom dessa lappmarker i den mån för betesrättens utöfvande är nödigt till hushållsbehof begagna skogen. Detta gäller äfven skogar tillhörande enskilde, hvilka enligt samma paragraf och

Kongl. förordningen den 29 Juni 1866 allenast ega en inskränkt dispositionsrätt öfver skogen å sina hemman. Denna lapparnes rätt till skogens nyttjande, för så vidt angår lappmarkerna, har lagförslaget i 2 § upptagit utan någon inskränkning, men beträffande de lapparne icke förbehållna områden med det stadgande att, då fråga är om växande träd till mera stadigvarande behof, såsom uppförande eller ombyggnad af bostad, visthus eller stängsel, anvisning och utsyning af vederbörande skogsbetjent skall, utan kostnad dock för lappen, föregå; hvilket stadgande likväl icke gäller i det fall, att stängsel vid deras visten blifvit olofligen bortfördt eller gjordt obrukbart och sådant å nyo måste uppföras. Inom de lapparne förbehållna områdena i lappmarkerna samt de i Jemtlands län för dem afsatta land erhålla, enligt lagförslaget, lapparne obegränsad rätt att använda skogen till eget behof. Utom lappmarkerna och nyssnämda land ega de deremot icke rätt att taga annat virke än torra träd, vindfällen, en- och videbuskar samt för tillfälligt behof växande löfträd, det sistnämnda ur enskild man tillhörig skog endast mot betalning, som skall bestämmas af gode män. Tillåtelsen för lapparne att å enskildes skogar taga torra träd, vindfällen, en- och videbuskar har varit nödvändig för att tillgodose deras behof af bränsle under vinterflyttningarne och kan ej betraktas såsom afsevärdt intrång för skogsegaren. Och rätten att taga växande löfträd för tillfälliga behof torde ej komma att i mer än nödig utsträckning utöfvas, då lappen är skyldig att derför lemna betalning. Till ett mindre omfång än som sålunda skett har för öfrigt ej lapparnes rätt att nyttja skogen å enskildes egor kunnat inskränkas jemväl af det skäl, att den då skulle blifvit mindre än den norske lappar enligt internationella lagens 4 § fått å enskildes skogar här i landet. Då lapparnes rätt att taga växande löfträd ej torde böra omfatta jemväl inegor, och då utskottet trott, att området för den lapparne i 2:a paragrafens 2:a moment tillagda inskränktare rätt till skogsfång skulle derigenom rigtigare betecknas, har Utskottet ansett första meningen i samma moment böra erhålla följande lydelse:

»*Å de trakter* utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt de i Jemtlands län för lapparne afsatta land, *der lapparne enligt 1 § ega uppehålla sig med sina renar,* må lapparne taga endast torra träd och vindfällen, en- och videbuskar samt, för tillfälliga behof, *å utmark* växande löfträd.»

För missbruk eller öfverskridande af den lapp sålunda tillagda rätt att nyttja skogen å de trakter, der han eger uppehålla sig, bestämmer 3 § ansvarspåföljd, hvarjemte samma § i ett senare moment anger

arten af lappens rätt i afseende å virke från enskild skog, hvilket han till varaktigt bruk användt, till att vara verklig eganderätt, till följd hvaraf jordegaren icke må vidare kunna göra anspråk på virket, vid äfventyr af böter eller straff enligt allmän lag, för den händelse han bortför virket eller gör det för lappen obrukbart. Liknande stadganden finnas i internationella lagen.

I Utskottet har yrkats, dels att i 3 § måtte, i likhet med hvad komiterade föreslagit, under ansvarsbestämmelsen införas jemväl lapps underlåtenhet att, innan han flyttar, för jordegare eller brukare anmäla hvad han å skogen tagit af växande löfträd, dels att paragrafens 2:a moment måtte utgå såsom obehöfligt. Men då berörda anmälningsskyldighet, på sätt Herr Justitieministern ansett, icke kan vara erforderlig, då lapparnes rätt till träd på rot blifvit inskränkt till »växande löfträd», medan samma skyldighet hade större betydelse hos komiterade, som föreslagit, att lapparne skulle å enskild mans skog ega för tillfälligt behof taga »växande träd», och då det nog låter tänka sig att, i saknad af bestämmelse, jordegare skulle kunna anse lappen icke ega rätt att förfoga öfver det virke, som han å enskild skog tagit till uppförande af stängsel, kåtor eller dylikt, längre än virket af lappen verkligen användes och att, sedan han lemnat platsen, hinder fördenskull icke funnes att »återtaga» virket; har Utskottet ansett denna paragraf böra qvarstå oförändrad.

Vidare hafva lapparne enligt 21 § erhållit *rätt till jagt och fiske* å de för dem afsatta land, sådana områden inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker, som för dem bibehållas, och å annan inom dessa lappmarker belägen utmark under den tid de der ega uppehålla sig.

Uti 22 § äro uppdragna gränser för lapparnes rätt att förfoga öfver bete och slåtter samt jagt och fiske å de för dem afsatta land, hvilka gränser naturligtvis bort bestämmas efter den rätt lapparne i dessa hänseenden ega. Ehuru lapparnes befogenhet att till underhåll för sig och sina renar betjena sig af land och vatten å de trakter, der de ega att vistas, är grundad på deras naturliga rätt till de för deras existens nödiga förutsättningar, så är med afseende å dessas beskaffenhet denna rätt likväl icke ens inom de för lapparne afsatta land att anse såsom en eganderätt. Den är endast en nyttjanderätt till det omfång, som bestämmes af vilkoren för renskötselns bedrifvande. Hvad dertill icke erfordras, bör således falla utom gränsen för denna rätt. Det bör derför icke ligga i lapparnes fria skön att, på sätt hittills i vissa trakter af Jemtlands län egt rum, upplåta betes- eller slåtter-

lägenheter å skattefjellen åt bofaste, hvilket gifvit anledning till inrättande af fäbodar och dermed följaktig skogsförödelse. Om å något område finnes större tillgång på bete och slåtter, än som för de till området hörande lappar behöfves, så bör det vara den myndighet, hvilken har högsta tillsynen öfver lappväsendet inom länet och är i tillfälle att mera i stort öfverskåda lapparnes behof, som skall förfoga öfver den öfverskjutande tillgången. Jemte det att i 22 § förbjudits lapparne att å de för dem afsatta land åt bofaste upplåta bete eller slåtter eller upplåta rätt till jagt eller fiske åt annan, har det derför blifvit uppdraget åt Konungens Befallningshafvande att, der sådan upplåtelse mot lega kan utan skada för lapparne ske, densamma verkställa. Men då dels vilkoret af lapparnes samtycke uti paragrafens senare moment förefallit Utskottet vara i viss mån sväfvande, i ty att det hvarken är tydligt, huruvida *alla* lappar, som ega rätt att uppehålla sig å det ifrågavarande landet, skola samtycka, eller lagförslaget anger någon form för detta samtyckes inhemtande, *dels* jagten och fisket torde böra betraktas som under alla omständigheter väl behöfliga binäringar till renskötseln, hvarför upplåtelse deraf till annan icke borde utesluta rätt för lapparne att fortfarande sjelfva deraf begagna sig, vill Utskottet förorda, att senare meningen af 2:a momentet uti ifrågavarande paragraf erhåller följande lydelse:

»Finnes upplåtelse af rätt till jagt eller fiske å dylikt land kunna ske utan skada för lapparne, ege Konungens Befallningshafvande att, sedan de lappar, hvilka ega rätt att *med sina renar* å landet uppehålla sig, *blifvit hörde i ärendet*, tills vidare tillåta annan att emot afgift å landet *jemte dessa lappar* utöfva jagt eller fiske; och gälle om användandet af medel, som härigenom inflyta, hvad ofvan i fråga om lega för bete eller slåtter finnes stadgadt.»

Under behandlingen af denna paragraf inom Utskottet har man ansett de medel, som inflyta genom sådana upplåtelser, som i paragrafen omförmälas, böra användas för vederbörande lappbys behof, enär deri skulle ligga en eggelse för lapparne att bättre hushålla med ifrågavarande tillgångar, hvilken skulle saknas, derest vinsten deraf icke odelad komme dem sjelfve till godo; hvarjemte man funnit det föga lämpligt att pålägga Kongl. Maj:t besväret med den administrativa detaljen att bestämma om användningen af dessa medel. Häremot kan anföras, att då medlen, som till följd af lokala förhållanden och andra omständigheter torde komma att inflyta med olika belopp för särskilda lappbyar, lämpligen och i första rummet torde böra tagas i anspråk för lapparnes fattigvårdsutgifter, men det ingalunda torde kunna på förhand tagas

för afgjordt, att lappbyindelningen kommer att läggas till grund för framtida ordnande af lapparnes fattigvård, utan tänkbart är att socknar eller län bli de enheter, för hvilka ett sådant ordnande kommer att ske, så har Utskottet stannat vid den mening, att tryggheten för medlens ändamålsenliga och rättvisa användning vore bevarad genom att icke fastslå en allmän regel derför, utan i stället åt Konungen öfverlemna att derom meddela bestämmelse; dervid den tillförsigt torde kunna hysas, att sådana medel skola, i mån som det befinnes behöfligt eller lämpligt, komma vederbörande lappby till godo. Eggelsen till sparsam hushållning med en lappbys tillgångar på bete m. m. skall visserligen icke, då fördelen deraf skall delas med andra, blifva lika stor som om samma fördel finge odelad tillfalla lappbyn, men den kan ingalunda anses komma att bortfalla.

Slutligen har inom Utskottet varit i fråga satt, att till 22 § skulle läggas ett förbud för lapp att till bete å afsatt land mottaga renar från bofaste eller främmande utan medgifvande af renegande lapparne i den lappby, hvars område betesmarken tillhör. Detta förbud skulle egentligen vara rigtadt mot bofastes renegareskap. Ehuru lappens ställning otvifvelaktigt försämras, så snart han upphör att vara renegare och nedsjunker till renskötare åt bofaste, synas dock farorna af desses renegareskap af dem, som framstält anmärkningar deremot, vara öfverskattade. Dessa anmärkningar hafva blifvit gendrifna af komiterade i motiveringen till 22 § af deras lagförslag. Men Utskottet kan ej underlåta att tillägga, att då lifvet på fjellet och i skogen är lappens lif och renskötseln är den näring, hvarmed han uppehåller sig och de sina, så måste det för den lapp, hvilken ej vidare har egna renar, vara bättre att vara renskötare åt en bofast än att icke ha några renar alls att sköta. Grundsatsen att förbjuda allt renegareskap af bofaste anser Utskottet fördenskull icke ens i och för sig rigtig. Dessutom kan den icke praktiskt genomföras. Utskottet instämmer till fullo uti Herr Justitieministerns uttalande i statsrådet angående denna paragraf, att tillämpningen af ett förbud för bofaste att ega renar skulle vara hardt nära omöjligt att öfvervaka, samt att ett tillräckligt verksamt korrektiv mot bofastes renegareskap torde ligga i stadgandet i lagförslagets 7 § att, der trängsel af renar på en trakt uppstår, den lapp, hvars hjord uteslutande eller hufvudsakligen tillhör bofaste, skall i främsta rummet vara skyldig att utflytta. Då Utskottet befarar, att ej heller genom det ifrågasatta tilläggsstadgandet till paragrafen i syftning att motverka de bofastes renegareskap kan vara att förvänta synnerligt resultat, har Utskottet ej ansett sig böra förorda detsammas upptagande i lagen.

Enligt 20 § kan lapparnes renbetesrätt i afseende å vissa områden vid färdväg och i viss trakt omkring kyrka, tingsstad eller marknadsplats i samfärdselns intresse af Konungens Befallningshafvande inskränkas till allenast sådant bete, som ifrågakommer under flyttning eller färd å vägen eller för körrenar vid besök å nämnda ställen.

Till sist torde äfven böra nämnas lapparnes *rättighet till skydd för sina renar* såväl mot skadegörelse af menniskor som ofredande af hundar. Denna rättighet är bevarad genom 17 §, hvars två första moment äro hemtade ur internationella lagen.

Lapparnes skadeersättningsskyldighet. §§ 10—16.

Då Utskottet ansett lapparnes urgamla sed att med sina renar uppehålla sig jemväl å enskildes egor böra åt lapparne fortfarande skyddas såsom en verklig rätt, har detta skett under den förutsättning, att skyldighet att ersätta det *obehöriga* intrång, den skada, som renarne förorsaka å nämnda egor blefve stadgad. Bestämmelser för sådant ändamål finnas äfven i lagförslaget, der således de regler, hvarefter genom lapparnes renar förorsakad skada skall ersättas, intaga en vigtig plats. Skadeersättningsföreskrifterna äro uttryckta i förslagets 10—16 §§.

I 10 och 11 §§ bestämmas de vilkor i afseende å tid och föremål för skadegörelse, hvarunder ersättningsskyldighet eger rum. Den allmänna grunden för lapparnes skyldighet att ersätta genom deras renar vållad skada är den, att de, då skadan timade, icke egde rätt att beta sina renar å den trakt, hvarest skadan skedde. Lapparnes rätt till renbete afser endast utmark, icke i något fall inegor. Men ett visst slags utmark, nemligen sådana utängsslåtter, som omförmälas i 10 paragrafens 1 mom., äro med inegor lika ansedda. Det är således lapparne förbjudet att beta sina renar å inegor och å nämnda utängsslåtter. För den tid, då skada å denna, så att säga, fridlysta mark skulle blifva för den bofaste mest känbar, d. v. s. den tid då grödan växer eller afskuren gröda ännu ligger ute derå, är skadeersättningsskyldigheten *ovilkorlig.* Nämnda tid har med hänsyn till olika växtlighetsförhållanden ansetts vara inom Norr- och Vesterbottens läns lappmarker månaderna Juni—Augusti samt i öfriga orter månaderna Maj—September. I enlighet härmed är i 10 § 1 momentet den ovilkorliga skadeersättningsskyldigheten bestämd. Öfriga delen af året, hvilken hufvudsakligen upptages af vintermånaderna, är den i afseende å renbete fridlysta marken endast

i ringa mån utsatt för skada. Med afseende derå och å svårigheterna vid renvården höst och vår är för annan tid af året än den i 1 momentet angifna allenast en *vilkorlig* skadeersättningsskyldighet beträffande samma mark stadgad i 10 paragrafens 2 moment, ity att berörda skyldighet der gjorts beroende af att uppsåt eller grof vårdslöshet vållat skadan. I fråga om skada å annan utmark än förenämnda utängsslåtter gäller enligt paragrafens 3 moment enahanda vilkorliga ersättningsskyldighet som i 2 momentet, så vidt den allmänna grunden för denna skyldighet föreligger.

Af billig hänsyn till svårigheterna vid att hålla tillräcklig vård om renarne isynnerhet höst och vår, då, på sätt Konungens Befallningshafvande i Norrbottens län vitsordat, hö i hässjor och stackar egentligen är utsatt för skada, har i 11 § i enlighet med förut enligt lag gällande grundsatser indirekt blifvit för lappmarkerna i Norrbottens och Vesterbottens län samt den del af Jemtlands län, der hemmanen skattlagts efter den för Vesterbottens lappmarker före år 1873 gällande metod, stadgad skyldighet att kringgärda hässjorna och stackarna, ity att der sådant ej skett skadeersättningsskyldighet för lapparne icke eger rum, såvida ej skadan tillkommit med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renvården. Nämnda del af Jemtlands län motsvarar ungefär hvad som, enligt hvad förut meddelats, af komiterade innefattats i begreppet »Jemtlands lappmark». För de författningar, hvarigenom berörda hägnadspligt redan förut är stadgad, skall strax nedanför redogöras.

Inom Utskottet har i afseende å 10 § blifvit anmärkt, *dels* att det ej vore rigtigt att endast en begränsad ersättningsskyldighet ålagts lappen, för hvilken väl samma rättsgrund, som föranledt ovilkorligt åliggande för bofast att ersätta den skada hans hemdjur göra å annans egor, borde medföra pligt att godtgöra skada, som hans renar förorsaka såväl å inegor och merberörda utängsslåtter alla tider af året som å annan utmark å tid då lapparne ej äro berättigade att der vistas med sina renar, *dels* att genom den uppställning, 10 paragrafens två senare moment fått, åliggandet att bevisa, att skadan skett af uppsåt eller genom grof vårdslöshet, öfverflyttats på den som skada lidit, medan vanliga bevisningsregler fordrat, att sedan jordegaren ådagalagt att han lidit skada, det borde blifva lappens omsorg att värja sig med bevisning att skadan icke vållats af sådan anledning att lappen bör ansvara derför, *dels* att tidsbestämmelsen i 1 momentet borde i fråga om Vesterbottens läns lappmarker ändras till månaderna Juni—November; hvarjemte man ansett 11 § i lagförslaget böra utgå.

Å dessa anmärkningar är först att genmäla, att renen icke är att betrakta som hemdjur, hvilket är klart deraf att han är halfvild och icke kan hållas i samma beroende af lappen som husdjuret af sin

egare. Dessutom har den bofaste i sin vård om hemdjuren ett vigtigt understöd i sitt stängselvitsord. Någon liknande förmån har icke lappen, om man undantager den i 11 § indirekt stadgade skyldigheten för bofaste att hägna kring sitt hö, hvilken äfven motsvaras af en ovilkorlig ersättningsskyldighet å lappens sida. Vidare är, såsom strax skall visas, af Kongl Maj:t uttryckligen förklaradt, att renen icke kan såsom hemdjur anses. Fullt tillräckliga skäl synas alltså förefinnas att icke bestämma lappens skyldighet att hålla vård om sina renar efter samma rättsgrund som den bofastes att vårda sina husdjur.

Hvad angår den genom 10 paragrafens två senare moment uppstälda bevisningsregel, är det sant, att den skiljer sig från den som tillämpas i vår allmänna process. Men hvad det här gäller är att stifta lag icke endast för kulturlifvet, utan jemväl och hufvudsakligen för nomadens lif. Hvad det förra fordrar måste i flera stycken eftergifvas af hänsyn för det senare. Det är egentligen under början och slutet af vintern, som den i dessa moment afsedda skada sker. Detta beror derpå, att det då i allmänhet är omöjligt för lappen att hålla renhjordarne under tillsyn. Så länge nemligen snön ännu ligger lös och i tunnare lager på marken, eller så snart hård skare bildat sig, kan renen, om skrämsel, oväder eller hunger jaga honom, på ringa tid, gäckande hundarnes snabbhet, lägga ofantliga sträckor mellan sig och sina vaktare. Den presumtion kan fördenskull uppställas som regel i afseende å annan skadegörelse än i 1 momentet omförmäles, att skadan icke *kunnat* af lappen förekommas och fördenskull bör anses som skada genom olyckshändelse. Men är denna regel rigtig, då lärer väl ock deraf följa, att jordegaren, liksom alltid då genom olyckshändelse skada sker å hans egor eller grödan derå, måste vidkännas skadan, såvida han icke kan styrka, att anledning dertill förefinnes af sådan beskaffenhet, att annan bör svara för skadan. Och som sådana anledningar har lagförslaget angifvit uppsåt eller vållande hos lappen.

Nämnda regel liksom tidsbestämmelsen i 10 §:ns 1 moment och 11 §:ns stadgande angående stängsel hafva för öfrigt sin grund i redan gällande författningar. Genom Nådigt bref den 3 Maj 1825 förordnade nemligen Kongl. Maj:t för Vesterbottens läns lappmarker, att nybyggare och hemmansinnehafvare, hvilka å sina ängar och slåttermyrar icke förvarade sitt hö i ordentliga lador, utan lade detsamma i stackar, skulle förse sådana höstackar med en stadig och tät gärdesgård till 4 alnars höjd på 5 eller 6 alnars afstånd å alla sidor från stacken, eller med annan af länsstyrelsen lämplig befunnen hägnad, för att emot åverkan af renkreaturen förvara höet, vid äfventyr för dettas egare att i annat

fall, om skada skedde, den sjelf stånda; »hvaremot det jemväl skulle åligga lapparne att genom noga tillsyn å deras renhjordar söka förekomma förluster för nybyggarne och att, *om genom bevislig uraktlåtenhet å lapparnes sida skada skedde,* som eljest kunnat undvikas, lapparne derför borde vara till ersättning förbundne». Med bifall till Riksens Ständers derom framstälda förslag förordnade Kongl. Maj:t genom Nådigt bref den 26 Mars 1831, att hvad genom berörda Nådiga bref den 3 Maj 1825 redan blifvit stadgadt för Vesterbottens läns lappmarker äfven skulle »för lappmarkerna i Norrbottens och Jemtlands län» gälla till efterrättelse. Sedan Kongl. Förordningen den 21 December 1857 angående egors fredande från skada af annans hemdjur utfärdats och i anledning af underdånig hemställan från häradshöfdingen i Norrbottens norra domsaga blef genom Nådigt bref den 22 Juni 1859, jemte förklarande att hvad genom Nådiga brefvet den 26 Mars 1831 blifvit stadgadt icke kunde anses genom nyssnämnda Kongl. Förordning till sin giltighet undanröjdt, förständigande meddeladt Konungens Befallningshafvande i Norrbottens län att genom allmän kungörelse upplifva innehållet af sist omförmälda Nådiga bref. Och slutligen har i Nådigt bref den 3 Oktober 1866 Kongl. Maj:t, efter det Norrbottens läns landsting hemstält, att de i Nådiga brefvet den 22 Juni 1859 meddelade föreskrifter måtte upphäfvas och Kongl. Förordningen den 21 December 1857 förklaras gällande för lappmarken, funnit skäl icke hafva förekommit att berörda föreskrifter på annat sätt upphäfva eller ändra, än att det förklarades, dels att, hvad Jemtlands län anginge, föreskriften angående nybyggares skyldighet att omgärda sina höstackar, skulle inom de trakter, der det egentliga lappområdet blifvit genom afvittring bestämdt och gränserna utstakade, endast inom detta område ega tillämpning, och dels att renegare vid laga påföljd skulle åligga att taga sådan vård om sina renar, att de icke skadade vexande eller afskuren gröda å åker, äng eller slåttermyrar under tiden från den 1 Juni till den 1 September. Genom dessa författningar, har sålunda blifvit utsagdt,

att skadegörelse af renar icke kan anses enligt Kongl. Förordningen den 21 December 1857 om egors fredande för skada af annans hemdjur,

att lapparne för skada, som genom deras renar skett å vexande eller afskuren gröda på åker, äng eller slåttermyrar under tiden från den 1 Juni till den 1 September, äro ovilkorligen ersättningsskyldige, men att de i öfrigt äro till ersättning förbundne endast om genom bevislig uraktlåtenhet å deras sida skada skett, samt

att skyldighet att hägna om hö å utängsslåtter förefinnes åtminstone inom Norr- och Vesterbottens läns lappmarker.

Tidsrummet 1 Juni till 1 September för den ovilkorliga ersättningsskyldigheten, hvilket i afseende å växtlighets- och höbergningsförhållandena i Norr- och Vesterbottens läns lappmarker fortfarande ansetts lämpligt, har man för andra orter, särskildt med hänsyn till Jemtlands län, der våren inträder tidigare och höbergningen å utängar ofta icke förr än under September månad afslutas, ansett böra i de bofastes intresse utsträckas till att omfatta månaderna Maj—September.

Ordalagen i 1866 års Nådiga bref hafva visserligen gifvit anledning till den föreställning, att den genom Kongl. brefvet den 26 Mars 1831 stadgade skyldigheten jemväl inom »lappmarken i Jemtlands län» att hägna kring höet å ängar och slåttermyrar skulle vara upphäfd. Komiterade hålla före att detta skett genom »ett misstag», som de anse böra rättas genom en återgång till hvad förut gälde. Utskottet instämmer så mycket hellre med komiterade derutinnan, att den genom sistnämnda Nådiga bref uttalade grundsats beträffande hägnadsskyldigheten bör fortfarande gälla, som 1866 års bref enligt Utskottets förmenande i sjelfva verket icke, beträffande Jemtlands län, upphäfver denna grundsats. Der säges nemligen, att hägnadsskyldigheten i fråga, hvad Jemtlands län angår, skall ega rum endast inom det vid afvittringen genom utstakade gränser bestämda lappområdet. Då detta uppenbarligen icke kan vara annat än de i länet för lapparne afsatta land, inom hvilka hvarken finnas bofaste tillhörande utängsslåtter eller hägnadsskyldighet kan ifrågakomma, kan Nådiga brefvet den 3 Oktober 1866, hvad nämnda län angår, icke hafva medfört vare sig ändring eller upphäfvande af Kongl. brefvet den 26 Mars 1831.

Till sist bör påpekas, att 10 § uttalar den regel att ersättningsskyldighet för af renar vållad skada åligger renegaren.

I 12 § är stadgadt straff för skadegörelse genom grof vårdslöshet; hvarjemte lapp, genom hvars renar — och såsom lappens renar anses enligt 18 § såväl de renar han eger, som de han sköter åt andra — skada skett, är ansvarig för de böter, som på grund af denna paragraf kunna ådömas renvaktare. Det senare stadgandet hvilar på den i Utskottets tanke rigtiga grund, att lapp, som sjelf eger renar eller tagit andras renar under sin vård och således ytterst är för dem ansvarig, bör vara den som i verkligheten träffas af straffpåföljden för den förseelse här är i fråga. Skulle sådan lapp kunna bakom renvaktaren, som ofta icke torde ega något att böta med, skydda sig för berörda påföljd, så skulle stadgandets syfte att verka till en

noggrannare renvård nästan fullständigt förfelas. I ändamål att motverka bofastes renegareskap har man satt i fråga att bötesansvaret skylle ytterst åläggas renegaren. Men då detta, om det än icke skulle uppmuntra till vårdslöshet i fråga om tillsynen å renar, likväl icke vore synnerligen egnadt att främja det med stadgandet afsedda ändamålet, uppmärksamhet hos *lapparne* i fråga om renars vård, har Utskottet icke ansett sig böra, på sätt man i fråga satt, utsträcka tillämpningen af den i stadgandet nedlagda grundsats, hvilken för öfrigt är godkänd uti internationella lagens 9 § mom. 2.

Uti §§ 13 och 16 stadgas om gemensam ersättningsansvarighet för flere renegare i det fall, att icke utrönas kan, genom hvilkens eller hvilkas renar skada skett. Denna ansvarighet är af två slag. Det ena enligt 16 § grundar sig derpå, att fleres renar hållas tillsammans i en hjord; det andra enligt 13 § derpå, att fleres renar, i en eller flere hjordar, vistas å de inom ett så kalladt skadeersättningsområde belägna land. Tanken på senare slagets gemensamma ansvarighet är hemtad från internationella lagen och är under de förberedande arbetena derför vidlyftigt dryftad. I denna rättsregel har man velat skapa ett korrektiv å ena sidan mot lapparnes bristande omsorg i vården af sina renar och å andra sidan mot deras obenägenhet att, när skada uppstår, hjelpa till att upptäcka den dertill vållande. Korrektivet skall utan tvifvel verka derhän, att sjelfva regeln blott sällan skall behöfva tillämpas. Icke heller denna gemensamma ansvarighet är något nytt vare sig i den internationella lagen eller i den nu föreslagna. Genom Kongl. Brefvet den 4 November 1817 är nemligen stadgadt om svenske eller norske lappar, som kringvandra hos det andra rikets lappar, att då skada sker »ersättningen derför bör utgöras gemensamt af alla lappar som äro i ett sällskap eller följe, så framt styrkas kan, att skada verkligen blifvit föröfvad genom dem eller deras djur, men ej upptäckas kan, hvilken af lapparne till skadan vållande varit». Enligt nu föreliggande lagförslaget är denna gemensamma ansvarighet inskränkt *dels* till sådan trakt som af Konungen bestämmes till att utgöra ett skadeersättningsområde, *dels* ock till sådan skada, för hvilken enligt 10 § ovilkorlig ersättningsskyldighet eger rum.

15 § stadgar regressrätt för de lappar, som fått deltaga i gemensam skadeersättning enligt 13 §, mot annan eller andra lappar, hvilka till äfventyrs äfven hade bort deltaga deri. Tiden för regresstalans anhängiggörande enligt paragrafens sista sats har Utskottet ansett lämpligare än i lagförslaget skett böra bestämmas till ett år från det laga kraftegande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersätt-

ningens utgifvande, hvadan lydelsen af denna sats ändrats i enlighet dermed.

I 14 § stadgas rätt för den, som lidit skada, att, då det är ostridigt, af hvem skadan bör gäldas, få ersättningsfrågan pröfvad af skiljemän utan att behöfva tillita domstol.

Administrativa bestämmelser. §§ 5—9.

I §§ 5—9 äro meddelade stadganden om anordningar i syfte att göra denna lags bestämmelser verksamma. Dessa stadgar gälla indelningen i lappbyar, § 5, rätt för lappen att flytta från en lappby till annan, § 6, skyldighet för honom dertill, då sådant finnes nödigt till undvikande af trängsel och skadegörelse å kringliggande trakter, § 7, tillämpning jemväl för svenska lappar af sådan distriktsindelning som i internationella lagen föreskrifves, § 8, och slutligen i § 9 inrättande af ordningsmän i lappbyarne för öfvervakande af att lappbyindelningen iakttages vid utöfning af renbetesrätten samt ordning inom lappförhållandena i öfrigt eger rum. Af dessa stadganden har egentligen 7 §:ns om lapparnes tvungna utflyttning från en lappby till en annan, dit de af Konungens Befallninghafvande hänvisats, varit föremål för anmärkningar. Dessa synas Utskottet hafva blifvit vederlagda uti Herr Justieministerns yttrande i Statsrådet angående denna paragraf; hvadan Utskottet tillåter sig att hänvisa till samma yttrande.

I Utskottet har yppat sig den farhåga, att då i anseende till de långa afstånden, isynnerhet inom lappmarkerna i Norr- och Vesterbotten, ordningsmannabefattningen torde komma att blifva rätt besvärlig, det vid sådant förhållande torde vara tvifvelaktigt, huruvida under alla omständigheter skulle komma att finnas personer villiga att, såvida detta bestyr blefve oaflönadt, detsamma öfvertaga; och har med anledning häraf Utskottet ansett böra uttalas önskvärdheten deraf, att Kongl. Maj:t ville, åtminstone tills vidare och intill dess lappbefolkningen hunnit vänja sig vid denna institution och komma till insigt om dess nytta, åt ordningsmännen bereda lämplig ersättning.

Straffbestämmelser. §§ 1, 3, 12, 13, 17 och 20.

I afseende å de i lagen förekommande straffbestämmelser har inom Utskottet anmärkts, att de bort inskränkas till hänvisning till »allmän lag.» Men utom att två i föreslagna lagen, §§ 3 och 17, omförmälda

förseelser icke i hvarje fall äro enligt gällande lag hos oss straffbara, äro samtliga dessa straffbestämmelser hemtade från motsvarande stadganden uti internationella lagen. Lagförslaget stadgar straff i 1 och för en likartad öfverträdelse i 20 §:n, samt dessutom i §§:na 3, 12, 13 och 17. Med undantag af 20 §:n, till hvilken någon motsvarighet i internationella lagen icke finnes, motsvaras nu nämnda paragrafer i lagförslaget af alldeles lika bestämmelser för samma brott uti internationella lagens respektive §§ 3 mom. 1, 4 mom. 3, 9 mom. 2, 7 mom. 1 och 19 mom. 1. Då sålunda dessa brott redan äro här i landet med straff belagda, har det icke låtit sig göra att för brotten stadga andra straff i den nu ifrågavarande lagen, äfven om man skulle hafva ansett någon förändring i de särskilda straffsatserna behöflig.

Då Utskottet härefter öfvergår till att yttra sig om förslaget till

Lag angående renmärken,

tillåter sig Utskottet till en början hänvisa till den redogörelse för beskaffenheten af lapparnes näringsfång, hvilken ingår uti Herr Justitieministerns anförande vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t. Af denna redogörelse framgår, *att* det är gammal sed hos lapparne att genom utklippning i renarnes öron af märken, hvilka kunna variera i det oändliga, skilja från hvarandra renar, som tillhöra särskilda personer, *att* lapparne sjelfve fästa synnerlig vigt vid dessa märken, som erhållit än större helgd derigenom, att det bruk utvecklat sig att uppvisa dem för Häradsrätterna, hvilka plägat fastställa dem, *men att* å senare tider dels detta bruk börjat öfvergifvas, dels ock förekommit, att Häradsrätten icke ansett sig hafva att meddela någon fastställelse å renmärke, *och att* till följd deraf en osäkerhet i reneganderättsförhållandena börjat innästla sig, som gör ett ordnande genom lag i hög grad behöfligt.

Lagförslagets syfte är att bereda ett efter förhållandenas natur lämpadt skydd för eganderätten till renar genom att gifva renmärkena laglig betydelse. Genom dem kan äfven den bofaste erhålla ett hjelpmedel att, då renar göra skada å hans egor, utan svårighet vinna kännedom om hvilken han skall hålla sig till för skadeersättningens utbekommande. För att renmärket skall erbjuda sådant skydd, måste emellertid åt dess egare så vidt möjligt beredas trygghet för att märket

icke blifver af annan renegare användt; för den bofaste blir renmärket ett sådant hjelpmedel som nyss nämndes, om han eger en alltid tillgänglig utväg att erhålla kännedom om hvilken som är renmärkets egare. Båda dessa ändamål synas blifva tillgodosedda genom att renmärkena för viss person fastställas af Häradsrätten, och att förteckning der föres såväl å de fastställda märkena som å de renegare, för hvilkas räkning märken blifvit fastställda. För att fastställelser å alla renmärken verkligen skola vid Häradsrätten sökas, måste bötesstraff stadgas för den, som å ren anbringar eller låter anbringa renmärke, hvilket ej blifvit af Häradsrätten för honom fastställdt. Detta har äfven skett genom 4 §:n i lagförslaget. Inom Utskottet, liksom vid ärendets förberedande behandling inom Högsta Domstolen, hafva uttalats betänkligheter mot lagförslaget. Dessa synas likväl Utskottet böra förfalla på de grunder, Herr Justitieministern i förenämnda sitt anförande framhållit. Dertill vill Utskottet allenast tillägga, att enligt Utskottets förmenande är lagfart af fast egendom det rättsinstitut, hvarmed fastställelse af renmärken närmast är jemförlig. Lagfarten ger icke någon orygglig bekräftelse på lagligheten af det fång som lagfares, men genom offentliggörande af fång till fastighet och deras inregistrering hos Rätten afser man att så vidt möjligt bereda skydd för eganderätten till fast gods och bibehålla reda i hithörande förhållanden. Renhjorden är lappens åker och äng; renmärket anger för lappen, hvilken del deraf är hans. Genom detsammas fastställelse och inregistrering hos Rätten gifves väl ej deråt sådant vitsord att, då det blifvit åsatt en ren, annans lagliga eganderättsanspråk skulle vara endast derigenom afskurna. Men det grundar presumtion, intill dess annat förhållande styrkes, för dens eganderätt till renen, som eger märket. Genom att stadga fastställelse och anteckning vid Rätten af fastställda renmärken förebygger man dessas sammanblandning och har man alltid tillgång att få veta, hvilken som eger ett fastställdt renmärke. Liksom i fråga om lagfart är det således äfven här reda, som hufvudsakligen åsyftas. Den som försummar att lagfara sitt fång, kan med vite tvingas dertill. Lagförslaget vill med bötesstraff för anbringande af icke fastställdt märke framtvinga sökandet af fastställelse.

Endast i två punkter anser Utskottet lagförslaget icke vara fullt tillfredsställande. Der saknas nemligen, på sätt jemväl Högsta Domstolen anmärkt, bestämmelse, huru förfaras bör, om emellan de tider, då fastställelse kan sökas, till följd af arf eller annat laga fång uppstår behof af märkes anbringande å renar. Detta behof synes emellertid Utskottet kunna afhjelpas, om fordran på fastställelse icke uppställes

så, att den omfattar alla slags märken å renar, utan inskränkes så, att tillfälligt märke kan anbringas utan att tillämplighet af 4 §:ns straffbestämmelse inträder. En sådan inskränkning, hvilken äfven med hänsyn till det hos lapparne rådande bruk i afseende å märkning af renar kan anses lämplig, sker, om i första meningen af § 1 ordet »renmärke» utbytes mot »märke i rens öron» samt såsom en följd deraf i 4 § i stället för ordet »ren» insättes: »rens öron» och ordet »renmärke» utbytes mot »märke».

Det i lagens promulgationsstadgande använda uttrycket: »fortfarande brukar icke fastställdt renmärke, som af honom var använd, då lagen trädde i kraft» synes så till vida vara dunkelt, som deri kan inbegripas *såväl* att renegaren låter sådant märke, som nämdt är, sitta qvar å ren, hvilken förr än renmärkeslagen träder i kraft blifvit märkt dermed, *som* äfven att han fortsätter med att å renar anbringa detta märke. Då meningen ej kan vara, att annat än det senare skall vara med straff belagdt, synes i det anförda uttrycket orden »fortfarande brukar» böra utbytas mot: »anbringar eller låter anbringa».

På de grunder nu blifvit anförda får Utskottet vördsamt hemställa,

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga Proposition icke kan oförändrad antagas, måtte för sin del besluta så lydande:

1:o.

Lag angående de svenska Lapparnes rätt till renbete i Sverige.

1 §.

Lapparne äro berättigade att, under iakttagande af de i denna lag meddelade föreskrifter, uppehålla sig med sina renar icke allenast inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker och å de för dem inom Jemtlands län afsatta land, utan äfven å de trakter i öfrigt, hvilka de efter gammal sedvana hitintills hafva besökt, och att der betjena sig af land och vatten till underhåll för sig och sina renar. På enskildes egor, belägna utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker eller inom de delar af dessa lappmarker, som vid redan förrättad eller framdeles skeende afvittring förklarats tjenlige för odling, må dock Lapparne utan vederbörande jordegares eller brukares samtycke uppehålla sig

endast under Oktober, November, December, Januari, Februari, Mars och April månader, der ej sådana egor vid afvittringen bibehållits jemväl såsom renbetesland, eller ovanliga väderleksförhållanden utgöra hinder för flyttningen. Öfverträdelse af hvad sålunda stadgats straffes med böter till belopp första gången af högst fyratio kronor och annan gång af högst dubbelt.

2 §.

I Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt å de i Jemtlands län för Lapparne afsatta land ega Lapparne att till eget behof utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, som ej för Lapparne bibehållas, må de icke för uppförande eller ombyggnad af bostad, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lemnas dem af vederbörande skogsbetjent; dock ega Lapparne, der stängsel vid deras visten blifvit olofligen bortfördt eller gjordt obrukbart, att till uppförande af nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga äfven växande träd.

Å de trakter utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt de i Jemtlands län för Lapparne afsatta land, *der Lapparne enligt 1 § ega uppehålla sig med sina renar,* må Lapparne taga endast torra träd och vindfällen, en och videbuskar samt, för tillfälliga behof, *å utmark* växande löfträd. Der skogen tillhör staten, erlägges här-

Lydelse enligt Kongl. Maj:ts förslag:

I Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt å de i Jemtlands län för Lapparne afsatta land ega Lapparne att till eget behof utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, som ej för Lapparne bibehållas, må de icke för uppförande eller ombyggnad af bostad, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lemnas dem af vederbörande skogsbetjent; dock ega Lapparne, der stängsel vid deras visten blifvit olofligen bortfördt eller gjordt obrukbart, att till uppförande af nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga äfven växande träd.

Utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt de i Jemtlands län för Lapparne afsatta land må Lapparne taga endast torra träd och vindfällen, en och videbuskar samt, för tillfälliga behof, växande löfträd. Der skogen tillhör staten, erlägges härför ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vind-

för ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfällen samt en och videbuskar i enskild man tillhörig skog. För växande löfträd, som Lapparne taga ur sådan skog, skall deremot, der egaren det påfordrar, gifvas en billig ersättning, som i brist af åsämjande bestämmes af tre gode män, af hvilka hvardera parten utser en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man, eller kunna de utsedde ej enas om valet af den tredje, ege Konungens Befallningshafvande att på begäran god man i stället utse. Emot gode männens beslut må talan ej föras.

3 §.

Lapp, som tager mera virke än till hans eget behof erfordras, eller som öfverträder det i 2 § gifna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes med böter högst fyratio kronor, der ej förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar.

Virke, som Lapparne vid deras visten lagligen användt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej af jordegaren utan Lapparnes samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordegare, som häremot bryter, straffes, der ej förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar, med böter högst fyratio kronor.

4 §.

Lapparne må icke förmenas att flytta med sina renar emellan de för dem afsatta land; vare dock skyldige att vid flyttning öfver enskild mark taga väg, der minsta skada förorsakas; och ege Konungens Befallningshafvande att, der tvist uppstår, bestämma hvar flyttningsväg må tagas.

Genom rödjning eller uppodling af jord eller uppförande af hägnader må Lapparne ej beröfvas sådana gamla renvägar, som fortfarande äro för dem behöfliga.

5 §.

De för Lapparne afsatta land och sådana områden i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker, som genom afvittring eller annan åtgärd för Lapparne särskildt bibehållas, skola delas i lappbyar. Inom lappby må ej andra Lappar sommartiden uppehålla sig med sina renar än de, hvilka sjelfva erhållit rätt dertill, eller hvilkas förfäder tillhört lappbyn eller egt rätt att vistas inom dess område.

Konungens Befallningshafvande åligger att, efter det de Lappar, hvilkas rätt är i fråga, blifvit hörda, verkställa indelningen i lappbyar. Konungens Befallningshafvande ege ock, der så nödigt finnes, att, efter det Lapparne blifvit hörda, förena två eller flera lappbyar till en lappby eller fördela en lappby i två eller flera.

6 §.

Vill Lapp erhålla rätt att med sina renar flytta till annan lappby, ingifve ansökan derom jemte uppgift om antalet af sina renar till Konungens Befallningshafvande i det län, der lappbyn är belägen, foge ock vid ansökningen afklipp af renmärke, som är åsatt de renar, med hvilka han vill inflytta. Öfver ansökningen låte Konungens Befallningshafvande inför Häradsrätten höra Lapparne i denna by, infordre ock från kronobetjeningen samt, der särskild uppsyningsman finnes tillsatt för upprätthållande af ordning inom lappväsendet, från denne fullständig utredning, huru vida utrymmet i lappbyn medgifver inflyttningen. Finnes utrymme och pröfvas inflyttningen lämpligen kunna ske, meddele Konungens Befallningshafvande sökanden rätt att inflytta; skolande Konungens Befallningshafvande, der Lapp, hvilken sålunda erhållit rätt till inflyttning, förut tillhört lappby inom annat län, underrätta Konungens Befallningshafvande i detta län om det beslut, hvarigenom inflyttningen blifvit beviljad.

7 §.

Finner Konungens Befallningshafvande, att inom en lappby flera Lappar ega rätt att vistas med sina renar, än lägenhet finnes, så att trängsel derigenom uppstår eller skada å kringliggande trakter förorsakas, ege Konungens Befallningshafvande, efter det Lapparne så väl i denna lappby som i den eller de lappbyar, dit inflyttning kan ifrågakomma, blifvit inför Häradsrätt hörda och erforderlig utredning i öfrigt blifvit åstadkommen på sätt i 6 § sägs, hänvisa det öfverskjutande an-

talat till närmaste lappby, der utrymme finnes och dit inflyttning utan olägenhet kan ske. Skall på grund af bristande utrymme någon hänvisas till annan lappby, ege den Lapp företrädesrätt att qvarstanna, hvilken uteslutande eller hufvudsakligen har egna eller andra Lappars renar under sin vård, framför den Lapp, hvilkens renhjord uteslutande eller till hufvudsaklig del tillhör bofaste; och ega af de Lappar, som uteslutande eller till hufvudsaklig del hafva egna eller andra Lappars renar under sin vård, de företrädesrätt att qvarstanna, som sjelfve eller hvilkas förfäder längst tillhört lappbyn eller inom dess område haft rätt till bete för sina renar.

Hänvisas Lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annan lappby, förelägge Konungens Befallningshafvande honom vid vite att inom viss tid hafva verkstält flyttningen. Tredskas Lapp att fullgöra hvad honom sålunda blifvit ålagdt, ege Konungens Befallningshafvande fälla honom till vitet samt förelägga honom ny tid och förhöjdt vite.

Har Lapp, hvilken blifvit till vite fäld, då vitet skall uttagas, under sin vård renar tillhörande annan, må jemväl dessa renar tagas i mät för vitets gäldande, så framt Lappen fortfarande vistas inom den lappby, hvarifrån han skolat afflytta eller, derest han flyttat till annan lappby, ej visas kan, att renarne icke voro under hans vård, när vitet honom förelades.

8 §.

Varder å trakt, der Lappar, som flytta emellan Sverige och Norge, uppehålla sig med sina renar, antalet renar vintertiden större, än trakten väl kan emottaga, och blifver förty enligt Förordningen den 6 Juni 1883 rörande de Lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, af Konungen bestämdt, att distriktsindelning i sådan trakt eller anmälningsskyldighet för norska Lappar, som dit inflytta, bör ega rum, skall hvad i nämnda förordning i sådant hänseende stadgas tillämpas äfven på svenska Lappar i den utsträckning Konungen förordnar.

9 §.

Uti hvarje lappby skola Lapparne inför länsmannen inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger:

1:o) att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande Lappars uppehållsställen under de särskilda årstiderna samt att, i händelse det

skulle visa sig, att andra än de Lappar, som tillhöra byn, inom dess område föra renar på bete, detta anmäla hos länsmannen eller ock hos uppsyningsmannen, der sådan finnes;

2:o) att tillhålla Lapparne att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom hvilkens eller hvilkas renar angifven skada å bofastes egor blifvit förorsakad;

3:o) att söka befordra god ordning inom lappbyn och för länsmannen eller uppsyningsmannen anmäla, när något deremot stridande förekommer, samt att i öfrigt lemna länsmannen och uppsyningsmannen erforderligt biträde;

4:o) att för allmän åklagare eller uppsyningsman anmäla förseelser mot lagen angående renmärken;

5:o) att vid uppkommande tvister, så väl emellan Lapparne och de bofaste som emellan Lapparne inbördes, söka bilägga desamma;

6:o) att inställa sig vid Häradsrätt, när de till lappbyn hörande Lappar skola inför Rätten höras i ärenden, som röra dem gemensamt; samt att likaledes närvara vid de mantalsskrifningar, uppbördsstämmor eller andra allmänna sammanträden, som hållas med Lapparne, och, när så erfordras, dervid uppgifva antalet renar, som beta inom lappbyns område, och dessas egare, äfvensom särskildt antalet af de skötningsrenar hvar och en Lapp har under sin vård.

Ordningsmannen utses för en tid af sex år, med rätt för den utsedde att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall från befattningen afgå. Konungens Befallningshafvande ege att, när så skäligt pröfvas, före tjenstgöringstidens utgång ordningsman entlediga.

Till Konungens Befallningshafvande skall länsman ofördröjligen insända uppgift på de Lappars namn och vanligaste uppehållsställen, som inom de till hans distrikt hörande lappbyar blifvit till ordningsmän utsedde; och låte Konungens Befallningshafvande i länskungörelserna derom meddela underrättelse.

10 §.

1. Förorsaka Lapparnes renar i Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker under tiden från och med den 1 Juni till den 1 September eller i annan trakt från och med den 1 Maj till den 1 Oktober skada å växande eller afskuren gröda på åker, äng eller sådana utängsslåtter, hvilka antingen äro inhägnade eller, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade och dertill brukas, samt genom hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträda såsom

utängsslåtter, skall skadan ersättas af egaren eller egarne till de renar, genom hvilka skadan skett.

2. Sker sådan skada genom Lapparnes renar å annan tid än här ofvan sägs, skall skadan ersättas af renarnes egare, så framt den, hvilken vården om renarne ålegat, uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning varit dertill vållande.

3. Sker genom Lapparnes renar skada å annan utmark än utängsslåtter, hvarom här ofvan sägs, och egde ej Lapparne att, när skadan skedde, å den utmark uppehålla sig med sina renar, vare lag som i 2 mom. sägs.

11 §.

Der inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker eller inom den del af Jemtlands län, hvarest hemmanen blifvit skattlagda enligt den för Vesterbottens läns lappmarker före år 1873 gällande metod, slaget och bergadt hö å äng eller utängsslåtter, hvarom i 10 § sägs, icke förvaras i lador utan i stackar eller hässjor, vare ej egaren berättigad till ersättning för skada, som deråförorsakats af renar, så framt ej antingen stacken eller hässjan varit försedd med sådant stängsel, som af Konungen blifvit förordnadt, eller skadan tillkommit med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning.

12 §.

Lapp, hvilken uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet vid bevakningen af sina renar vållat att renarne gjort skada, som enligt hvad i 10 och 11 §§ stadgas skall ersättas, böte derjemte för hvarje gång högst fyratio kronor, der ej förlikning träffats om skadans ersättande. För gäldande af de böter, som sålunda kunna ådömas renvaktare, ansvare den Lapp, genom hvars renar skadan åstadkommits.

13 §.

Äro inom en trakt de för Lapparne afsatta land så belägna, att de renar, som söka bete å dessa land, kunna antagas komma att, der bevakning saknas, under betestiden ströfva omkring i hela trakten, och äro omständigheterna i öfrigt sådana, att skada, som af renar göres å angränsande, den bofasta befolkningen tillhöriga egor, icke kan antagas hafva blifvit förorsakad af renar, tillhörande andra Lappar än dem,

som uppehålla sig å dessa land, kan trakten förklaras skola utgöra ett skadeersättningsområde, inom hvilket de Lappar, som der med sina renar uppehålla sig, skola i de fall nedan sägs vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som af renarne tillskyndas den bofasta befolkningens egendom. Konungen bestämmer, hvilka trakter skola förklaras utgöra särskilda skadeersättningsområden, och fastställer gränserna för ett hvart af dem.

Sker inom skadeersättningsområde i Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker, under Juni, Juli och Augusti månader, eller inom Jemtlands län under tiden från och med den 1 Maj till den 1 Oktober skada å egor af den beskaffenhet, hvarom i 10 § sägs, och kan ej utrönas genom hvilkens eller hvilkas renar den blifvit förorsakad, åligger ersättningsskyldigheten de Lappar, hvilka uppehålla sig med sina renar å de land, som äro belägna inom skadeersättningsområdet, och varde ersättningsbeloppet jemte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelade i förhållande till det antal renar, hvarmed en hvar af dem tillhörer området. Om vid den tid, skadan skedde, renar tillhörande andra än de Lappar, som ega rätt att vistas å landen, der uppehöllo sig, skola äfven dessa Lappar i förhållande till antalet af sådana renar i ersättningen deltaga. Visar Lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet gifvits, att skadan ej blifvit föröfvad af hans renar, vare han från deltagande i ersättningen fri.

Lapp, som uppehåller sig med sina renar å land, beläget inom skadeersättningsområde, skall för ordningsmannen uppgifva antalet af de renar, han har under sin vård, och dessas egare. Öfverstiger renantalet med en femtedel eller mera det af honom uppgifna, böte högst fyratio kronor.

14 §.

Fordrar någon ersättning för skada, som af renar förorsakats, och är det ostridigt, af hvilken skadan bör gäldas, varde, der den som skadan lidit det äskar, frågan efter syn och uppskattning pröfvad af tre ojäfvige skiljemän, bland hvilka en utses af hvardera parten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje. Tredskas den, mot hvilken anspråket väckes, att utse skiljeman eller kunna de utsedde ej om valet af den tredje sig förena, ege Konungens Befallningshafvande att på ansökan af den, som anspråket väckt, om valet förordna. Varder till ersättning dömdt, skall den ersättningsskyldige ock förpligtas att gälda kostnaden för syneförrättningen. Sättes ersättningen ej högre än den

ersättningsskyldige före synen bjudit, gälde den, som anspråket väckt, synekostnaden.

Hvad de fleste skiljemännen säga skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, der ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar.

Vill den, som fordrar ersättning, hellre genast lita domstol än skiljemän till, stånde det honom öppet.

15 §.

Lydelse enligt Kongl. Maj:ts förslag:

Lappar, hvilka efter hvad i 13 § sägs blifvit till ansvarighet för inträffad skada dömde eller ingått förlikning om erläggande af ersättning, som icke öfverstiger det belopp, hvartill skadan blifvit vid syn värderad, med tillagd godtgörelse för synekostnader, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan är föröfvad af renar tillhörande någon annan, eller att andra Lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsområdet och sålunda böra deltaga i ersättningen, väcka talan om godtgörelse för hvad de erlagt eller för den del deraf, som på andra Lappar belöper. Sådan talan må dock ej anhängiggöras senare än *ett år efter det laga kraft egande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgifvande.*

Lappar, hvilka efter hvad i 13 § sägs blifvit till ansvarighet för inträffad skada dömde eller ingått förlikning om erläggande af ersättning, som icke öfverstiger det belopp, hvartill skadan blifvit vid syn värderad, med tillagd godtgörelse för synekostnader, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan är föröfvad af renar tillhörande någon annan, eller att andra Lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsområdet och sålunda böra deltaga i ersättningen, väcka talan om godtgörelse för hvad de erlagt eller för den del deraf, som på andra Lappar belöper. Sådan talan må dock ej anhängiggöras senare än två år efter det skadan skedde.

16 §.

Hålla flere Lappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada af renar, som höra till hjorden, vare, der ej utrönas kan, genom

hvilkens renar skadan blifvit föröfvad, desse Lappar pligtige att i förhållande till det antal renar, en hvar af dem har i hjorden, ersätta skadan jemte syne- och rättegångskostnader.

17 §.

Den, som olofligen fäller eller misshandlar Lapparnes renar, skall, utom full ersättning för skadan, böta högst fyratio kronor, så framt icke förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar. Lag samma vare, om någon med uppsåt eller af groft vållande förorsakar, att renarne genom skrämskott, af hundar eller på annat otillbörligt sätt ofredas på tillåtna uppehållsställen eller söker att dem derifrån fördrifva.

Ofredas ren på tillåtet uppehållsställe af hund, skall skada, som derigenom tillfogas renen, af hundens egare till fullo ersättas, äfven om skadan icke förorsakats genom någons uppsåt eller vållande.

Varder renhjord, som betar å tillåtet uppehållsställe, skingrad af hund, och förorsaka renarne derigenom skada, den skada skall af hundens egare ersättas.

Hund, som har till vana att döda renar eller ock upprepade gånger jagat renar äfven på tillåtet uppehållsställe, skall af egaren, efter föreskrift af polismyndigheten, dödas, och åligger det polismyndigheten att, der egaren sådant underlåter, genast låta döda hunden.

18 §.

När i denna lag talas om Lapparnes renar, förstås dermed icke allenast deras egna utan ock andras renar, hvilka äro under deras vård.

Bofaste, hvilka lemnat renar till vård åt Lappar, hafva i fråga om dessa renar enahanda förpligtelser enligt denna lag, som Lappar, hvilkas renar äro under annans vård.

19 §.

Der underhåll af renar å något visst område pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det område ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark anvisas Lapparne på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig.

20 §.

Der för samfärdselns uppehållande pröfvas nödigt, eger Konungens Befallningshafvande förordna, att vissa områden vid färdväg ej må begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd å vägen, så ock att viss trakt omkring kyrka, tingsstad eller marknadsplats ej må användas till annat bete för renar än för deras körrenar, som besöka sådan plats. Öfverträdelse af sådant förordnande straffes med böter, första gången högst fyratio kronor och annan gång högst dubbelt.

21 §.

Lapparne äro berättigade att till jagt och fiske betjena sig af land och vatten icke allenast å de för dem afsatta land och sådana områden i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker, som för dem bibehållas, utan äfven å annan utmark inom dessa lappmarker under den tid de ega att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar.

22 §.

	Lydelse enligt Kongl. Maj:ts förslag:
Ej må bete eller slåtter å de för Lapparne afsatta land af dem upplåtas till bofaste. Sker sådan upplåtelse, vare den ogild. Varder bete eller slåtter å något för Lapparne afsatt land af dem ej användt, och finnes upplåtelse af sådant bete eller sådan slåtter tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för Lapparne, ege Konungens Befallningshafvande att mot lega upplåta betet eller slåttern, intill dess behof deraf åter för Lapparne uppstår. Medel, som härigenom inflyta, skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, till förmån för Lapparne användas.	Ej må bete eller slåtter å de för Lapparne afsatta land af dem upplåtas till bofaste. Sker sådan upplåtelse, vare den ogild. Varder bete eller slåtter å något för Lapparne afsatt land af dem ej användt, och finnes upplåtelse af sådant bete eller sådan slåtter tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för Lapparne, ege Konungens Befallningshafvande att mot lega upplåta betet eller slåttern, intill dess behof deraf åter för Lapparne uppstår. Medel, som härigenom inflyta, skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, till förmån för Lapparne användas.

Rätt till jagt och fiske å de för Lapparne afsatta land må ej af dem till annan upplåtas. Finnes upplåtelse af rätt till jagt eller fiske å dylikt land kunna ske utan skada för Lapparne, ege Konungens Befallningshafvande att, *sedan de Lappar, hvilka ega rätt att med sina renar å landet uppehålla sig, blifvit hörde i ärendet,* tills vidare tillåta annan att emot afgift å landet *jemte dessa Lappar* utöfva jagt eller fiske; och gälle om användandet af medel, som härigeuom inflyta, hvad ofvan i fråga om lega för bete eller slåtter finnes stadgadt.

Rätt till jagt och fiske å de för Lapparne afsatta land må ej af dem till annan upplåtas. Finnes upplåtelse af rätt till jagt eller fiske å dylikt land kunna ske utan skada för Lapparne, ege Konungens Befallningshafvande att, der de Lappar, hvilka ega rätt att å landet uppehålla sig, dertill samtycka, tills vidare tillåta annan att emot afgift å landet utöfva jagt eller fiske; och gälle om användandet af medel, som härigenom inflyta, hvad ofvan i fråga om lega för bete eller slåtter finnes stadgadt.

23 §.

Har kronopark, belägen utom de trakter, hvarom i 1 § sägs, blifvit af Konungen förklarad tjenlig till renbetesland, ankommer på Konungen att bestämma det omfång, hvari bete och skogsfång, jagt och fiske få af Lapparne der utöfvas.

24 §.

Pröfvar Konungen nödigt, att jord, som tillhör enskild, skall begagnas antingen för det i 19 § omförmälda ändamål, eller för att bereda Lapparne vid de för dem afsatta land tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar öfver inegor emellan landen, eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar, vare egaren pligtig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas, bestämmes enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof.

25 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. I händelse af bristande tillgång förvandlas böterna enligt allmän strafflag.

26 §.

De i 3 § omförmälda förseelser, hvilka endast förnärma enskild persons rätt, så ock de förseelser, om hvilka i 17 § handlas, må ej åtalas af allmän åklagare, der ej målseganden dem till sådant åtal angifvit. Annan förseelse mot denna lag må ej, der den endast förnärmar enskild persons rätt, åtalas af annan än målseganden.

Denna lag träder i kraft den 1 Januari 1887.

2:o.

Lag angående renmärken.

1 §.

Lydelse enligt Kongl. Maj:ts förslag:

Det *märke i rens öron*, som Lapp vill begagna till att skilja sina renar från annans, skall af honom uppvisas inför Häradsrätten i den ort, der han har sitt hemvist. Bofast renegare uppvise det renmärke, som han vill använda, inför Häradsrätten i den ort, der Lapp, som sköter hans renar, har sitt hemvist.

Häradsrätten låte ordningsmännen i lappbyarne inom tingslaget samt öfriga Lappar, hvilka äro vid Häradsrätten tillstädes, så ock uppsyningsmannen, der sådan i orten finnes, yttra sig öfver märket.

Det renmärke, som Lapp vill begagna till att skilja sina renar från annans, skall af honom uppvisas inför Häradsrätten i den ort, der han har sitt hemvist. Bofast renegare uppvise det renmärke, som han vill använda, inför Häradsrätten i den ort, der Lapp, som sköter hans renar, har sitt hemvist.

Häradsrätten låte ordningsmännen i lappbyarne inom tingslaget samt öfriga Lappar, hvilka äro vid Häradsrätten tillstädes, så ock uppsyningsmannen, der sådan i orten finnes, yttra sig öfver märket.

2 §.

Finner Häradsrätten märket vara sådant, att det tydligt skiljer sig från äldre renmärken, som användas, samt att det ej lätteligen kan till sådant äldre märke förvandlas, fastställe Häradsrätten märket.

3 §.

Vid Häradsrätten skall föras en förteckning, upptagande de af Rätten fastställda renmärken, tillika med uppgift på de renegare, för hvilkas räkning märken blifvit fastställda.

4 §.

	Lydelse enligt Kongl. Maj:ts förslag:
Lapp eller bofast, som å *rens öron* anbringar eller låter anbringa *märke,* hvilket ej blifvit af Häradsrätten för honom fastställdt, straffes med böter från och med femtio till och med femhundra kronor.	Lapp eller bofast, som å ren anbringar eller låter anbringa renmärke, hvilket ej blifvit af Häradsrätten för honom fastställdt, straffes med böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

5 §.

Öfverträdelse af denna lag åtalas af allmän åklagare, så ock af uppsyningsman, der sådan finnes.

6 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. I händelse af bristande tillgång förvandlas böterna enligt allmän strafflag.

7 §.

Uppvisas vid Häradsrätten å det Ting, som infaller näst efter det denna lag trädt i kraft, af särskilda renegare till fastställelse renmärken, af hvilka det ena icke tydligt skiljer sig från det andra eller det ena lätteligen kan till det andra förändras, eger den renegare, som sjelf eller hvars förfäder längst användt uppvisadt renmärke, att derå erhålla fastställelse.

	Lydelse enligt Kongl. Maj:ts förslag:
Denna lag träder i kraft den 1 Januari 1888, dock må ej förr än sex månader från nämnda dag förflutit den i 4 § stadgade ansvarsbestämmelse tillämpas å renegare, hvilken *anbringar eller låter anbringa* icke fastställdt renmärke, som af honom var användt, då lagen trädde i kraft.	Denna lag träder i kraft den 1 Januari 1888, dock må ej förr än sex månader från nämnda dag förflutit den i 4 § stadgade ansvarsbestämmelse tillämpas å renegare, hvilken fortfarande brukar icke fastställdt renmärke, som af honom var användt, då lagen trädde i kraft.

Stockholm den 2 April 1886.

På Särskilda Utskottets vägnar:

H. A. Widmark.

Reservationer:

af Herr Friherre *Nordenskiöld*, som ansett, att 22 § hade bort erhålla följande lydelse:

»Ej må bete eller slåtter eller rätt till jagt eller fiske å de för Lapparne afsatta land af dem till annan upplåtas. Sker det, vare ogildt. Finnes det kunna utan intrång eller skada för Lapparne ske, ege likväl Konungens Befallningshafvande efter Lapparnes hörande för högst fem år i sänder till annan mot lega upplåta betet eller slåttern eller rätten till jagt eller fiske. Medel, som härigenom inflyta, skola för vederbörande lappbys behof, på sätt Konungens Befallningshafvande finner lämpligt, användas.

Ej heller må Lapp till bete å de för Lapparne afsatta land mottaga renar från bofaste eller främmande, utan medgifvande af renegande Lapparne i den lappby, inom hvars område betesmarken är belägen»;

af Herr *Hedlund:* »Instämmande med Utskottet deri, att de nomadiserande lapparnes rätt till de betesmarker och andra uppehållsorter, som utgöra vilkoren för deras näring, i den mån denna rätt är grundad på det första besittningstagandet och urgammal sedvänja, bör hållas i helgd och i lag ytterligare stadfästas, hyser jag betänklighet mot att låta denna rätt göras gällande mot dem, som vunnit laga fång å ifrågavarande marker, *utan egarnes medgifvande och utan ersättning till dem.* Då emellertid detta må varda föremål för framtida uppgörelse mellan kronan och desse jordegare, hvaraf lapparnes äldre och bättre rätt icke må göras beroende, så har jag gerna biträdt Utskottets betänkande i alla stycken, för så vidt jag kunnat bilda mig ett omdöme om dessa aflägsna trakters säregna förhållanden»;

af Herr *Hellgrén:* »Som jag inom Särskilda Utskottet deltagit vid behandling af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med

förslag till lag angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag angående renmärken, har jag icke kunnat finna mig tillfredsställd med ifrågavarande lagförslag, och således uti åtskilliga paragrafer varit af andra åsigter än hvartill flertalet ledamöter i det Särskilda Utskottet kommit.

Kongl. Maj:t har i nåder förordnat en komité, som efter vederbörandes hörande afgifvit förslag till förordningar dels angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige och dels angående renmärken. Innan Kongl. Maj:t vidtagit en sådan åtgärd, får man antaga, att föga eller helt lösliga lagbestämmelser förut förefinnas om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, och att till följd af de många klagomål, som äro gjorda af såväl lappar, som fastboende, en sådan lag är af behofvet påkallad.

Det nu till Riksdagens pröfning och antagande, af Kongl. Maj:ts framlagda förslag i dessa ämnen, omfattar hufvudsakligen Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands län; men då förhållandena inom dessa trenne län äro i hög grad olika, så att, hvad som utan stor olägenhet kan tillämpas i det ena länet, blifver en i ögonen fallande stor orättvisa och olägenhet uti det andra länet, har jag för min del ansett nödigt, att hvarje af dessa län bör hafva sin särskilda lag angående lapparnes rätt till renbete inom detsamma.

Hufvudsyftet med denna lagstiftning torde väl i främsta rummet hafva varit att så ordna lapparnes renbetesrätt, att en stor del af de stridigheter, som nu äro rådande emellan lappar och fastboende, måtte förebyggas. Tror man sig ernå detta genom antagande af nu framlagda förslag, är man högeligen bedragen; ty i samma mån man söker bereda lapparne rättigheter, bör man väl äfven taga hänsyn till den jordbrukande befolkningens lagliga rättigheter och anspråk på skydd för renarnes skadegörelse å deras egendom, utan att belasta jordbrukaren med tryckande onus att sjelf freda sin egendom mot skadegörelse af annans renkreatur.

Då nu denna lag, efter hvad man vid densammas behandling inom Utskottet erfarit, vore behaglig för Norrbottens län, vill jag, ehuru icke fullt tillfredsställd med de skäl, som derför andragits, icke motsätta mig densammas antagande och tillämpning inom detta län. Förhållandet med Norrbottens län är sådant, att inom detta län finnes både skogs- och fjell-lappar, deraf skogslappen nästan uteslutande vistas i skogsbygden och fjell-lappen vistas i närheten af riksgränsen och flyttar sommartiden med sina renar till Norge; att i Norrbottens län finnas, enligt Hushållningssällskapets berättelse för år 1883, följande antal re-

nar: uti Öfverluleå 3,300, Jockmock 25,000, Arvidsjaur 6,500, Arjeploug 13,000, Råneå 500, Nederkalix 250, Öfverkalix 2,500, Gellivare 48,000, Nedertorneå 250, Karl Gustafs 400, Öfvertorneå 200, Korpilombolo 2,425, Pajala 2,000, Tärändö 2,400, Muonionalusta 500, Juckasjärvi 28,300 och Enontekis 50,000 — eller tillsammans 185,525 renkreatur; och att då häraf synes att *rennäringen* inom detta län bedrifves i alla länets, så väl kust- som lappmarksförsamlingar med undantag af Nederluleå, Piteå, Elfsby och Hietaniemi, af både fastboende och lappar, är det en naturlig följd, att denna lag skall af renegarne inom detta län, emottagas med glädje, men deremot med missmod af de jordegare, som icke ega några renar, utan få åt andra tillsläppa sina egor till renbete och rentramp och således komma att af denna lag mest drabbas.

Inom Vesterbottens län finnes deremot i Malå församling nedom kulturgränsen omkring 200 lappar, hvilka uteslutande äro skogslappar och för det mesta hela året om vistas inom församlingen på de för dem till renbete upplåtna land. Uti öfriga delar af länet finnas endast uteslutande fjell-lappar, som med sina renar vår, sommar och höst vistas ofvan den så kallade kulturgränsen inom Vilhelmina, Stensele med der under lydande Tärna kapell och Sorsele socknar (gränsande emot riksgränsen), å de för dem likaledes till renbete upplåtna landsträckor, hvilka land en del af lapparne med sina renar under högsommaren lemna och då vistas å ömse sidor närmast riksgränsen, utan att komma i beröring med fastboendes egor i Norge. Inga norska lappar med sina renar besöka numera Vesterbottens län eller dess lappmarker. Hela renantalet inom Vesterbottens län uppgår till omkring 30,000, hvilka renar till största delen uteslutande egas af lappar, hvilka senare hvad Sorsele, Tärna och Malå angår, äfven till en del äro nybyggare.

Det är vid de vandringar höstetiden dessa fjell-lappar med sina renar företaga nedom den så kallade kulturgränsen, så tidigt, att bönder och nybyggare icke hunnit i lador insamla eller till hemmen transportera sitt å de vidsträckta utängsslåtterna i hässjor och stackar förvarade hö, som de flesta skadorna å denna deras gröda tillskyndas dem genom lapparnes utan trängande behof allt för tidiga flyttning ifrån sina land och den liknöjdhet, tredska och vårdslöshet, som lappen vid renarnes bevakning under dessa vandringar utvecklar, och som alltså utgör det hufvudsakliga, att icke säga det *enda* tvistefröet inom detta läns lappmarker, fastboende och lappar emellan.

Den 13 Oktober 1801 utfärdade Konungens Befallningshafvande i Vesterbottens län en allmän kungörelse angående höhässjors kringstängning uti Lycksele, Arvidsjaur, Arjeploug, Jockmock och Gellivare

samt Umeå, Degerfors, Burträsk, Skellefteå, samt Piteå, Lule och Råneå socknar, hvilken kungörelse af samma myndighet förnyades genom kungörelse den 5 Oktober 1818. Sedermera ingaf krononybyggaren Lars Larsson från Stensele by, Vilhelmina församling, å egna och öfriga krononybyggares vägnar i Dorotea, Vilhelmina och Åsele socknar af Åsele lappmark samt Sorsele, Stensele och Lycksele socknar af Lycksele lappmark, en underdånig ansökningsskrift, deruti de begära att någon lämplig åtgärd måtte vidtagas till afhjelpande af den tryckande olägenhet och betydliga skada, krononybyggarne skola tillskyndas derigenom, att lappallmogen med deras renhjordar ofredade nybyggarenas odlade ängsmark och att renarne förtärde eller nedtrampade de derutaf samlade höförråd, hvilka sistnämnde, efter ortens bergningssätt, först måste ute å marken uppsättas i större stackar eller så kallade hässjor, som sedan icke, i anseende till den sanka marken och myrarne, kunna förr än på vinterföret hemforslas till de egentliga förvaringshusen, men ofta dessförinnan blifva af renkreaturen förstörda.

På denna underdåniga hemställan meddelade Kongl. Maj:t den 3 Maj 1825 det svar: att Kongl. Maj:t i nåder ansett det böra i förevarande ämne förblifva vid hvad förut genom ofvanberörda kungörelse gifna föreskrift innehåller; dock så, att det jemväl borde lapparne åligga, att, genom noga tillsyn å deras renhjordar söka förekomma de nu öfverklagade förluster för nybyggarena samt att, om genom bevislig uraktlåtenhet härutinnan å lapparnes sida skada skett, som eljest kunnat undvikas, lapparne derför böra till ersättning varda förbundna.

Sådan gestaltar sig frågan än i dag, och i stället för att beakta de rättmätiga klagomålen från jordegarenas sida, vill man fortfarande ålägga, icke allenast jordegarena i Norr- och Vesterbottens läns lappmarker, utan äfven en del jordegare i Jemtlands län, som derifrån förut äro befriade, att omgärda sina höstackar och höhässjor med dyra, skogs- och tidsförödande hägnader, synnerligast känbara för dem, — och dessa äro de flesta inom Vesterbottens läns lappmarker — som vid afvittringen fått många af sina utängsslåtter liggande å kronoparker taxerade under sina hemman, och således tvungna att till kronan efter utstämpling betala det stängselvirke, som erfordras på ängar liggande å dessa marker.

Det är med denna orättvisa för ögonen, som jag, hvad Vesterbottens län angår, hemställer om andra tidsbestämmelser för lapparnes vistelse och flyttning ifrån de delar af Vesterbottens läns lappmarker, som efter afvittringen komma att dem tilldelas, och hvarigenom all stängselskyldighet blifver öfverflödig samt lapparnes rätt och bästa i

allo tillgodosedda; hvadan 11 § i nu föreliggande lagförslag bör helt och hållet utur detsamma försvinna.

Vid stiftande af ny, ändring eller tillägg i förut befintliga lagar, kungabref, eller andra på annat sätt tillkomna lagbestämmelser, torde vara nödigt, att om denna lag antages, äfven något säges i ingressen till lagen, att sådana äldre, förut i samma syfte gifna stadgar och föreskrifter, derest de icke fortfarande skola vara gällande, upphäfvas.

Som jag således icke kan finna mig nöjd och tillfredsställd med detta lagförslag i hvad det angår Vesterbottens län, vill jag så mycket mindre medverka för dess tillämpning och antagande inom Jemtlands län, emedan lagförslaget i hvad det angår sistnämnda län allt för mycket ingriper i jordegarnes egande och lagliga rätt, samt nödig och tillförlitlig utredning helt och hållet saknas, huru stora områden staten af enskilda jordegare måste inköpa för att tillfredsställa icke allenast lapparnes, utan äfven enskilda renegares behof af renbete, och de kostnader, som med en sådan anordning kunna blifva förenade.

Af hvad jag nu sålunda här ofvan i korthet andragit, torde oförtydbart framgå, att en särskild lagstiftning angående lapparnes renbetesrätt för hvardera af de tre nordliga länen Norrbotten, Vesterbotten och Jemtland är oundviklig; och då jag icke vill motsätta mig lagförslagets antagande för Norrbottens län, sådant det nu föreligger, med utgående ur detsamma af hvad som kan ega samband med Vesterbotten och Jemtland uti de paragrafer, der alla tre länen omnämnas, vågar jag vördsammast framkomma med förslag, huru jag anser denna lag böra lyda för Vesterbottens län.

Lag angående Vesterbottens läns lappars rätt till renbete i Sverige.

1 §.

Lapparne inom Vesterbottens län äro berättigade, att under iakttagande af de i denna lag meddelade föreskrifter uppehålla sig med sina renar icke allenast inom Vesterbottens läns lappmarker, utan äfven å de trakter i öfrigt inom Vesterbottens- och Vesternorrlands län, hvilka de efter gammal sedvana hitintills hafva besökt, och att der betjena sig af land och vatten till underhåll för sig och sina renar. På enskildes egor, belägna utom Vesterbottens läns lappmarker eller inom de delar af dessa lappmarker, som vid redan förrättad eller framdeles skeende afvittring förklarats tjenlige för odling, må dock lapparne utan

vederbörande jordegares eller brukares samtycke uppehålla sig endast under December, Januari, Februari, Mars, April och Maj månader, der ej sådana egor vid afvittringen bibehållits jemväl såsom renbetesland, eller ovanliga väderleksförhållanden utgöra hinder för flyttningen. (Några böter för öfverträdelse af hvad i denna paragraf stadgas, anser jag icke böra lapparne ådömas, enär de enligt 10 § äro ersättningsskyldige för den skada, som af deras renar förorsakas).

2 §.

I Vesterbottens läns lappmarker ega lapparne att till eget behof utan betalning använda skogen.

Utom Vesterbottens läns lappmarker må lapparne taga endast torra träd och vindfällen, en och videbuskar samt, för tillfälligt behof, *å utmark* växande löfträd. (I öfrigt lika med Kongl. Maj:ts förslag).

3 §.

Lapp, som tager mera virke än till hans eget behof erfordras, straffes med böter efter allmän lag.

Virke, som lapparne vid deras visten lagligen användt till kåtor, etc. (lika med Kongl. Maj:ts förslag).

4 §.

Lika med Kongl. Maj:ts förslag.

5 §.

Sådana områden i Vesterbottens läns lappmarker, som genom afvittring eller annan åtgärd för lapparne särskildt bibehållas, skola delas i lappbyar. Inom lappby må etc. etc. (lika med Kongl. Maj:ts förslag).

6 §.

Lika med Kongl. Maj:ts förslag.

7 §.

Lika med Kongl. Maj:ts förslag i 1 och 2 momenten, men att 3 momentet måtte helt och hållet utgå, emedan jag icke kan gilla, att en helt och hållet oskyldig person skall för en tredskande part med sin egendom betala den tredskande ådömda viten.

8 §.

Lika med Kongl. Maj:ts förslag.

9 §.

Lika med Kongl. Maj:ts förslag.

10 §.

1. Förorsaka lapparnes renar i Vesterbottens läns lappmarker i trakter ofvan demarkationslinien under tiden från och med den 15 Juni till och med den 15 September, eller i annan trakt nedom denna linie från den 1 Juni till den 1 December, skada å växande eller afskuren gröda på åker och äng, *utestående hässjor och stackar med i dem förvaradt hö,* eller sådana utängsslåtter, hvilka antingen äro inhägnade eller, etc. (lika med Kongl. Maj:ts förslag).

(I stället för 2 och 3 mom., som jag yrkar måtte utgå, skulle i stället tillkomma ett moment af följande lydelse:)

2. Den hemmansegare, nybyggare eller prestbordsinnehafvare, som icke före denna tid hemfört, eller i lada förvarat sitt hö, stånde sjelf skadan.

Genom denna förändring i 10 § och borttagande ur lagförslaget af 11 och 12 §§ tror jag för visso att de inom Vesterbottens läns lappmarker öfverklagade tvistigheter komma att häfvas, hvilket aldrig blifver händelsen, om §§ 10, 11 och 12 i Kongl. Maj:ts förslag oförändrade antagas. Jag är äfven fullt öfvertygad derom, att om detta af mig uppgjorda förmedlingsförslag för Vesterbottens läns lappar blefve lag, skulle det lända så väl lappar som fastboende till stor båtnad, de förra genom att nödgas hafva en noggrannare vård om sina renar och de senare att i god tid taga vara på sitt hö.

§ 11 skulle således efter mitt förslag borttagas för Vesterbottens läns lappmarker.

§ 12 skulle likaledes utgå, emedan uppsåtet och vårdslösheten vid renarnes bevakning får lappen enligt 10 § ändå gälda genom ersättningar af den skada, som hans renar förorsaka.

§ 13. Att äfven denna paragraf, såsom för Vesterbottens län öfverflödig, måtte för detta län i lagen borttagas.

Om 11, 12 och 13 §§ ur Kongl. Maj:ts förslag utgå, skulle 14 § i lagförslaget för Vesterbottens län motsvara

§ 11.

och bibehålla samma ordalydelse som 14 § i Kongl. Maj:ts förslag.

§ 15. Bör i likhet med 13 § i Kongl. Maj:ts förslag, ur lagförslaget för Vesterbottens län utgå, och ordningsföljden af kommande paragrafer derefter ordnas, så att §§ 16, 17, 18, 19 och 20, deruti jag icke föreslår någon förändring, må i lagförslaget för Vesterbottens län motsvaras med §§ 12, 13, 14, 15 och 16.

§ 21 i Kongl. Maj:ts förslag skulle i förslag till lag för Vesterbottens län utbytas med

§ 17.

Lapparne inom Vesterbottens läns lappmarker äro berättigade att, *enligt lag och gällande stadgar,* till jagt och fiske betjena sig af land och vatten icke allenast å sådana områden i Vesterbottens läns lappmarker, som för dem bibehållas, utan äfven å annan utmark inom dessa lappmarker under den tid, de ega att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar.

§ 22 i Kongl. Maj:ts förslag motsvaras i detta förslag af

§ 18.

Ej må bete eller slåtter å de områden inom Vesterbottens läns lappmarker, som för lapparne bibehållas, af dem upplåtas till bofaste. Sker sådan upplåtelse vare den ogild.

Rätt till jagt och fiske för lapparne å dessa områden, må ej af dem till annan upplåtas.

Emot de återstående 23, 24, 25 och 26 §§ har jag ingen anmärkning att göra, utan skulle dessa paragrafer under motsvarande §§

19, 20, 21 och 22 med samma ordalydelse upptagas i lagförslaget för Vesterbottens län.

Denna lag träder i kraft för Vesterbottens län året efter det afvittringen inom detta läns lappmarker hunnit afslutas och blifvit fastställd, samt lapparnes områden blifvit bestämda och indelade uti lappbyar.

Norska lappars rätt till renbete m. m. för sina renar inom Vesterbottens län förblifver för dem fortfarande i enlighet med Kongl. Förordningen den 6 Juni 1883. — Men då Riksdagen icke, utan närmare pröfning och undersökning, samt efter vederbörande parters och myndigheters ytterligare hörande, torde vilja besluta om de af mig nu föreslagna ändringar i så väl Kongl. Maj:ts nådiga proposition, som Särskilda Utskottets förslag till lag angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, vågar jag vördsammast hemställa:

> att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att då Riksdagen för närvarande icke kan i sin helhet antaga Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, eller Särskilda Utskottets derpå grundade betänkande, det Kongl. Maj:t täcktes, efter ytterligare pröfning och utredning, huru vida icke förhållandena med svenska lapparnes renbetesrätt i Sverige äro sådana, att en särskild undantags lagstiftning i detta hänseende är af behofvet påkallad för hvartdera af de trenne norrländska länen Norrbotten, Vesterbotten och Jemtland, till Riksdagen inkomma med särskilda förslag derom.»

af herr *Unger:* »Då jag, i fråga om »lag angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige», i åtskilliga delar ej kunnat med Särskilda Utskottet instämma, anhåller jag vördsamt att härigenom få i korthet angifva min afvikande mening jemte skälen derför:

Enär i allmänhet olämpligt synes att i särskilda lagar stadga särskilda straff för förbrytelser, hvarå i allmän lag straff satte äro, såsom

förhållandet är med de i §§ 1, 3, 12 och 20 omförmälda brott, likasom ock med det i § 13 afsedda svikliga förfarande, om förlust derigenom annan tillskyndas;

enär i hvad fall som helst principvidrigt är att, i strid emot allmän lag, stadga iterationsstraff för åverkan, såsom i §§ 1 och 20 skett, under det att i §§ 3 och 12 för enahanda slags brott icke stadgats sådant straff; och

enär i öfrigt föreskriften i § 3 om böter till belopp af »högst 40 kronor, der ej förseelsen enligt allmän lag medförer högre ansvar», synes så mycket mera olämplig, som den förseelse, hvilken i nämnda paragraf omförmäles, enligt allmän lag medförer högre ansvar, och bestämmelsen om »högst 40 kronor» alltså saknar all betydelse, vid hvilka förhållanden ett enkelt hänvisande till allmän lag synes lämpligare, än tillskapande af nya straffkategorier;

enär vidare orden: »uppehålla sig» i punkt 2 § 1 torde böra utbytas emot orden: »beta sina renar», eller »uppehålla sig med sina renar», eller eljest något uttryck, som må utmärka att fråga är om bete för renarne och icke om vistelseort för lapparne;

enär emot allmän lag stridande är att hvad *en* tillhörer må tagas i mät för *annan* ådömde böter, och giltig anledning icke förefinnes att, på sätt i mom. 3 § 7 och i § 12 skett, afvika från den rättsregeln att hvar eger sin sak ensam böta och icke annans lott förverka;

enär den åtskilnad med afseende å bevisningsskyldigheten, som föranledt indelning af § 10 i tre särskilda moment, synes så mycket mera af förhållandena opåkallad, som den bevisningsskyldighet, hvilken enligt mom. 2 och 3 skulle åligga den jordegare, som hade anspråk på ersättning för liden skada af lapparnes renar, icke med gällande lag angående kärande- och svarande-parts bevisningsskyldighet öfverensstämmer och derjemte skulle i de flesta fall blifva för jordegaren omöjlig att fullgöra;

enär den, såsom vilkor för jordegares rätt till skadestånd för förstördt hö, i § 11 innefattade föreskrift, att höstack eller hässja borde vara med stängsel försedd, skulle, under nu varande förhållanden och då i en del fjelltrakter på miltal saknas hägnadsvirke, blifva för jordegaren oskäligt betungande och mångenstädes omöjliggöra användande af befintliga slåtterlägenheter;

enär de i § 17 inrymda särskilda stadganden synas böra ur förslaget utgå, efter som i allmän lag redan finnes bestämdt, huru för skadegörelse och huru för grymhet mot hemdjur bötas skall, likasom ock huru skada, som af hund orsakas, skall ersättas och under hvilka

förhållanden hund måste dödas, och eftersom ifrågasatt stadgande att jordegare, som lidit skada af renar, hvilka blifvit af hund skingrade, skulle om skadestånd derför hålla sig, icke till renegaren, utan till hundegaren, synes vara emot all rimlig billighet stridande;

enär af det i § 21 förekommande oinskränkta stadgande angående lapparnes jagt- och fiskerätt inom lappmarkerna torde kunna, åtminstone af lapparne med deras kända ringaktning för jagt- och fiske-stadga, dragas den slutsats att lapparne vid utöfvande af jagt och fiske, icke skulle vara af dessa stadgar bundne, hvadan förtydligande i sådant hänseende synes böra i paragrafen inflyta; och

enär slutligen många billighets- och klokhetsskäl tala derför, att de medel, som genom den i § 22 omförmälda utarrendering inflyta, måtte, enligt vederbörande Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes föreskrifter, få användas till förmån endast för de lappar, som tillhöra den lappby, från hvilken upplåtelsen skett, och i öfrigt samma förutsättningar synas gälla för lämpligheten af utarrendering, så väl af bete och slåtter, som af jagt och fiske;

har jag, vid ärendets behandling inom Utskottet, varit i så måtto från Utskottets majoritet skiljaktig, som jag, med biträdande i öfrigt af Utskottets förslag, tillåtit mig på här ofvan i korthet antydda skäl, vördsamt hemställa:

att punkt 2 § 1 måtte, med uteslutande af punkt 3, lyda som följer:

»På enskildes egor, belägna utom Norrbottens och Vesterbottens lappmarker eller inom de delar af dessa lappmarker, som vid *afvittring äro eller varda förklarade* tjenlige för odling, må dock lapparne, *vid laga bot, icke,* utan vederbörande jordegares eller brukares samtycke, *beta sina renar annan tid än* under Oktober, November, December, Januari, Februari, Mars och April månader, der ej sådane egor vid afvittringen bibehållits jemväl såsom renbetesland, eller ovanliga väderleksförhållanden utgöra hinder för flyttningen».

att § 3 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Lapp som tager mera virke, än som till hans eget behof erfordras eller som öfverträder det i 2 § gifna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes *enligt allmän lag*».

»Virke, som lapparne vid deras visten lagligen användt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må, *vid laga bot*, ej af jordegaren utan lapparnes samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart».

att mom. 3 § 7 måtte ur förslaget utgå;

att, med uteslutande ur lagen af § 11, måtte åt §§ 10 och 12, i en paragraf sammanförde, gifvas följande förändrade lydelse:

§ 10.

»*Förorsaka Lapparnes renar skada å växande eller afskuren eller bergad gröda å åker och äng eller å sådana utängsslåtter, hvilka antingen äro inhägnade, eller, utan att vara inhägnade, till höfångst brukas samt genom hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträda såsom utängsslåtter, eller sker genom Lapparnes renar, den tid, lapparne der ej ega uppehålla sig med sina renar, skada å annan utmark, skall skadan af vederbörande renegare ersättas, och Lapp, som med uppsåt eller genom försummelse i den vård om egna eller andras renar, honom ålegat, vållat skadan, skall, der förlikning om skadeståndet ej träffas, böta enligt lag*».

att sista punkten af § 13 måtte lyda sålunda:

»Öfverstiger renantalet med en femtedel eller mera det af honom uppgifna, böte, *om förlust genom sådant svikligt förfarande annan tillskyndas, enligt lag*».

att § 17 måtte ur förslaget utgå;

att emellan orden »fiske» och »betjena» i början af § 21 måtte insättas orden:

»*i enlighet med lag och laga stadgar*»;

att § 22 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

§ 19.

»*Ej må bete eller slåtter eller rätt till jagt eller fiske å de för Lapparne afsatta land af dem till annan upplåtas. Sker det, vare ogildt. Finnes det kunna, utan intrång eller skada för Lapparne, ske, ege likväl Kongl. Maj:ts*

Befallningshafvande, efter Lapparnes hörande, för högst fem år i sänder till annan mot lega upplåta betet eller slåttern eller rätten till jagt eller fiske. Medel, som härigenom inflyta, skola för vederbörande lappbys behof, på sätt Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finner lämpligt, användas».

samt att, till följd af hvad jag sålunda tagit mig friheten ödmjukligen hemställa, §§ 25 och 26 kunde, såsom obehöfliga, utgå.

Hvilket allt jag ansett mig böra härigenom reservationsvis anmäla.

I fråga derefter om »lag angående renmärken», har jag — som, lika med flertalet af Högsta Domstolens ledamöter, funnit giltig grund saknas att med straff belägga anbringande af ej fastställdt renmärke, hvarigenom annans rätt icke förnärmas — för angifvande af de hufvudsakliga grunder, hvarå renmärkeslagen enligt mitt förmenande borde byggas, dristat i Utskottet framlägga ett förslag till lag angående renmärken, af följande innehåll:

§ 1.

Renegare, som, för att skilja sina renar från annans, vill begagna visst, förut användt, eller nytt renmärke, bör derå söka fastställelse vid Häradsrätten i den ort, der renegaren, eller, om särskild renskötare användes, der denne har sitt hemvist, vid äfventyr, om sådant af renegaren underlåtes, eller renmärket ej kan fastställas, att detsamma, i tvist om bättre rätt till ren, emot fastställdt renmärke icke tillerkännes vitsord.

§ 2.

Häradsrätten låte ordningsmännen i lappbyarne inom tingslaget samt öfrige lappar, hvilka äro vid Häradsrätten tillstädes, så ock uppsyningsmannen, der sådan i orten finnes, yttra sig öfver märket, och om Häradsrätten dervid finner märket vara sådant, att det tydligt

skiljer sig från äldre renmärken, som i orten veterligen användas, samt att det ej lätteligen kan till sådant äldre märke förvandlas, fastställe Häradsrätten märket och meddele derom sökanden bevis.

§ 3.

Sökes å samma rättegångsdag fastställelse å samma renmärken, eller å renmärken, af hvilka det ena icke tydligt skiljer sig från det andra, eller det ena lätteligen kan till det andra förändras, eger den renegare, som sjelf eller hvars förfäder längst användt uppvisadt renmärke, att derå erhålla fastställelse.

§ 4.

Vid Häradsrätten skall föras särskild bok, upptagande de af Rätten fastställde renmärken, tillika med uppgift på de renegare, för hvilkas räkning märken blifvit fastställda.

§ 5.

Den, som i sviklig afsigt lägger märke å ren, som hörer annan till, eller förändrar eller utplånar annans renmärke, straffes såsom för bedrägeri, enligt gällande strafflag.

Och ehuru grunderna för detta förslag af Utskottets majoritet icke gillats, och jag till följd deraf icke vågat hoppas det något afseende vid förslaget skulle af Riksdagen fästas, har jag dock i denna min reservation inrymt förslaget för att derigenom närmare motivera mitt härmed vördsamt framställda yrkande *om afslag, ej mindre å Kongl. Maj:ts, än äfven å särskilda Utskottets förslag till »lag angående renmärken»*.

samt af Herrar Friherre *Ericson* och *Grenholm:*

Då vi icke kunnat biträda de beslut, hvartill Utskottet kommit i hvad angår lagstiftningen för Jemtlands län, så hafva vi önskat att för Riksdagen få framlägga de skäl, hvarpå vi stödja vår afvikande mening.

Det torde till en början vara nödigt att i största korthet i minnet återkalla de olika förhållanden, som redan nu genom lagstiftning förefinnas i de tre län, der renskötsel bedrifves. Inom Norr- och Vesterbottens län finnes ett bredt bälte, som åtskiljer renbetesfjellen från den bygd, der jordbruk och boskapsskötsel idkas på jord, som är skattlagd efter samma grunder som skattehemmanen i rikets öfriga delar. Detta mellan nomaden och den bofaste belägna territorium utgör hvad man kallar lappmarker och är genom lagstiftningen så att säga upplåtet till sambruk emellan bofaste jordbrukare och kringströfvande renegare, enär lappen inom detta område tillförsäkrats viss rätt till bete och skogsfångst på de bofastes jord, och desse senare, som fått sina hemman mot vilkor att tåla detta lappens intrång, åtnjuta, jemförda med vanliga svenska hemman, åtskilliga skattelindringar.

Inom Jemtlands län eger ett annat förhållande rum. Der finnas visserligen äfven en del hemman, hvilka antingen helt och hållet eller delvis äro skattlagde enligt samma metod som lappmarkshemmanen i de norra länen, men dels är denna lindrigare skattläggning icke tillkommen af samma orsak som lappmarkshemmanens, och intet vilkor om inskränkning i eganderätten till renskötselns förmån har här stadgats, och dels äro dessa hemman icke så belägna, att de bilda hvarken någon sammanhängande eller tillräcklig skyddsmur emellan de gamla skattehemmanen och renbetesfjellen. De gamla hemmanen gränsa deremot på stora sträckor inom Undersåkers, Hallens, Ovikens och Bergs tingslag inom Jemtland omedelbart intill lappfjellen, och inom Herjeådalen äro alla hemman gammal skatte.

Då sålunda i Jemtlands län saknas den öfvergång emellan nomaden och det område, der han är oinskränkt herre, och det, der den jordbrukande hemmansegaren har samma lagliga rätt, hvilken åstadkommits inom lappmarkerna i Norr- och Vesterbotten, så är tydligt, att konflikten emellan de oförenliga intressena skola här vara både talrikare och af allvarsammare art. De hade kunnat undvikas äfven utan bildande af lappmarker, om vid afyttringen behörigt afseende fästs vid båda näringarna. Så har emellertid icke varit förhållandet, ty för afvittringen i Jemtlands län, som börjats på sjuttonhundratalet, sedan afbrutits och åter fortsatts från början af adertonhundratjugutalet, finnes icke något stadgande om behörigt tillgodoseende af utrymme för renskötseln förr än år 1841, och hade afvittringen då redan så långt framskridit, att rättelse i det begångna felet icke längre var möjligt, annorlunda än undantagsvis. Härigenom har skapats en situation, som gör, enligt vårt förmenande, den föreslagna lagen omöjlig att tillämpa i Jemtlands län,

så vida de båda intresserade parternes kraf på lagens skydd och rättvisa skola tillgodoses.

Lagförslaget, tillkommet i god afsigt, har haft till ögonmärke i främsta rummet att betrygga och förbättra lapparnes vilkor. Att detta i Jemtlands län skulle alldeles misslyckas, äro vi säkra på och anhålla derföre för Riksdagen få framlägga skäl för denna vår öfvertygelse.

Grunden för tillgodoseendet af de ömsesidiga intressena har lagförslaget trott sig kunna bygga derpå, att lappen skulle under den del af året, då grödan i bygden växer och står ute, vara förbunden att icke träda öfver gränserna af de för renbete afsatta land, hvaremot han under den del af året, då grödan är inbergad och marken kan anses vara frusen, skulle få ströfva omkring på de böndernes egor, som han *efter gammal sedvana hittills har besökt* och der få begagna sig af land och vatten till underhåll för sig och sina renar. Bönderne skulle enligt förslagets motivering böra åläggas detta intrång i sin eganderätt, dels för att under den tid, då grödan står på marken, vara fredade för besök af renhjordar och dels derför, att detta skulle vara ett, om än icke i lag dem pålagdt, dock i följd af sedvana legaliseradt servitut.

Må det tillåtas oss att först tillse, huru det skulle ställa sig för *lappen* under de nya förhållandena.

Det närmare bestämmandet af de ömsesidiga rättigheterna och skyldigheterna samt påföljderna af öfverträdelser upptager en del af lagförslagets paragrafer. Sålunda stadgas i 1 § böter och i 10 § ersättningsskyldighet för den lapp, hvars renar under månaderna Maj—September öfverträda fjellets gränser och göra skada på gröda. Som en naturlig förutsättning för en sådan bestämmelse hade man rätt antaga, att de sålunda till sommaruppehållsort åt lapparne anvisade områden vore så beskaffade, att desse der funno de nödvändiga vilkoren för sin existens under den tid det vid hård påföljd vore dem förbjudet träda der utanför, så att det icke behöfde befaras, att renarne löpte ned på bygden, utan att lappen vore dertill skuld genom vanvård och sjelfsvåld. Så är dock icke förhållandet, utan hafva *alla*, som härom haft att yttra sig, konstaterat att fjellen äro otillräckliga; så säger komitén i sitt förslag; så säga lapparne vid alla de tillfällen, der de egt att säga sin mening om förslaget; så Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län; så Herr Justitieministern, som i sitt anförande till statsrådsprotokollet (pag. 51 i Kongl. Propositionen) yttrar om Jemtlands län, att »skattefjellen icke vidare erbjuda de betingelser, som kräfvas för renskötselns bedrifvande under vår, sommar och höst»; så säga äfven vi, som i Utskottet upprepade gånger framhållit detta, och slutligen, märkligt nog,

äfven Utskottet sjelft (pag. 14 i betänkandet). Det torde således få anses vara ådagalagdt, att de förpligtelser, som man vid ansvarspåföljder, hvilka kunna antaga möjligen ruinerande dimensioner, velat pålägga lappen, icke kunna, på åtminstone en del skattefjell, af honom fullgöras, om icke endast under sällspordt lyckliga förhållanden. Der nemligen utrymmet på fjellet är trångt och odlad mark ligger omedelbart intill, så behöfves icke mera än att nederbörd, som är regn i dalen, drager som snöstorm fram öfver fjellet, för att renarne skola löpa från sina vårdare, hvilka först återfinna dem på ängen eller i kornåkern, der bonden står med skadeersättningsanspråk och länsmannen med fordran på böter. Sedan renen en gång gjort ett sådant besök i bygden, blir han än svårare att hålla på fjellet och vid obetydligaste anledningar springer han ned, och då det inträffar en sommar så våt och kall som den sist förflutna, då icke myggor och flugor ingifva honom respekt för låglandet, så är renen faktiskt omöjlig afhålla från de bofastes egor, såsom det af de bofastes klagomål och lappfogdarnes rapporter visade sig då vara händelsen i Undersåkers och Herjeådalens fjell. Lappen skulle emellertid under tiden ådraga sig ett skuldbelopp för ersättningar och böter, som med all säkerhet skulle inom kort tid ruinera honom.

Åtgärder måste således vidtagas för utvidgning af renbetesfjellen, der de äro för trånga, och för inköp af de inom fjellen belägna hemman och nybyggen, innan så högt ansvar pålägges lappen för renars utflygter öfver gränsen.

Men om detta gäller om förhållandena under sommaren, så är det dessutom tvifvel underkastadt, huru vida de för lappens rättighet att besöka landet under vintermånaderna föreslagna bestämmelser blifva för honom i detta hänseende betryggande. Det är *sedvanerätten*, som skall vara det bestämmande för hvar han får slå sig ned och begagna sig af land och vatten för underhåll åt sig och sina renar och för huru långt han får utsträcka sina vandringar. Att olika tankar om denna rätt komma att yppa sig emellan bonden, som eger höstackarne och skogen, samt lappen, som eger renarne för hvilkas skadegörelse på bondens egendom han endast i fall af bevislig, grof vårdslöshet i vården skall ansvara (§ 10 mom. 2), torde vara gifvet. Domstolarna skola väl då afgöra hvem som har rätt, och att detta icke alltid är så enkelt som man föreställer sig, torde väl ock kunna befaras.

Om således förslaget för lapparne vore ödesdigert, om det blefve lag och på flere ställen inom Jemtlands län skulle utrota dem i stället för att hjelpa dem, så skulle det ock säkerligen från de *bofastes* sida emottages endast med bekymmer och känslor af harm, hvarjemte det

skulle hämma och på sina trakter förhindra landets framsteg i odling. Under nuvarande laglösa tillstånd hafva såsom en nödvändighet utbildat sig vissa vanor och bruk i samfärdseln emellan lappen och hemmansegaren, och dessa göra på många orter rätt god tjenst, då deremot på andra håll, synnerligast i Herjeådalen, der de lokala förhållandena äro sämst, ingen öfverenskommelse kan träffas, ty omständigheter gifvas der som göra att sådan icke skulle ens alltid kunna hållas. Sålunda är på de orter, der förhållandet är jemförelsevis godt, brukligt att lappen betalar den skada hans renar kunna göra, äfvensom på sina ställen den skog han behöfver, och å andra sidan hafva bofaste på många ställen arrenderat af lappar inom fjellen belägna områden, der de anlagt fäbodvallar eller som begagnas till höfångst eller bete. Denna ömsesidiga kommers gör att de i allmänhet akta hvarandras intressen — den bofaste är öfverseende derför, att han vill vid tillfälle begagna bete här och der inom fjellet och i allmänhet får betaldt, om lappen gör skada, och lappen är å sin sida, der dessa förhållanden råda, aktsam i vården af renarne i känslan af det osäkra i sin rätt, då han begifvit sig till bygden med sin hjord och med vetskap om att han får betala skadan utan tidsödande uppskattning och process, så vida han vill undvika att blifva bortvisad. Det som i synnerhet för den bofaste är ömtåligt, är om skada sker på det ofta långt från hemmet i stackar på utängsslåtter befintliga hö, hvilket först senare på vintern, då alla kärr och myrar tillfrusit, kan hemköras. Nu är antagligt, att om lapparne genom lag få rätt att besöka bondens egor och ersättning för nedtrampade höstackar endast skall lemnas, om bonden kan bevisa, att lappen uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning varit dertill vållande — lappens respekt för skada på bondens utängshö blir betydligt reducerad.

Att dessa odlingar på utmarken till slåtter icke förhindras, är dock ett hufvudvilkor för landets vidare uppodlande. Vid skiften i Jemtland har nemligen i allmänhet så förfarits, att, enär ingen ville flytta ut i ödemarken och, der byarne voro belägna vid större vatten, olikheten i de klimatiska förhållandena gjorde hemjorden vid sjöstranden och utjorden i skogen och morasen omöjliga att jemförande uppskatta, skiftena utlagts så, att hemjorden och den närmast derintill och med densamma jemförliga delats på alla skiftesdelegarne, och de återstående egorna, skog och utmark, tilldelats hvar och en i långa, smala egor, hvilka, utgående från hemjordsskiftet, sträcka sig genom hela byalagets egoområde till motsatta gränsen. För att visa Riksdagens ledamöter, hurudan form hemmanens egoområden under sådana förhållanden fått, hafva vi framlagt på hvardera Kammarens bord ett exemplar af en

karta öfver Jemtlands län, der de indragna militie- och civilboställena äro betecknade med ljusröd och de ecklesiastika boställena med violett färg. Nu är gifvet, att uppodlingen af sådana egofigurer möter svårigheter, hvilka, der egorna vid skiftet blifvit mera sammanförda, icke finnas till. De skeden, som uppodlingen här har att genomgå, äro helt naturligt följande. Först söker egaren efter de jordbitar på hans utegor, som naturen sjelf anvisat till gräsbärande, och som genom litet omvårdnad kunna göras dertill lämpliga. Detta blir hans utängsslåtter — i början i de flesta fall vattensjuka. År efter år förbättras den, vatten afledes, tufvor borthuggas, gräsväxten egnas mera omsorg, marken blir fast, så att kreaturen kunna föras dit på bete, och fähus och lada uppföras. Att sedan rödja sten och använda plogen faller af sig sjelf, och snart anmäler sig en spekulant, som arrenderar och bygger boningshus, hvarefter det icke är långt till, att de sålunda åstadkomna inegorna, med tillägg af nödig skog till husbehof, säljas och afsöndras från hemmanet. Detta är den naturliga och enda möjliga gången af landets uppodling, men alltsammans är beroende derpå, att eganderätten hålles i helgd, och att det första steget, upptagande af en utängsslåtter, icke förhindras genom att göras gagnlös derigenom, att de der befintliga höstackarne reguliert plundras och nedtrampas af främmandes djur. Lapparnes rätt till vinterströftåg enligt lagförslaget skulle lägga betänkliga hinder i vägen för hemmansegarnes förmåga att draga nytta af och förbättra sin egendom.

Men det är äfven en annan synpunkt, hvarutur förslaget måste ses, och som gör det i våra ögon förkastligt.

De skyldigheter, man nu vill pålägga hemmansegarne, utgöra en inskränkning i eganderätten till deras jord, som de, enligt vår mening, icke utan kränkning af bestående lag och rättsgrundsatser kunna mot sitt bestridande tillförbindas.

Man har sökt göra gällande, att här vore en lappens sedvanerätt, som stode öfver den vanliga lagliga eganderätten till jord, och man har, så godt sig göra låtit, pläderat för sin sats. Konungens Högsta Domstol har emellertid underkänt bevisningen och förklarat, att här icke existerade någon rätt, som kunde gifva underlag för ett förslag sådant som detta, hvarigenom — säger Domstolens majoritet — »den bofasta befolkningens i dessa trakter egande- och besittningsrätt till jorden skulle i hög grad kränkas».

Efter ett sådant uttalande af landets högsta dömande myndighet skola vi för vår del icke tillägga något i den frågan.

Man har velat påstå, att från hemmansegarnes sida ett frivilligt medgifvande till lapparnes flyttningar vore gifvet, då, såsom Komitén påstår, de fått opåtaldt ega rum eller då, såsom Herr Departementschefen anför i sitt underdåniga utlåtande, denna flyttning icke mött någon gensägelse från den bofasta befolkningens sida. De handlingar, som till Utskottet medföljt den Kongl. propositionen, visa emellertid, att antagandet af ett sådant medgifvande från hemmansegarnes sida är fullkomligt origtigt, och vi bifoga vår reservation alla de utlåtanden, som vid kommunalstämmor afgifvits öfver lagförslaget, hvarutaf Riksdagens herrar ledamöter behagade finna, att ifrågavarande flyttningsrätt blifvit på det ifrigaste af den bofasta befolkningen bestridd.

På grund af hvad vi sålunda haft äran anföra, och då vi äro öfvertygade, att den föreslagna lagen skulle i Jemtlands län lika illa tillgodose lappens som den bofastes intressen, vilja vi hemställa,

a) att det nu framlagda förslaget till lag angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige icke måtte antagas att blifva gällande för Jemtlands län.

En lagstiftning, som ordnar renbetesförhållandena inom Jemtlands län, är dock högeligen af behofvet påkallad och bör snarast möjligt komma till stånd, om beklagliga oordningar skola kunna undvikas; men den måste fotas på sådana grunder, att den är möjlig att tillämpa, fyller sitt ändamål att åstadkomma fred emellan de båda näringarne, och hvilar på grunder, som icke kränka enskild rätt.

Något annat medel finnes icke än att utvidga gränserna för lapparnes renbetes- och vistelserätt, och detta kan ske, enligt vårt förmenande, utan att andra statsmedel behöfva användas än sådana, som härflyta ur inkomster från de redan till renbete afsatta fjell.

En af Kongl. Domänstyrelsen under förlidet års sommar på Kongl. Maj:ts befallning anbefald undersökning, verkställd af jägeritjenstemän, öfver tillgången inom lappfjellen i Jemtland på öfvermogen skog, hvilken, utan skada för lapparnes behof af bränsle och skydd för kalfvarne, kunde afverkas och försäljas, har gifvit vid handen, att här utan någon skada vore att realisera ett belopp, för hvilket betydande tillökningar skulle kunna vinnas till de nu allt för snäft tilltagna områden för renskötselns bedrifvande i Jemtlands län. Ingenting vore väl naturligare,

än att de tillgångar, som från de en gång åt lapparne afsatta land kunde beredas, användes till utvidgning af dessa land, då deraf visat sig behof. Sådana utvidgningar till renskötselns bästa kunna åstadkommas på flere sätt, såsom genom köp, expropriation och förvärfvande genom öfverenskommelse af rätt till sådan inskränkning i vissa hemmansegares dispositionsrätt öfver sina hemman, som är gällande i Vester- och Norrbottens lappmarker, och som föreliggande lagförslag afser att på tvångsväg pålägga dem. Både Herr Departementschefen och Utskottet ställa äfven i utsigt, att sådana utvidgningar genom köp skulle kunna åstadkommas, för att förbättra de erkändt för trånga fjellen; men att *först* utfärda lagen, som man indirekt erkänner icke kan tillämpas, och *sedan* vidtaga åtgärder, som skulle göra den möjlig, är i vår tanke ett bakvändt sätt att gå till väga, och detta i all synnerhet som det icke lärer ligga i Kongl. Maj:ts skön att ensam bestämma öfver de medel, som skulle för ändamålet användas, utan Riksdagens medgifvande torde vara behöfligt.

En undersökning, verkställd af med orten och förhållandena förtrogne män, skulle emellertid föregå inköp och förvärfvande af renbetesrätt till fjellens utvidgning, och i denna undersökning borde tillfälle lemnas lapparne att genom utsedde ombud deltaga och göra sina åsigter och önskningar kända.

De områden, som sålunda förvärfvades, borde, der utsträckning och belägenhet gjorde dem dertill lämpliga, göras till kronoparker och ställas under domänstyrelsens vård med föreskrift att vid dessa parkers skötsel alltid iakttages, att lapparnes behof af virke och skydd tillgodoses, innan någon afverkning får ega rum.

Vi hemställa derför ytterligare, att Riksdagen behagade besluta:

b) att hos Kongl. Maj:t anhålla det Kongl. Maj:t täcktes så snart ske kan anbefalla en noggrann undersökning af skattefjellen och dem tillgränsande marker i Jemtlands län, för att derigenom må utrönas, hvilka trakter af den till skattefjellen angränsande marken böra förvärfvas för att bereda lapparne nödigt utrymme för renskötsel, och att lapparne vid dessa undersökningar få genom ombud deltaga för att göra sina önskningar kända;

att, sedan sålunda utrönts hvad som erfordras, Kongl. Maj:t ville gå i författning om förvärfvande för statens räkning, medelst köp, expropriation eller

aftal om nyttjanderätt, af de som erforderliga befunna marker, så långt de för ändamålet disponibla medel dertill lemna tillgång;

att de medel, som redan finnas reserverade eller kunna erhållas genom ytterligare afverkning af öfvermogen, inom lappfjellen växande skog, der sådan afverkning finnes utan olägenhet för renskötseln kunna ske, må af Kongl. Maj:t för ändamålet disponeras;

att de sålunda för statens räkning inköpta områden må, der de dertill lämpa sig, göras till kronoparker och ställas under domänstyrelsens vård, under iakttagande att lapparnes behof af skog inom dessa parker alltid tillgodoses, innan någon afverkning der får ega rum; samt

att, sedan dessa förhållanden blifvit ordnade, Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen afgifva det förslag till lag för ordnande af lapparnes och de bofastes rättigheter och skyldigheter i Jemtlands län, hvartill der rådande förhållanden kunna gifva anledning.

Ett argument, som inom Utskottet låtit mycket höra af sig, är, att man skulle genom att icke bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit om lapparnes rätt till flyttningar in på de bofastes egor utom lappmarkerna sätta landets egna barn i en sämre ställning än den, som genom internationela lapplagen beviljats norske lappar. Dessa norske lappar beviljade rättigheter, hvilka här afses, äro att flytta in på svenska bygden med sina renar å de trakter, hvilka de efter gammal sedvana hittills hafva besökt. För förhållandena i Jemtlands län har detta stadgande ingen betydelse, enär det icke finnes någon norsk lapp, som haft för sedvana att besöka Jemtlands eller Herjeådalens bebygda trakter.

Vi bifoga denna vår reservation protokollen vid de med lapparne och de bofaste hållna sammanträden, hvaraf Riksdagens herrar ledamöter blifva bäst i tillfälle erfara de åsigter och önskningar, som i Jemtlands län af hvardera parten hysas med afseende på lagförslaget.

Den karta öfver Jemtlands län, som af oss är framlagd på Kamrarnes bord, är afsedd att genom olika färgläggningar åskådliggöra åt-

skilliga för frågans bedömande vigtiga förhållanden. Sålunda äro renbetesfjellen utmärkta genom en gul gräns, och deraf synes tydligast, huru hemman och nybyggen tillåtits inträngа och delvis anlagts midt upp uti fjellen, till obotlig skada för renskötseln. Alla indragna boställen äro betecknade med ljusröd färg och alla ecklesiastika boställen med violett. Kronoparkerna äro färglagda med grönt.

Slutligen vilja vi tillkännagifva, att vi dela de betänkligheter emot lagens antagande för Vesterbottens län, hvilka af Herr Hellgrén i hans afgifna reservation framhållits.

Bilagor

till

Herrar Friherre **Ericsons** och **Grenholms** reservation.

I.

Protokollet vid blandade sammanträdet i Funäsdalen den 25 Oktober 1883 med bilagorna Litt. A, F, G, H, I och K.

S. D. Sedan Konungens Befallningshafvande, genom kungörelse under den 18 sistlidne September kallat den lappska befolkningen inom *Tännäs* och *Hede* lappmarks område och den bofasta befolkningen inom *Tännäs* socken och *Storsjö* kapellförsamling till sammanträde inför landshöfdingen denna dag i Funäsdalen, dervid undertecknad förordnats att föra protokollet, för att höras öfver det af särskildt i nåder förordnade komiterade utarbetade förslag till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige, äfvensom angående renmärken, öppnades sammanträdet af landshöfdingen medelst en kort redogörelse för anledningen dertill och uppmaning till såväl lappbefolkningen som den talrikt närvarande jordegande befolkningen att fritt och öppet uttala sig öfver samma lagförslag.

1:o Till en början framträdde fjerdingsmannen M. Långström från Funäsdalen och aflemnade ett protokollsutdrag, hvaraf framgick, att ett förberedande möte af jordegare och lappar blifvit hållet under den 22 i denna månad här i Funäsdalen (Se bil. Litt. A.)

2:o Fullmakter aflemnades:

af kommunalnämndsordföranden Ol. Ingebrektsson i Ljungdalen (Se bil. Litt. B.)

af hemmansegaren Carl Östensson i Storsjö (Se bil. Litt. C.)

af hemmansegaren Sven Norberg i Messlingen (Se bil. Litt. D.)

af hemmansegaren Richard Felt i Serfsjö (Se bil. Litt. E.)

3:o Ett längre skriftligt anförande (Se bil. Litt. F.), undertecknadt af 63 jordegare från Funäsdalen, Tännäs, Valmåsen, Messlingen, Ljungdalen, Storsjö, Serfsjö och Malmagen, aflemnades af hemmansegaren Östen Hansson i Tännäs; ett skriftligt anförande (Se bil. Litt. G.), undertecknadt af 12 stycken lappar från Herjeådalens fjell, framlemnades af handlanden O. E. Olson i Funäsdalen.

De vid sammanträdet närvarande lapparne uppgåfvo som sitt ombud bemälde handlanden Olson.

Sedan bemälda handlingar voro öfverlemnade, genomgicks lagförslaget i följande ordning och diskuterades:

§ 1.

Handlanden Fr. Sjöstedt i Funäsdalen: Då hemmansegarne här på orten genom afvittringen blifvit tilldelade vissa områden, vore det väl ock regeringens pligt tillse, att samme hemmansegare blefve bibehållne vid dessa, och att skydd lemnades dem mot det intrång, som från den lappska befolkningen gjordes, och ingalunda bifalla det gjorda förslaget att upplåta jordegarnes mark för lapparne och de af dem vallade renhjordarne;

Handlanden O. E. Olson: Lapparne kunna möjligen existera, derest det icke lemnas dem öppen rätt att tränga in på böndernas områden. Under sommaren uppehålla lapparne sig på fjellen, men mot våren, under Maj och in i Juni månader, hafva de behof af skydd för de nyfödda renkalfvarne och söka sig derför ned i skogsområdet.

Handlanden Sjöstedt *ville icke bestrida sanningen häraf.* Det vore likväl obilligt att närboende hemmansegare skulle derför lida förluster, och det vore i detta fall statens pligt att träda emellan. Bruksegaren W. Farup vid Ljusnedals bruk lemnade derpå en redogörelse om, huru förhållandena på orten utvecklat sig. Under afvittringen hade stora sträckor mark gått förlorade såväl för Ljusnedals bruk (cirka 30—40,000 tunnland) och Funäsdalen samt Tännäs, och hade lapparne tillräckligt utrymme för närvarande för sina renar, endast de vårdade *sina egna* renar. (Och hänvisade för öfrigt till sitt i lagförslaget gjorda tillägg till § 1.)

Mot bruksegaren W. Farups påståenden invände handlanden Olson: att det tvärtom vore lapparne som vid afvittringen förlorat mark, och att åtskilliga lapparnes vinterstamhåll numera innehades af den bofasta befolkningen och anhöll han att få inkomma med en skriftlig uppsats om förhållandet.

Lapparne kunna under vintern uti stormväder icke uppehålla sig på fjellen, utan hafva behof af skogsmark samt önska derför återbekomma samma sina förlorade vinterstamhåll.

Bruksegaren Farup: Lapparne hafva icke behof af att flytta in på bondens marker, dit de i forna tider icke heller gjort flyttningar, annat än tillfälligtvis.

Fjerdingsmannen M. Långström: Det är behöfligt för lapparne att flytta utom sina områden. Lapparne förlorade vid afvittringen de vinterstamhåll, som äro för dem af nöden, och det må dem beredas, på ett eller annat sätt, vidgadt utrymme.

Bruksegaren Farup gendref Olsons och Långströms påståenden. Renegareintresset vill utvidga lapparnes områden till intrång för bönderna; framhöll att lagförslaget icke på något ställe förbjuder lappen att med renar vistas på bondens område. Önskar att ett sådant förbud må införas.

§ 2.

Lapparne gilla, men jordegarne ogilla paragrafen.

§ 3.

Lika med § 2.

§ 4.

Lika med § 2.

§ 5.

Lapparne gilla paragrafen.

§ 6.

Handlanden Sjöstedt: Lapparne må gerna flytta äfven öfver bondens område, endast de taga väg, der minsta skadan sker.

Lapparne gilla paragrafen.

Handlanden Sjöstedt: Lapp bör förbjudas att med renar taga väg hvarest bonden odlat jorden.

Bruksegaren W. Farup: Ville att paragrafen skulle godkännas.

§ 12.

Jordegarne godkänna ej paragrafen. Lapparne önska tiden förändrad från den 15 Juni till 15 Oktober och från den 15 Oktober till den 15 Juni.

§ 13.

Jordegarne ogilla paragrafen. Lapparne godkänna densamma.

§ 15.

Jordegarne ogilla paragrafen. Lapparne godkänna bruksegaren W. Farups reservation, derest stängsel uppföres tillräckligt högt.

§ 7.

Lapparne gilla paragrafen.

§ 8.

Lapparne gilla paragrafen.

§ 9.

Lapparne gilla paragrafen äfven sedan deras uppmärksamhet blifvit fäst vid paragrafens vigt.

Handlanden Sjöstedt instämmer i bruksegaren Farups reservation.

§ 10.

Lapparne gilla paragrafen.

§ 11.

Lapparne gilla paragrafen.

§ 17.

Jordegarne hänvisa till yttrandena under § 1.

Lapparne önska tiden från 15 Juni till 15 Oktober; godkänna paragrafen i öfrigt.

Bruksegaren W. Farup vill hafva tiden ändrad till: från 15 Maj till 15 December.

§ 20.

Lapparne godkänna paragrafen.

§ 26.

Lapparne genom handlanden Olson önska att sjelfve göra sig till godo de fisken och slåtter, som på deras områden finnas eller att det fick fortgå såsom det hitintills tillgått. Vid utarrenderandet hade så tillgått, att en eller flere lappar, utan att inhemta de öfriges önskan, utarrenderat dels fiske,

dels slåtter, och arrendesumman sedermera gått till den lapp som utarrenderat trakten, utan att denne delat den med andra lappar, som egt del deri. Detta hade varit det vanliga.

Kommunalnämndsordföranden P. Norberg i Funäsdalen visste dock berätta, det han, som sjelf arrenderat slått af lappar i fjellen, funnit att arrendesumman blifvit delad mellan de lappar, som egde inrymningsbref på fjellet.

Handlanden Sjöstedt fann paragrafen vara till fördel för lapparne och borde inflyta i lagen.

Lapparne önska fortfarande mottaga de bofastes renar till vård och ogilla derför bruksegaren Farups reservation; klagomålen från jordegarnes sida, säga de, är ej annat än afund. Och vilja de icke höra talas om någon inskränkning i den rätt de hitintills egt att mottaga jordegares renar till vård.

Bruksegaren Farup framhöll vådan för lapparne att mottaga ett obegränsadt antal jordegares renar.

Förslaget till lag om renmärken

gillades, under förmodan att en renegare har rätt ega flera renmärken.

Sedan de båda förslagen voro genomgångna, tillfrågades närvarande lappar, hvilka trakter de önskade måtte införlifvas med deras nuvarande renbetesland, dervid

lappmännen Pål Zakrisson och Nils Ransberg m. fl. på Rutfjellet uppgåfvo en trakt efter södra sidan af Malmogen och vidare österut efter Tenån till öfra Tensjön, trakt i Örgdalen, dito i Fiskbäcksdalen och dito i Myskeldalen, hvilka orter nu tillhöra jordegare i Malmagen, Funäsdalen och Tännäs byar;

lappmannen Anders Larsson Doj på Grönfjellet uppgaf Gröndalen, (som nu tillhör Ljusnedals bruk) Andersjöåkälen (tillhör Funäsdalens byamän) och en mindre trakt nordost om sjön Glän, (som nu tillhör Funäsdalen m. fl.)

lappmännen Per Andersson och Jo Larsson uppgåfvo en trakt på norra och södra sidan om Mittån (som nu tillhör Ljusnedals bruk) och till vinterrenbeten: Henvålen, Kraftraen och Brännåsen.

lappmannen Jo Jacobsson önskar Anåfjellet till vinterbetestrakt (tillhör Ljusnedals bruk).

lapphustrun Sofia Fjellström dito dito.

Funäsdalen som ofvan.

V. Behm.

Bil. Litt. A.

Utdrag ur protokollet, fördt den 22 Oktober 1883.

S. D. Till denna dag hade hemmansegare och lappbefolkning inom Tännäs socken och Storsjö kapell sammankommit uti Funäsdalens skolhus för att taga närmare kännedom om det förslag, som blifvit utarbetadt till lag mellan de bofaste jordegarne i Sverige och den lappska befolkningen, och sedan fjerdingsmannen M. Långström i Funäsdalen blifvit utsedd till ordförande vid mötet, och derpå för de församlade tydligt uppläst förslaget till lag, och de närvarande uppmanats att uttala sig om samma förslag, genomgicks hvarje paragraf särskildt, dervid anmärktes om

§ 1.

Af lappmannen Pål Zachrisson från Rutfjellet m. fl., att det för lapparne vore omöjligt existera, derest de icke med sina renar finge flytta utom lapparnes område, och ville påpeka, att lapparne göra mindre skada inom bondens område, än bonden sjelf, dermed att bonden ofta sjelf genom eld skadar såväl skog som mark.

Åtskillige jordegare framhöllo, att lapparne vid sina flyttningar göra större eller mindre skada å bergadt hö, derför fordrades, att lapparne ovilkorligen skulle godtgöra bönderna, ty eljest se de sig omöjligt kunna existera. En del jordegare medgåfvo lapparne rätt till flyttning å bondens område; en del slöt sig till det af Herr Bruksegaren W. Farup under samma paragraf gjorda tillägg.

§ 2.

Godkändes; dock ville lappmannen Nils Rensberg att björk måtte tagas fritt.

§§ 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Godkändes.

§ 13.

Bör utgå hvad det afser denna ort.

§ 14.

Godkändes.

§ 15.

Mötet slöt sig till det af bruksegaren W. Farup uttalade förslag med tillägg, att tilltänkt flyttning in på jordegares område ej får ske före den 1 Januari, och bör lapp då 8 à 14 dagar förut underrätta vederbörande jordegare derom; mot hvilket beslut lapparne önskade få fortfarande framhålla den 15 December.

§ 16.

Godkändes.

§ 17.

Godkändes med tillägg efter orden »hvart af dem»: Sedan de lappar, hvilka komme att tillhöra skadeersättningsområdet, varit i tillfälle uttala sin tanke derom inför vederbörlig häradsrätt.

§ 18.

Godkändes.

§ 19.

Godkändes, dock att tiden för ersättningsanspråk förlänges till 10 år från det utbetalning skedde.

§ 20.

Godkändes.

§ 21.

Godkändes, med tillägg: Skadas ren på tillåtet eller otillåtet ställe. Hund, som bevisligen dödar ren må af lappen saklöst dödas.

§§ 22, 23, 24.

Godkändes.

§ 25.

Godkändes, dock med ändring: att rätt till jagt och fiske endast inom det område afvittringen bestämt må lapparne medgifvas.

§§ 26, 27, 28, 29, 30.

Godkändes.

Förslaget angående förordning om renmärken godkändes.

Som ett tillägg till förestående tvenne förslag uttalar mötet den önskan: att lappallmogen måtte hafva att kostnadsfritt tillgå ett juridiskt ombud, hvilket torde kunna blifva den af herrar komiterade uti förslaget omordade uppsyningsmannen.

Som ofvan.

M. Långström.

Justeras af:

J. Björklund.

Nils Rensberg.

Rätt utdraget, betygar

Som ofvan

V. Behm.

Reservation: Närvarande vid förberörda sammanträde och vald att justera det dervid förda protokoll, skiljer jag mig likväl i de flesta fall ifrån de medgifvanden, som då gjorde sig gällande till lapparnes förmån enligt nämnda protokoll, och instämmer i väsentliga delar uti brukspatron W. Farups anförande.

Funäsdalen den 25 Oktober 1883.

J. Björklund.

Bil. Litt. F.

Högvälborne Herr Landshöfding!

Kallade att inför Herr Landshöfdingen den 25 i denna månad afgifva yttranden rörande det af särskildt i nåder tillsatt komité utarbetade förslag till förordningar angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige, anhålla vi att vördsamligen få anföra:

Efter att vi å denna ort på senare tiden från renegarnes och lapparnes sida varit utstta för ett nära nog ohejdadt intrång af renar på våra förr i detta afseende nästan helt och hållet fredade egor, hafva deröfver upprepade klagomål ingått till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande som ock slutligen till Kongl. Maj:t.

Vi förmoda att det är dessa klagomål som ock klagomål från andra delar af landet, som framkallat det nu föreliggande förslaget till förordning, men efter vår öfvertygelse, grundad på mångårig erfarenhet och på noggrann kännedom om förhållandena, skall en sådan förordning icke medföra någon lycklig verkan, utan tvärt om framkalla ökade strider.

Hvad som i första rummet saknas uti förordningen är anvisandet af medel, hvarigenom den, hvars rätt kränkes, kan häfda denna sin rätt. Om en bonde olofligen nedsätter sig på annans egor, så kan handräckning genast erhållas för hans vräkning; om han låter sina kreatur beta på annans egor, så kunna dessa genast beslagläggas, och om han på ena eller andra sättet tränger in på det för lapparne afsatta området, så är lagen densamma, och i alla dessa fall straffas rättskränkaren med böter. Men om lappar olofligen taga bondens egor i besittning, så kan denne enligt förslaget icke erhålla någon handräckning för att åter komma i ensam besittning af sin egendom, och om sjelfva den faktiska kränkningen af eganderätten sålunda är nog så klar, så kan bonden enligt förslaget icke ens få någon lapp pliktfäld utan efter en sannolikt långvarig och tvifvelaktig rättegång för att med vittnen visa dels att den skada, som skett, förorsakats af just denne lapps renar och dels att skadan skett uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet från hans sida, hvilket allt under härvarande förhållanden är nära nog omöjligt.

I klagomålen till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och till Kongl. Maj:t har en stor del af ortens befolkning begärt skydd emot renegarnes ohejdade intrång, men komiterade hafva deremot funnit skäligt att öppna dörrarne för renegarne på vid gafvel, så att hvarje försvar från vår sida emot intrång af renar skall nära nog omöjliggöras, i ty förslaget icke upptager något förbud för renegarne att tränga in på och taga våra egor i besittning när de behaga.

Någon ersättning för den skada, som göres af renar, kan enligt förslaget måhända erhållas, om jordegaren är nog skicklig att bevaka sin rätt och kan offra tillräckligt med tid och kostnad på bevakningen, samt skaffa vittnen på huru den skada, som sker, tillkommit. Men knappast någon af oss vill i regeln kunna öfverkomma detta.

Ehuru förslagets 1:sta § säger att lapparne skola vara berättigade att vintertiden vistas med sina renar äfven utanför deras eget område, der de efter gammal sedvana hafva brukat vistas, men något förbud för dem icke finnes upptaget i förslaget att till hvilken tid som helst vistas med sina renar hvar de behaga, och det förslaget åtföljande betänkande specielt framhåller Herjeå-

dalen såsom ett land, till hvilket odlingen icke borde hafva fått framtränga af orsak, att vi här för en del begagna mossa till utfodring af våra kreatur, så skulle säkerligen hvarken ett så beskaffadt lagförslag eller sådana yttranden kunna hafva framkommit, om ej ändamålet vore att drifva oss ut från våra urgamla hemman, der lapparne dock af ålder icke vistats med renar, men först på senare tiden trängt ned, dels olofligen, dels indragne af jordegare sjelfve, som slagit lapparnas renhjordar under sig. Äfven andra personer kunna hafva varit oförsigtiga nog att af välvilja fast emot ersättning tidtals intaga lappar på sina egor, hvarigenom dock någon laglig rätt att för framtiden vistas der icke blifvit upplåten. Men vi kunna icke erkänna det berättigade uti ett sådant syfte. Mossa har af ålder begagnats öfver hela Herjeådalen och i vida kretsar derutanför såsom kreatursfoder, och då lapparne äfven här söka göra troligt att de blifvit fördrifna af odlingen, så saknar detta föregifvande all grund.

Mellan oss och lappområdet har genom afvittringen säkra gränser blifvit uppdragna, hvarigenom stora landsträckningar gingo för oss förlorade och tillföllo lapparne för att skaffa dem utrymme, och nu, efter att lapparne intagit å det dem upplåtna området bofastas renar till större antal än de sjelfva råda om och som området varit afsedt för, och utrymmet derigenom måhända blifvit knappt nog, nu vill man afhjelpa detta vid att göra hela Herjeådalen till lappmarker, derföre att mossa der begagnas till utfodring af kreatur, samt ålägga äfven oss att stänga kring våra höstackar vintertiden och i vissa fall äfven omkring våra slåtter sommartiden, fast lapparne aldrig haft och icke heller nu hafva någon laglig rättighet att på våra egor vistas med sina renar.

Vi kunna icke föreställa oss att ändamålet med uppdragandet af säkra gränser mellan oss och våra grannar lapparne skulle hafva varit, att på ena sidan beröfva oss våra gamla rättigheter inom de lapparne vid afvittringen tilldelade områden, men deremot på andra sidan bereda lapparne rättighet att när och hvar de behaga öfverskrida gränserna och anse dem som obefintlige.

En sådan uppfattning står i öppen strid med såväl Kongl. brefvet den 20:de April 1841 som med den uppfattning, som vid afvittringen gjorde sig gällande hos både jordegarne och lapparne här i orten och inom hela länet, som ock hos förrättningsmännen och hos Kongl Maj:ts Befallningshafvande, och efter att de lapparne tilldelade skattefjell till större delen blifvit upptagne af bofastes renar och utrymmet derigenom blifvit för trångt, så kan detta knappast vara öfvensstämmande med rättvisa och billighet och utgöra giltig grund till att beröfva oss våra egor eller tvinga oss till att dela dem med renegarne, vare sig att de äro lappar eller bofaste, helst de deruti förr icke haft någon del.

Att detta måste vara lagförslagets syfte framgår klart och tydligt deraf att det icke upptager något *förbud* för renegarne att vistas med sina renar på våra egor, ty all vår lagstiftning visar att direkta straffbestämmelser varit nöd-

vändiga för att bereda eganderätten helgd, der den uppsåtligen kränkes, och vi begära och tro oss berättigade att få åtnjuta eganderättens helgd för vår egendom gent emot lapparne och renegarne lika mycket som lapparne gent emot oss.

I vår ort har först på senare tiden uppstått strid med lapparne och renegarne, ty lapparne hafva här i allmänhet förr blifvit bemötta med välvilja, och de hafva ofta blifvit tålda på våra egor fast de der gjort oss icke ringa skada.

Skulle nu detta vårt välvilliga tillmötesgående hafva den påföljd, att hvilken som helst renegare förklaras vara berättigad att sjelf taga hvad vi förr genom välvilligt bemötande låtit komma någon lapp till del? Annorlunda kunna vi icke tyda lagförslaget, alldenstund det icke anvisar oss någon lämplig utväg att freda våra egor, ty något *förbud* för renegarne att begagna dem för sina renar finnes der icke. Men ett sådant bemötande skall säkerligen icke vara af beskaffenhet att framkalla välvilliga känslor eller ett välvilligt bemötande emot renegarne och icke heller mot lapparne. Men vi anse att lagen bör bereda båda parter, såväl de skattdragande jordegarne som de icke skattdragande renegarne och lapparne möjlighet att försvara sin rätt, så att icke den ena parten skall öfverlemnas till den andra partens godtycke. Derföre måste vi till alla delar instämma uti det betänkandet bifogade särskilda yttrandet af Herr Wilh. Farup, och anse äfven att det skall föga verka att lagen förbjuder jordegaren att skada renegarnes eller lapparnes renar och egendom, om den icke på samma gång äfven förbjuder renegarne och lapparne att olagligen nyttja jordegarnes egor och bereder denna möjlighet att å laglig väg försvara dessa jemte derå befintlig gröda.

Äfven anhålla vi få fästa uppmärksamhet derå att då gemensam ersättningsskyldighet för skada å bondens gröda enligt förslaget skall inskränkas till tiden från den 15:de Maj och till den 1:sta Oktober, så kunna vi, för den händelse de lokala förhållandena i vår ort skulle finnas af beskaffenhet att uppfylla de nog stränga vilkor, som i § 17 föreskrifvas för indelning i skadeersättningsområden, måhända hafva något hopp om att erhålla någon ersättning för den skada, som vi lida å vår växande gröda vårtiden, för så vidt den nemligen låter sig fixera och i bevis leda, men med afseende å den skadan, som måtte tillfogas oss hösttiden efter den 1:sta Oktober, blifva vi enligt förslaget uppenbarligen sämre ställda än förut, för så vidt som ingen förr haft den föreställning, att icke de »säkra gränserna» skola utgöra gränser äfven för lapparne, ty det är just tiden efter den 1:sta Oktober och till början af December månad då skadan å höet helst sker, och då bruka lapparne ännu mindre än sommartiden och vårtiden hafva renarne under vård eller i samlad hjord, hvadan någon bevisning om hvem som är egare af de renar, som göra skada hösttiden — hädanefter lika litet som förut — skall kunna åstadkommas. Skall

alltså den gemensamma ansvarigheten här medföra någon verkan, så måste tiden utsträckas till den 15:de December.

Slutligen få vi vördsamlingen framhålla, att som de i förslaget utsatta vitesbestämmelserna icke väl kunna tillämpas i annat fall än der det kan ledas i bevis, att *viss person* gjort sig skyldig i att skada sker å bondens egor, *uppsåtligen eller af grof vårdslöshet,* men sådan bevisning hädanefter icke blir lättare utan tvärt om svårare än förut, om förslaget blir lag, så torde sagde vitesbestämmelser knappast blifva annat än ord på papperet af föga betydelse.

Funäsdalen och Tännäs den 24 Oktober 1883.

Vördnadsfullt:

Kasper Larson.
Måns Erson.
Olof Larson.
Jöns Jnson.
Olof Jonsson.
Nils Olofsson.
Staffan Hansson.
Svän Halfvarsson,
Tännäs.
Erik Christiansson.
Hans Hanson.
Johan Myhr.
Christian Christiansson.
Jöns Persson.
Hans Olofsson.
Jon Salomonsson.
Olof Salomonsson.
Enkan *Maria Jonasdotter.*
Pål Svensson.
I. Paul Dalsten.
Fr. Sjöstedt.
Per Hansson Påls.
I. V. Bedoire,
innehafvare af Kongl. Tullverkets hemman i Funäsdalen.

P. C. Berg.
Hans Salomonsson.
Lars Salomonsson.
Inbrikt Olofsson.
Sven Persson.
P. Hammar.
Sven Salomonsson.
Hans Salomonsson.
Sven Jonsson.
Pehr Pährson.
Sten Bergman,
Tännäs.
Olof Svensson.
Jon Jonsson.
Östen Hansson.
Jon Jonsson Lee.
Gulik Olofsson.
Jon Halwersson
Olof Ingebriktsson.
Olof Halfvarsson.
Sven Jansson.
Pehr Swensson.
O. Bergman.
Per Olofsson.

Halfvar Halfvarsson.
Jonas Ericksson.
Erik Pärsson.
R. Felt,
enligt fullmakt för Serfsjön.
Halwar Erikson.
Helge Larsson.
P. Olofsson.
Lars Hindrikson,
Serfsjön.
Halver Olofsson,
Serfsjön.
Per Svensson.
Julius Persson.
J. M. Enggelin.
Olof Ingebrektsson
i Ljungdalen.
Carl Östensson
i Storsjön.
Swen Norberg,
Messlingen.
Jonas Olofsson,
Funäsdalen.
Pehr Röragen
i Malmagen.
Esten Olofsson
i Malmagen.

Bil. Litt. G.

Inlaga till utlysta sammanträdet i Funäsdalen den 25 Oktober 1883 med lapparne och den bofasta befolkningen, angående lagförslaget för lappar och renskötseln och den bofasta befolkningen.

Aflemnad genom lapparnes talman Olson.

Då det nu beredt oss Herjeådalslappar tillfälle att få yttra oss öfver lagförslaget, rörande oss och de bofaste i Sverige, få vi vördsamt anföra och såsom önskan framhålla följande:

1:o) Att vi måtte efter sedvana, såsom våra förfäder brukat och hitintills skett, få laglig rättighet och utan afgift intill den 10:de Juni uppehålla oss på vissa delar af jordegares område intill våra gränser, emedan hela Maj månad och intill nämnda tid är den egentliga kalfningstiden för renkorna, som då behöfva skydd för oväder och snöstormar samt bete i fjelldalarne, så att kalfvarne ej förgås, hvilket skulle i stor skala inträffa om vi före denna tid blefve tvungna att flytta upp på våra is- och snöbetäckta nakna fjell.

2:o) Att vi utan afgift finge till de nödvändigaste behof taga äfven björkjemte en- och videbuskar under den tid oss medgifves att få bo på annans mark.

3:o) Att icke vårt näringsyrke inskränkes derhän, att vi skulle blifva förbjudna att få vårda de bofastes renar. När vi behöfva varor till våra lifsförnödenheter, köpa vi dem af de bofaste och anlita desse till att frakta våra varor och saker från köpstället till oss och emellan våra många flyttningsställen, synnerligast under sommartiden. För allt detta jemte mycken annan hjelp, vi behöfva af de bofaste, hafva vi långa tider icke annat betalningsmedel än att lemna någon ren till öfverenskommet värde. Sådana renar åtaga vi oss villigt att vårda till de blifva slagtbara. Skulle nu våra bofasta grannar, som till största antalet äro hemmansegare, icke af oss få köpa renar och hafva dessa hos oss, så blifva vi tvungna att försälja våra renar antingen till Norge eller annorstädes längre bort. Då finge vi ej heller mera kredit och hjelp till frakt vid våra flyttningar utaf våra bofasta grannar. Vi skulle då nödgas att många gånger lemna våra bostäder och vården öfver renarna utan tillsyn, för att på långa vägar sjelfva skaffa och frakta våra lifsförnödenheter. Om de bofasta från oss återtaga sina renar, så blifva våra qvarvarande renhjordar allt för små att behålla och vårda, ty då skulle vi icke med våra hundar och med vår bästa vilja kunna föra en liten renhjord dit vi ville, hvarföre vi oftare än förr blefvo alldeles utan renar och således öfverlemnade åt hunger och nöd.

4:o) Skulle vi icke få laglig rättighet att under ofvannämnde kalfningstid till den 10 Juni, få uppehålla oss vid skogsbandet inpå hemmansegarnes område, så yrka vi att de bofaste måtte stänga omkring sina intill och på fjellen liggande fäbodevallar och kring sitt hö, åtminstone i skogbärande trakter. Under ofvanskrifne tid måste vi egna uteslutande vård åt de kalfvande renkorna, och då är det alldeles omöjligt för oss att afhålla de öfriga renarne från att en och annan gång från oss ströfva ned på i fjelldalarne liggande slåtter och fäbodevallar.

Slutligen yrka vi att föreliggande lagförslag icke måtte till lag fastställas förr än en noggrannare undersökning sker af våra och de bofastes förhållanden till hvarandra, angående renskötseln i sin helhet inom Herjeådalen, så att en rättvislig och på sanna förhållanden grundad belysning i saken måtte vinnas. Derigenom skall det faktiskt bevisas att våra förfäder och vi på samma gång förlorade genom afvittringen en stor mängd vinter- och sommarstamhåll, som lades till Storsjö kapellag, Ljusnedals bruk och Tännäs sockens hemmansegare, och vi trängdes till de nakna fjellen.

Funäsdalen den 26 Oktober 1883.

Pål Zakrisson.	*Nils Rensberg.*	*J. E. Jakobsson.*
Anders Larsson dåi.	*Lars Jonsson.*	*Olof Klemetsson.*
John Larsson.	*Anders Andersson Fjellström.*	*Per Andersson.*
Hans Olofsson.	*Nils Andersson.*	*Hans Olofsson Keint.*

Litt. H.

Till Herr ordföranden uti det sammanträde som är utlyst att hållas inför Herr Landshöfdingen i Jemtlands län å Funäsdalens gästgifvaregård den 25 Oktober 1882, rörande det af dertill af Kongl. Maj:t utsedde komiterade upprättadt förslag till ny lapplag!

Undertecknad tillåter sig härmed ödmjukligen anföra följande:

Herrar komiterade hafva föreslagit att en lag skall stiftas, som ger lapparne rättighet att under vintertiden med sina renar flytta in och till långt in på våren vistas på den bofasta befolkningens eget område, som är skattlagdt efter s. k. lappmarksmetod; detta anser jag vara ett svårt ingrepp i den bofastes eganderätt och skulle i flera afseenden för den icke renegande bofasta befolkningen medföra svåra följder.

1:o) Ity att på de trakter der lapparne med sina renar i åratal under vintertiden uppehålla sig skulle all *ungskog* och *trädplantor* under det de äro frusna och sköra, af renhjordarne totalt nedtrampas och förstöras; och någon återväxt af skog på sådana ställen vore icke tänkbar, och marken derstädes efter årtionden och efter det de äldre träden vore uthuggna, endast vara en *kal* fjelltrakt.

2:o) I öfrigt slutar jag mig helt och hållet till bruksegaren och komitéledamoten W. Farups anförande till ifrågavarande lapplagsförslag.

Funäsdalen den 25 Oktober 1883.

H. Fundin.

Egare af 6 trög i Funäsdalen och af 5 trög i Tännäs kyrkoby.

Litt. I.

Till Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län!

Enligt det mig såsom jordegare inom Tännäs socken af Herjeådalens fögderi vid sammanträdet inför Herr Landshöfdingen den 25 i denna månad i Funäsdalen gjorda medgifvande att få afgifva en historik öfver lapparnes framträngande i Herjeådalen, anhåller jag, för så vidt det kan inverka på en blifvande lagstiftning, vördsamligen få anföra:

De i riksarkivet förvarade äldre jordaböcker utvisa, att medan lappar från äldre tider funnits inom provinsen Jemtland, så synas de deremot icke hafva förekommit inom Herjeådalen förr än år 1761, då en lapp — Anders Jonsson — der erlade skatt för Skar- och Helagsfjell, som äro belägna på gränsen af Jemtland.

Enligt Hülphers beskrifning öfver Herjeådalen hade lapparne omkring 1780 råkat i strid med jordegarne inom Storsjö kapell, hvilka hafva sina egor söder och öster om nämnda fjell, hvilken strid bilades med öfverenskommelse om en rågång, som lapparne icke skulle få öfverskrida.

På 1840-talet hade de likväl trängt längre ned åt söder och dåvarande egare af Ljusnedals bruk sökte genom en långvarig rättegång att freda brukets gamla egor, specielt i Midtådalen, hvilken rättegång slutade med att bruksegarne hänvisades till den blifvande afvittringen.

Omkring samma tid trängde lapparne äfven in på Långå bys egor af Hede socken, derifrån de den gången likväl lyckligen drefvos tillbaka, fast med våldsamma åtgärder.

Att äfven under denna tid lappar af välvillige jordegare, deraf redan då några få voro renegare, tillätos att vintertiden flytta in på deras egor, är ett obestridligt faktum, och äfven att lapparne der fingo uppföra vinterkojor af resvirke. Lapparne lockades till och med icke sällan till sådana utflyttningar af spekulative jordegare, för att lättare med dem kunna uppgöra affärer, hvars sorgliga verkningar nu ligga allt för klart i dagen. Till andra jordegare, t. ex. egarne af Ljusnedals bruk, erlade lapparne tidtals afgift för att få flytta in på deras egor.

Denna gästfrihet, detta tillmötesgående lönas nu på så sätt att lapparne, eller rättare de bofaste renegarne, söka att leda i bevis, att dessa utflyttningar varit från gammalt vanliga, och att de lapparne upplåtne »sittplatser» varit deras gamle så kallade stamhåll, och på denna grund hafva de redan nu för såväl sommar- som vintertid faktiskt tagit i besittning för sina renar nära nog hela Tännäs socken och Ljusnedals bruks egor.

Hvad som inom denna ort i synnerhet framkallat stora farhågor är, att komitéflertalets framställning af förhållandena inom Herjeådalen — hvilken framställning ock af renegarne omfattats med synnerlig förkärlek — skall kunna medföra något slags rättigheter till utflyttningar för lapparne vintertiden, i ty det oerhörda förstörande af ungskog, som dervid förorsakas, snart skulle göra äfven denna ort skoglös.

Vintertiden hållas renarne gerna samlade i större hjordar, ofta på flere tusen djur, och der en sådan hjord vistas någon tid, eller till och med blott en enda gång framdrifves, då djuren bruka gå sida vid sida tätt samlade, undgår i synnerhet under mindre starka snövintrar endast ett mindre antal af de unga skogsplantorna förödelse eller skada, ty under den starka vinterkölden, då äfven de små plantorna äro frusna och spröda, äro de mycket ömtåliga för all slags åverkan, och hvad som ej skadas genom nedtrampning, det skadas gerna af renarnes hvassa klöfvar vid uppsparkningen af snön för att åtkomma mossan. Blidare väderlek då snön blir kram, och isskorpa lätt bildar sig till följd af renarnes trampning, hvarigenom växtligheten qväfves, verkar icke mindre skadligt.

Längre ned åt landet, der vilkoren för växtligheten äro gynsammare, är faran för skogens utrotande mindre, men i fjelltrakter, der vilkoren för återväxt alltid äro ogynsamma, har erfarenheten visat, att der större renskötsel finnes, försvinner ungskogen helt och hållet, och fast lapparne i allmänhet äro rädda om skogen, så måste denna likväl gå under, der ingen återväxt får ske.

Renskötseln är derföre i hög grad fiendtlig emot skogsvården, derom förhållandena i synnerhet inom Herjeådalens fjelltrakter ovedersägligen vittna.

Genom afvittringen erhöllo lapparne här vida större renbetestrakter än de förr hade haft, hvilka trakter bofaste renegare nu till större delen tillgodogöra sig, och det är här starka skäl till farhågor att renegarne genom expropriationer

sk o la lemnas ökadt tillfälle till att än ytterligare ofreda oss, och åtminstone i granskapet af rågångarne förstöra våra skogar.

Vördsamligen anhålles att denna min inlaga må få åtfölja protokollet vid sammanträdet i Funäsdalen den 25 i denna månad.

Ljusnedals bruk den 27 Oktober 1883.

Will. Farup.

Litt. K.

Till Herr Landshöfdingen Friherre John Ph. Ericson!

Lemnad tillfälle att till Herr Landshöfdingen få inkomma med vidare uppgifter rörande lapparne inom Herjeådalen, får jag såsom ombud för lappbefolkningen härmed vördsammast upplysa det lapparne såväl i äldre som senare tider både före och under afvittringen uppehållit sig på följande ställen, hvilka bära otvifvelaktigt vittne om det lapparne derstädes för längre tider såväl vår, sommar som vinter varit bosatta och hvaraf ostridigt framgår det lapparne till dessa trakter borde ega full sedvanerätt.

Inom Ljusnedals bruks område:

i Gröndalen finnas tvenne vallar, Gränsjövallen och Storstensvallen, på södra sidan om Gränsjön;

i Mittådalen på norra sidan om Mittån i Högbacken och längre österut på samma sida af ån öster om nuvarande Storvallen, på södra sidan om nyssnämnde å finnas vallar på båda sidor om Daddån och vid Gunnarsstöten på två ställen; följande Mittåns dalföre ännu längre mot öster träffas gamla bostäder vid vestra och södra sidan af Kapprust på gränsen mot Messlinge bys område;

i Ljusnedalen på norra sidan, i Tvärålien på båda sidor om Tvärån och på vestra sidan om Grufvålen finnas på flera ställen vallar;

I Anådalen vid Anåkraken på östra sidan om ån är en mycket stor vall hvaråa synes tomter efter många kojor, och har denna vall förr varit bebodd under kalfningstiden i Maj och början af Juni månader; längre österut på norra sidan om Anån och vid s. k. Lillasen är en mycket gammal vinterbostad, hvaråa kojorna för längre tid sedan äro nerfallna, så att äfven der endast tomterna vittna att der funnits sådana;

på södra sidan om nämnde å längre österut vid Andsjöns östra ända är en mycket stor vinterbovall, hvaråa ännu qvarstår gamla sparrar efter derstädes uppförda kojor; ännu längre österut på samma sida om ån mellan fjellet och s. k.

Bodsjön är en mycket gammal bovall, hvarå knappt tydliga märken efter kojor finnas, men äldre lappmän påstå att deras förfäder begagnat denna till vinterbovall, men måst flytta derifrån af brist på skog. Ännu längre österut på samma sida om ån midt emot Storröstvallen finnes äfven en vinterbovall mycket gammal;

i Tenådalen på södra sidan om ån och söder om Backvallen, bruksegarens fäbovall, är en mycket gammal vinterbovall, som af lapparne besutits senast åren 1849—52;

i Qvannildalen på södra sidan i s. k. Lakatjernåsen är en mycket stor vinterbovall, som lärer, enligt hvad äldre personer berätta, vara mycket gammal och i äldre tider ofta bebodd; vidare finnas inom Ljusnedals bruksområde vallar på två ställen i Kålbensdalen, hvilka alla sistnämnda vallar ligga vid foten af Lillfjellet.

Inom Långå bys område:

i Sörstädjan och Norstädjan, som gränsa mot östra Grundsjön, finnas bovallar på två ställen.

Inom Messlinge bys område:

vester om Messlinge by på norra sidan om Mittån i s. k. Öjerne finnas vallar på två ställen samt i Serfdalen på flere ställen, de senare få dock med byamannens medgifvande mot erläggande af något arrende af lapparne tidtals bebos.

Inom Serfsjöbys område:

i Lapprösten vid vägen som går emellan Serfsjön och Messlingen och på östra sidan om Gangelåsarna och i Grundvålen samt på båda sidor om Grafvarbäcken och Farråtjernerna finnas vallar på flera ställen; vid Kraftrust och Vånstätmaren på nordöstra sidan af Serffjellet samt i Hendålen finnas äfvenledes vallar.

Inom Ljungdalens område:

i Skervagsdalen, Högvallan, Stugulandet m. fl. ställen öster om Äjungsjöån samt emellan Äjungsjön och Lillsjön samt på norra sidan Äjungsjön finnas flera bovallar.

Inom Storsjö bys område:

i Rensnäfvet finnas vallar på flera ställen, i Serfdalen på båda sidor om Serfån samt vid Högrensvålen finnas flera vallar.

Inom Tännäs sockens område:

i Össjedalen på södra sidan Össjesjöarne finnas vallar på flera ställen, likaledes i Andersjökälen på södra sidan om Sjenörsfjellet och vester om Skurfvarna finnas vallar på många ställen; vid Langbråttsjöarne och Glön finnas äfven vallar samt strax vester om Malmagssjön, der nu en fäbovall är uppförd under hemmanet N:o 2 Malmagen; vid Östra ändan af Malmagssjön, der nu är uppbygdt fäbovall under hemmanet N:o 34 Funäsdalen. På båda sidor om Fiskbackvålen

finnas vallar på flera ställen. Öster om Kärringsjöarna på båda sidor om vägen som går till Ragen och ännu längre i öster ända till sjöarna Abborvikarna, ända till Felsjäri finnas på flera ställen vallar; i Staåsarna och Gellåsen, tillhörige Tännäs socken, finnas äfvenledes gamla bovallar

Inom Högvålens område funnes vallar på flere ställen i Rändingsvålen.

Då nu, efter hvad visadt är, alla dessa bovallar blifvit genom afvittringen lapparne fråntagne, anhålla de vördsammast att åtminstone till någon del återfå hvad som af ålder varit deras rättmätiga egendom.

Funäsdalen den 5 November 1883.

O. Em. Olson.

II.

Protokoll vid lappsammanträden.

Circulär.

Till länsmannen!

Utom de yttranden, hvartill föredragningen af komiterades förslag till »Förordning angående de svenske lapparne och de bofaste i Sverige» kan gifva anledning, önskar jag att vid det sammanträde, som den 27 dennes af Eder hålles med lappar, få särskildt och tydligt höra lapparnes åsigter och uppfattning i följande punkter:

1:o) Äro de åt lapparne inom orten anvisade fjell och nu varande rättigheter till flyttning och bete tillräckliga för deras renskötsel?

Om så icke är, hvar önskas utvidgning?

2:o) Finnas inom orten kronan tillhörige marker som kunna anses vara behöfliga för lapparne? Och i så fall hvilka?

3:o) Räcka icke de nu varande skattefjellen och kronan tillhörig mark till, utan behöfves utvidgning till enskildes marker och, i så fall, hvilka?

4:o) Yttrande öfver hvad i §§ 7—11 föreslås om skyldigheter för lapparne till indelning i *lappbyar,* utseende af *ordningsman,* frivillig och tvungen *utflyttning* m. m.

5:o) Yttrande öfver hvad i §§ 17 och 20 föreslås om indelning i skadeersättningsområden och gemensam ansvarsskyldighet i vissa fall.

6:o) Yttrande om det i § 26 föreslagna förbud mot upplåtelse åt bofaste af rättigheter till slåtter m. m. å de för lapparnes renskötsel afsatta områden.

7:o) Yttrande öfver det på senare tider allt mer tilltagande bruk att lappar emottaga till vård renar, som tillhöra bofaste.

I hvad mån detta bruk, om det får ohejdadt fortgå, kan anses inkräkta på den renskötsel som drifves af lappar med egna renar?

Om emottagande af bofastes renar till vård fortfarande skall tillåtas utan medgifvande af öfrige till området rätt egande lappar?

Om den inkomst som kan tillfalla lappar genom att vårda och föda bofastes renar bör ensamt tillfalla den lapp som mottagit djuren, eller om han bör dela med sig åt andra lappar, som hafva rätt till bete inom området?

8:o) Yttrande öfver förslaget till »Förordning angående renmärken».

Östersund i landskontoret den 17 Oktober 1883.

JOHN ERICSON.

C. H. Ekberg.

Protokoll, fördt vid det med lapparne inom *Fröstvikens* fjelltrakt den 27 Oktober 1883 hållna sammanträdet för desammas hörande öfver af komiterade utarbetade »Förslag till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige» samt om renmärken.

S. D. Vid sammanträdet infunno sig såsom ombud för fjellen i Frostvikens socken följande: för Blåsjöfjell: Anders Nilsson, Thomas Larsson, Torkel Jonsson och Lars Bengtsson; för Orrnäsfjell: Anders Andersson Nordqvist, Anders Andersson och Nils Mattsson Orrén; för Milletskogsfjell: Nils Thomasson Allmark; för Badstugunäsfjell: Olof Olofsson och Nils Hansson, samt för Klumpvattensfjell: Jonas Hansson.

Efter uppläsandet af komiterades förslag och sedan lapparne lemnats tid till öfverläggning, anhöllo de vördsammast få till protokoll göra följande anmärkningar:

§ 2.

Att då lapparne behöfva i vilda skogar uppresa kojor flera gånger för hvar familj, ett visst medelpris, så lågt som möjligt, måtte bestämmas å för en sådan koja erforderligt virke.

§ 5.

Att mellan orden »användas» och »till stängsel» måtte insättas orden *som grundpålar*, emedan det är omöjligt att afbarka de mindre träd och buskar, hvilka användas till egentligt stängsel, alldenstund qvistarne utgöra det väsentliga hindret för renarne.

§ 7.

Att mom. 1 får följande tillägg: eller då de till lappbyn hörande gifva sin tillåtelse åt någon lapp att af förekommande skäl tillfälligtvis uppehålla sig inom densamma.

§ 9.

Att till mom. 1 lägges: börande likväl, för så vidt ej någon inom lappbyn vill flytta, de bofaste först vara skyldiga att sina renar återtaga, innan någon hänvisas till annan lappby; och till mom. 2 efter orden: »inom viss tid» lägges: som dock ej bör bestämmas kortare än 2 år.

§ 11.

Att här måtte i första stycket efter orden »föra renar på bete» tilläggas: mot byamännens vilja.

§ 12.

Tiden från och med den 15 Maj är mindre väl vald, och kan den ej bestämmas från och med den 15 Juni bör den nödvändigt för renkornas skull bestämmas från och med den 1 Juni äfven för Jemtland, för hvilket tiden på hösten gerna kunde förlängas till den 15 Oktober eller den 1 November, i hvilket fall 2 mom. i samma paragraf ändras derefter.

§ 16.

Att slutet borde lyda: för gäldande af den skadeersättning och de böter, som kunna renvaktaren ådömas; skolande den senare deri deltaga med hälften, om han eger medel.

§ 17.

Att mom. 2 ändras så, att efter orden »inom Jemtlands län under tiden från och med den» sättes: 1 eller 15 Juni till den 1 eller 15 Oktober.

§ 21.

Beklagligt är, att lag tillåter jagt på vildren, emedan derigenom många märkta renar af jagthundar misshandlas, hvarföre bestämmelser nödvändigt borde inflyta derom:

att den bofasta befolkningen inom lappmarkerna ej måtte vara tillåtet inom sommartid medtaga sina hundar till fäbodarne eller vintertid hafva sådana med sig, då de köra efter foder, emedan hundarne värre än vargar derigenom komma i tillfälle jaga renhjordarne, hvarigenom stor skada ofta åstadkommes;

att hundar, som i allmänhet ej borde finnas inom för lapparne bestämda land, måtte inom lappmarkerna hållas bundna under April, Maj och Juni månader, under hvilken tid renkornas kalfning sker;

att hund, som börjat jaga eller döda renar, skall af egaren, efter vänlig tillsägelse derom, genast tagas i band eller dödas, och veta ej byns invånare, hvem som är egare till hunden, må hunden, om han anträffas lös, af hvem som helst saklöst nedskjutas;

att skada, som genom hund uppkommer, ersättes af dess egare eller, om det ej kan utrönas hvem hunden tillhör, af de hundegande byamän, inom hvilkas område skadan skett, i förhållande till det antal hundar enhvar sådan eger eller har under sin vård; samt

att minsta ersättningsskyldighet för förskingring af renhjord, änskönt intet djur stupar, må sättas till 40 kronor, emedan derigenom uppkommen förlust ofta uppgår till flera hundra kronor.

§ 25.

Att lapparne måtte få betjena sig af jagt och fiske å för dem afsatta områden äfven inom Jemtlands län.

§ 26.

Att lapparne förunnas rätt att upplåta mindre betes- och slåtterlägenheter åt närmast boende svenska grannar, emedan just genom utbyte af lapparne tillhörig slått eller bete å ena sidan och bofaste tillhörigt renbete å den andra, sämja ofta kan åstadkommas i mindre tvistiga fall; deremot borde det ej vara tillåtet hvarken för lappar eller någon myndighet, att inom det för lapparne afsatta land upplåta rätt till jagt af det skäl, att hundar derigenom få anledning ströfva omkring.

Rörande förslag till »Förordning angående *renmärken*«, önskas att i 1 § må ingå bestämmelse:

att lapp, som eger eller vårdar renar, vare skyldig begagna renmärken samt att inom år och dag märka de omärkte, äfvensom att en paragraf må inflyta af det innehåll, att ingen måtte få nyuppfunna renmärken af häradsrätten fastställda förr än efter 2 år sedan denna förordning börjat tillämpas, inom hvilken tid de, som hafva gamla ärfda eller köpta märken, må kunna hinna få dem behörigen fastställda.

På till sist framställd proposition svarades, att de åt lapparne inom orten anvisade fjell äro knappa för deras renskötsel, och att inom Orrnäsfjell ligger ett kronohemman, benämndt Dajma, som för lapparne derstädes skulle vara en kärkommen och väl behöflig tillökning i deras områden; liggande för öfrigt nämnde kronohemman midt i den derstädes belägna renbetesmarken och således svårt att undvika. Härjemte ansågo lapparne högst nödvändigt, att en paragraf i förslaget kunde få ungefär följande lydelse:

Att under särdeles tvingande omständigheter, då renmossa genom isskorpa är alldeles oåtkomlig för renarne, lapparne då måtte ega rättighet att fälla lavbeväxta björk- och mindre barrträd.

Frostvikens sockenstuga den 27 Oktober 1883.

P. Anderson,
t. f. länsman.

Anders Nilsson.

Torkel T. Jonsson,
Blåsjöfjell.

Anders Andersson Nordqvist.

Anders Andersson

Nils Mathson Årnen,
Orrnäsfjell.

Nils Thomasson Allmarck,
Mellanskogsfjell.

Olof O. Olofsson
i Badstugunäsfjell.

Nils Hansson
i Badstugunäsfjell.

Jonas Hansson
i Klumpvattenfjell.

Publ. den 28 Oktober 1883 af

A. F. Winnbergh.

Protokoll, hållet vid sammanträde med lappallmogen i de inom *Fällinge* och *Hotagens* socknar belägna fjelltrakter, uti Hotagens sockenstuga den 27:de Oktober 1883.

På grund af Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län, jemlikt skrifvelse den 18 nästlidne September mig lemnade uppdrag att såsom ordförande

leda förhandlingarne vid det af samma Konungens Befallningshafvande till denna dag utsatta sammanträde härstädes för att höra lappallmogen öfver det förslag till Förordningar angående de svenska lapparne och de bofasta i Sverige äfvenvensom angående renmärken, upprättadt af de dertill särskildt i nåder förordnade komiterade, inställde sig undertecknad länsman härstädes för att nämnda uppdrag fullgöra.

Sedan sammanträdet förklarats öppnadt upplästes för den församlade lappallmogen Konungens Befallningshafvandes Kungörelse den 18 sistlidne September, hvarigenom lappallmogen inom Fällinge och Hotagens socknar blifvit kallade till sammanträde härstädes denna dag jemte det af kapellpredikanten J. U. Bjurberg den 16 i denna månad utfärdadt bevis derom att bemälde kungörelse blifvit uppläst i Hotagens kyrka den 30 September och den 14 i denna månad, hvarefter berörda lagförslag föredrogs. Sedan en lämplig tid förlupit afgåfvo lappallmogen, eller de härstädes församlade lapparne, följande yttranden:

§ 1.

Godkändes till sitt hela innehåll.

§ 2.

Rörande innehållet af denna paragraf önskade lapparne att få sig tillerkänd rättighet att å enskildas skogar utan betalning få taga löfträd till uppförande af kojor samt barr till betäckning af marken inom kojorna.

§ 3.

Enär efterlefnad af denna paragraf är för lapparne nästan omöjlig i thy att renarne af en eller annan anledning draga sig åt ett annat håll än dess egare ämnat och hvarföre en sådan anvisning, hvarom paragrafen handlar, sålunda på förhand omöjliggöres, vilja lapparne hemställa, om icke under sådant förhållande dem måtte tillåtas, att i skog, belägen utom de för lapparne afsatta land, för uppförande eller ombyggnad af bostad, visthus eller stängsel, nödig skog dertill får tagas, med skyldighet för lapparne att underrätta egaren eller brukaren af den lägenhet, hvarå detta behof uppstår, derom, äfvensom med honom öfverenskomma om ersättningen derför.

§ 4

Denna paragraf godkändes till alla delar.

§ 5.

Äfven denna paragraf godkändes, likväl med den önskade förändringen, att endast s. k. grundpålar, motsvarande gärdselstör, må afbarkas, men ej de trän i öfrigt, som, motsvarande gärdsel, till stängsel användas, enär dessa trän vanligen användas oafqvistade.

§ 6.

Mot föreskriften i denna paragraf hade lapparne icke något att anmärka, hvarföre de för sin del godkände densamma.

§ 7.

Godkändes likaså, likväl med den uttalade önskan, att innan indelning af lappbyar första gången sker, Landshöfdingen ville inhemta lappallmogens yttrande om lämpligheten derutinnan samt, om förändring af redan gjord indelning skulle i framtiden anses nödig, bör, innan sådan företages, uppsyningsmännen inom de lappbyar, förändringen berör, dessförinnan höras.

§§ 8, 9 och 10 samt 11.

Godkändes till alla delar.

§ 12.

Rörande innehållet i denna paragraf uttalades den önskan, att tiden för vårdande af renarne, så att de ej göra skada å växande eller afskuren gröda på åker och äng eller utängsslåtter, måtte inom Jemtland bestämmas lika med Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker, eller från och med den 1:sta Juni till den 1:sta September, enär, enligt bestämmelsen i denna paragraf angående förstnämnda län, lapparne under tiden mellan den 15 Maj och 1 Juni svårligen kunna afhålla sina renar från att inkomma på åtminstone utängsegor.

§§ 13, 14, 15, 16 och 17.

Blefvo utan anmärkning godkända.

§ 18.

Godkändes, dock önskade lapparne att slutet af denna paragraf finge uteslutas, så att den, »som ersättning fordrar» ej må söka domstol förrän skiljomän blifvit påkallade.

§§ 19 och 20.

Godkändes utan anmärkning eller framställd ändring eller tillägg.

§ 21.

Godkändes äfvenså med uttryckt önskan derom, att egare till hundar, boende närmast intill de för lapparne tillåtna uppehållsställen, skall åläggas vid lämplig påföljd ej allenast vårda sina hundar, så att de icke vålla lapparne skada på renar eller förorsaka förskingring af renarne, utan äfven förse sina hundar med »halse», hvarå hundegarens namn bör vara anbragt, samt att hund — ej försedd med sådant märke — som anträffas bland renarne och desse ofreda, må saklöst dödas.

§§ 22, 23 och 24.

Godkändes till alla delar.

§ 25.

Godkändes ock, likväl med tillägg, att lapparne inom Jemtland måtte tillerkännas lika rättigheter, som blifvit lapparne inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker tillerkände.

§ 26.

Denna § ansågo lapparne böra ur lagförslaget utgå på den grund, att om någon slåtterlägenhet skulle finnas inom de till lapparne afsatta land, som icke användas till bete, dessa slotterlägenheter hellre borde emellan vederbörande lappar fördelas, och hvar och en af dem finge komma i fullt åtnjutande af fri brukningsrätt af sagde lägenheter och använda afkomsten deraf dem bäst synas kan; tillika uttrycktes önskvärdheten och behofvet för en del af lappallmogen vara, att, å inom fjellmarkerna befintliga, särskilda ställen, icke renegande lapp, eller lapp, som eger allenast ett fåtal renar, måtte beviljas rättighet att uppföra fasta bostäder, då derigenom för större renegare beredes tillfälle till förvarande och bevarande af den egendom, hvilken de ej kunna medföra under sina flyttningar; på enahanda grunder anse lapparne fiskevattnen böra få användas och, om möjligt är, fördelas.

§§ 27, 28, 29 och 30 godkändes.

Beträffande åter förslaget till förordning angående renmärken, så, efter det samma förslag nu blifvit uppläst, godkändes detsamma i sin helhet med den uttalade önskan, att sådan bestämmelse må inflyta, hvarigenom de lappar, som

under de två förstkommande år efter det denna förordning börjar tillämpas, skola få sina renmärken fastställda, böra vara skyldige genom intyg af dels lappar och dels någon annan inom församlingen trovärdig person styrka att de någon tid haft i bruk de märken, hvaråa fastställelse sökes; börande inga nyuppfunna märken under sagde tid af Häradsrätten fastställas, på det att de, som hafva gamla märken, antingen ärfda eller annorlunda förvärfvade, derunder må först hinna få sina fastställda.

Uppå derom väckt fråga förklarade lapparne att renbetesfjellen inom orten vore alldeles otillräckliga, att lapparne till följd deraf måst flytta till andra fjell för att skaffa sig bete för sina renar; hemställa derföre att hemmanen Munsvattnet inom Frostvikens socken och Almdalen inom Fällinge socken, helt och hållet omgifna af fjellområden, det förra af Murfjell och det senare af Vinklump och Gaxsjö fjell, måtte återvinnas till kronan från nu varande egare och förunnas lapparne till betestrakter; att kronoparkerna inom distriktet nemligen Erfjellet (en trakt liggande mellan Löfhögen, Ålviken och lapparnes område) inom Fällinge och Juthatten inom Hotagen kunde till renbete upplåtas, hvarförutom påyrkades att, enär vid inom orten anställd afvittring hemmanen inom byarne Hotagen, Valsjön och Gunnarvattnet inom Hotagens socken blifvit tilldelade egor så nära renbetesfjellet Vinklumpen, att endast kala fjellet tillhör lapparne, gränslinien mellan nämnde byar och sagda fjell måtte varda lagd på $^1/_8$ eller $^1/_{16}$ mils afstånd från fjellet; att i händelse renbete ändå skulle komma att fattas, lapparne önskade helst få sig anvisade renbetesfjell på söder härifrån belägna sådana.

Slutligen framstälde lapparne, hurusom det borde blifva en ovilkorlig skyldighet för de närmast intill de åt lapparne afsatta land belägne jordegare att uppföra lador för bevarande af sin afbergade gröda, på det att skada derå må kunna undvikas, och anse de att icke något hinder för en sådan åtgärd bör kunna möta, samt att de böter, som kunna varda ådömda på grund af bestämmelserna i ifrågavarande förslag måtte modereras efter brottets större eller mindre beskaffenhet, dock likväl icke till högre belopp än 40 kronor.

Då något vidare till anteckning ej förekom upplöstes sammanträdet.

Hotagens socknestuga som ofvan.

J. Widmark,
Kronolänsman.

Uppläst och justeradt betyga:

Nils Rönqvist,
Goxsjöfjell.

Anders Påhlsson,
Vinklumpsfjell.

Protokoll hållet vid sammanträde med lappbefolkningen inom *Undersåkers, Kalls* och *Åre* socknar å Stamgärde gästgifvaregård den 27:de Oktober 1883.

S. D. Enligt Konungens Befallningshafvandes Kungörelse den 18:de sistlidne September, hvilken i behörig ordning blifvit uppläst uti distriktets kyrkor, hade till denna dag sammanträde med lappbefolkningen inom Undersåkers, Kalls och Åre socknar blifvit utsatt att inför undertecknad härstädes hållas, för att höra lapparna öfver det af komiterade utarbetade förslag till Förordning angående de svenska lapparna och de bofasta i Sverige äfvensom angående renmärken; Och hade för sådant ändamål undertecknad, Kronolänsman, sig nu derstädes å utsatt timme infunnit, dervid till sammanträdet hörande frågor företogos i följande ordning:

§ 1.

Upplästes af komiterade utarbetade förslag till Förordning angående de svenska lapparna och de bofasta i Sverige äfvensom angående renmärken för tillstädesvarande lappar, hvarefter nödig tid för öfverläggning lemnades dem.

§ 2.

Uti 2 § lagförslaget intagna bestämmelser rörande skogsfång önskade lapparna enhälligt få ändrade derhän, att de å enskildes skogar utom lappmarkerna skulle ega rätt att utan ersättning taga växande träd *för tillfälligt behof* utan någon förpligtelse att före afflyttningen från trakten för egaren anmäla hvad användt blifvit.

§ 3.

Att 12 § ändrades så, att tiden inom hvilken lapparna skulle vara skyldiga att taga sådan vård om sina renar, att de ej göra skada å växande eller afskuren gröda på åker, äng eller utängsslåtter, bestämdes till endast 2:ne månader, räknadt från och med den 1:sta Juli till och med den 1:sta September. I öfrigt godkändes lagförslaget.

§ 4.

Lagförslaget angående renmärken godkändes till alla delar.

§ 5.

Att justera detta protokoll utsågos kronofjerdingsmannen Erik Andersson i Edsåsen och handlanden C. Bergstedt i Stamgärde, hvarefter sammanträdet upplästes.

Dag som ofvan.

J. Löfgren.

Justeradt af

Erik Andersson.
Carl Bergstedt.

Protokoll hållet vid sammanträde med lappbefolkningen inom *Undersåkers, Kalls* och *Åre* socknar, å Stamgärde gästgifvaregård i Undersåkers socken den 27:de Oktober 1883.

S. D. På grund af Konungens Befallningshafvandes skrifvelse den 17:de i denna månad, deri Konungens Befallningshafvande anmodat mig att vid det sammanträde med lappbefolkningen inom Undersåkers, Kalls och Åre socknar, hvilket i enlighet med Konungens Befallningshafvandes Kungörelse den 18:de sistlidne September blifvit utsatt att hållas härstädes denna dag, höra lapparnas åsigter och uppfattning uti följande punkter:

»1:o. Åro de åt lapparna inom orten anvisade fjell och nuvarande rättigheter till flyttning och bete tillräckliga för deras renskötsel? Om så icke är hvar önskas utvidgning?

2:o. Finnas inom orten kronan tillhöriga marker som kunna anses vara behöfliga för lapparna och i så fall hvilka?

3:o. Räcka icke de nu varande skattefjellen och kronan tillhörig mark till, utan behöfves utvidgning till enskildes marker och i så fall hvilka?

4:o. Yttrande öfver hvad i §§ 7—11 föreslås om skyldigheter för lapparna till indelning *i lappbyar* utseende af *ordningsman,* frivillig och tvungen *utflyttning* m. m.

5:o. Yttrande öfver hvad i §§ 17 och 20 föreslås om indelning i skadeersättningsområden och gemensam ansvarsskyldighet i vissa fall.

6:o. Yttrande om det i § 26 föreslagna förbud mot upplåtelse åt bofaste af rättighet till slåtter m. m. å de för lapparnas renskötsel afsatta områden.

7:o. Yttrande öfver det på senare tider allt mer tilltagande bruk att lappar emottaga till vård renar, som tillhöra bofasta;

I hvad mån detta bruk, om det får ohejdadt fortgå, kan anses inkräkta på den renskötsel, som drifves af lappar med egna renar?

Om emottagande af bofastes renar till vård fortfarande skall tillåtas utan medgifvande af öfriga till området rätt egande lappar?

Om den inkomst, som kan tillfalla lappar genom att vårda och föda bofastes renar, bör ensamt tillfalla den lapp, som mottagit djuren, eller om han bör dela med sig åt andra lappar, som hafva rätt till bete inom området», hafva nu omförmälda punkter blifvit för lapparna föredragna, dervid de afgåfvo följande utlåtanden:

§ 1.

Beträffande första punkten uttalades enhälligt den åsigten, att de åt lapparna inom orten anvisade fjell och nuvarande rättigheter till flyttning, voro alldeles otillräckliga för deras renskötsel äfven om inom orten kronan tillhöriga marker upplåtas åt dem till renbetestrakter.

För att deras behof i detta hänseende skulle kunna fullt tillgodoses, borde Kongl. Maj:t låta inköpa och till lappallmogens disposition öfverlåta följande inom Kalls, Undersåkers och Åre socknar belägna fjellbyar och kronoparker nemligen: Kålåsen, Gånelfven, Gråsjön, Backsjönäset, Sågen, Sandnäs, Björkede, Bergsjö, Ede, St. Rännsjön, Vestra Flandern, Äggesjön, Skalstugan, Medstugan, Gråsjölien, Storlien, Lilla Tevedalen, Enkroken, Enbogen, Handöl, Bunnerviken, Bunnervikens kronopark, Skorsdalen, Våladalen, Vallbo, Fångamon samt Hattö och Amuns kronoparker.

Genom en sådan anordning skulle de ständiga klagomålen öfver bristande utrymme från lappbefolkningens sida och intrång af lapparna från den bofasta befolkningens sida snart upphöra.

§ 2.

Emot bestämmelserna i 7, 8, 9, 10 och 11 §§ i lagförslaget, om skyldighet för lapparna till indelning i lappbyar, utseende af ordningsman, frivillig och tvungen utflyttning m. m. gjordes ingen anmärkning, utan godkändes dessa paragrafer i sin helhet.

Hvad särskildt beträffar indelning i lappbyar bestämdes att följande fjell hvar för sig skulle utgöra en lappby: inom Kalls socken *Skjöckerfjell* och *Sösjöfjell,* inom Åre socken, *Blåskall,* inom Undersåkers socken *Handölsdalen* (omfattande Bunner och Tevedalsfjellen) *Tranris* och *Anaris.*

Att dessa byar skulle bära samma namn som fjellen, utom Bunner och Tevedalsfjell, som skulle benämnas »Handölsdalen».

§ 3.

Några särskilda skadeersättningsområden enligt 17 § lagförslaget ansågs icke behöfva indelas inom härvarande fjelltrakter.

20 § godkändes i sin helhet.

§ 4.

Hvad i 26 § föreslagna förbud om upplåtelse åt bofasta af rättighet till slåtter, jagt och fiske vidkommer, voro åsigterna derom delade, i ty att en del ansåg rättvist, att den lapp, som inom sitt skattefjell egde slåtter, jagt och fiske, skulle ega rätt att till bofasta upplåta dessa rättigheter och derför ensam uppbära godtgörelse, hvaremot en del påyrkade, att der upplåtelse af nämnda rättigheter kunde ifrågakomma, sådan upplåtelse borde ske genom Konungens Befallningshafvande, samt att medel, som derigenom inflöto, måtte till förmån för lapparna gemensamt användas.

Efter en stunds diskussion härom enades flertalet om att 26 §:s lagbestämmelser i sin helhet skulle antagas.

§ 5.

Hvad till sist frågorna i 7:de punkten vidkommer, så uttalades enhälligt den önskan, att lapparna fortfarande såsom hitintills måtte tillåtas emottaga till vård renar, som tillhöra den bofasta befolkningen, utan medgifvande af öfriga till området rätt egande lappar, samt att den inkomst, som tillfölle lappar genom att vårda och föda bofastes renar, bör ensamt tillfalla den lapp, som mottagit djuren, förutsatt att denne har erhållit inrymning i skattefjell. Bruket att emottaga och vårda bofastes renar ansågs icke i ringaste mån kunna inkräkta på den renskötsel, som drifves af lappar med egna renar.

§ 6.

Att justera detta protokoll utsågos kronofjerdingsmannen Erik Andersson i Edsåsen och handlanden C. Bergstedt i Stamgärde, hvarefter sammanträdet upplöstes.

Dag som ofvan.

J. Löfgren.

Justeradt af

Erik Andersson.
Carl Bergstedt.

Protokoll hållet vid utsatt sammanträde med lappbefolkningen inom *Offerdals* socken, å Ånge gästgifvaregård den 27:de Oktober 1883.

Närvarande undertecknad af Konungens Befallningshafvande t. f. ordförande, samt af lapparna Pål Thorkelsson, Lars Larsson, Mårten Thorkelsson, Jonas Thorkelsson, Pål Nilsson, Johan Larsson och Klement Jonsson från Ansätt och Stenfjellen, Johan Larsson från Oldfjellet och Pål Pålsson från Grubbdalsfjell, hvilka upplyste att alla inom distriktet bosatta lappar hafva af kungörelse rörande sammanträdet i god tid erhållit behörig del.

Sedan Konungens Befallningshafvandes kungörelse af den 18 sistlidne September samt skrifvelser i ämnet upplästs, togs förslaget till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige i betraktande, dervid anmärkningar gjordes emot följande paragrafer:

§ 3.

Yrkas att erforderligt virke må få tagas utan föregående utsyning för uppförande af tälten under flyttningarna, hvilka på förhand ej kunna bestämmas och hvartill anses erfordras cirka 20 stycken mindre träd för hvarje koja.

§§ 7, 8.

Att lapparne sjelfva må träffa öfverenskommelse med hvarandra att vistas med renarna inpå hvarandras fjellområde.

§ 12.

Under Maj och Juni månader då renarna hufvudsakligen framföda sina foster, är omöjligt hålla dem i fjellen, utan söka de då skogsmarkerna, der gräset börjar grönska, och söka då der sin hufvudsakliga näring, och kunna ej kalfvarna under denna tid lefva af uteslutande renmossa.

§ 15.

Att tillförlitlig stängsel uppföres kring stackar och hässjor, der ej fodret förvaras i lador, hvilket på de flesta ställen vore af större vigt och utan betydlig kostnad kunde uppföras.

§ 16.

Med största flit och tillsyn kunna ej renarna tidtals bevakas. Skall detta då räknas för uppsåt eller grof vårdslöshet?

§ 17.

Som renarna ströfva omkring från flera fjell och ej kunna hållas tillsammans, bör fullständigt utredas hvilkens renar förorsaka skada och ej gemensam anvarighet.

§ 21.

Hund, som jagar eller förorsakar skada bland renar i fjellet, må, då ojäfviga vittnen kunna sådant intyga, genast dödas, utan föreskrift af polismyndighet.

§ 25.

Rättighet till jagt och fiske för Jemtlands län i likhet med Norr- och Vesterbotten.

§ 26.

Rörande bete och slåtter, som möjligen kunna upplåtas åt enskilda, bör som hittills tillhöra lapparne att derom uppgöra, helst som genom sådant förfaringssätt många tvistigheter biläggas.

Rörande förslaget till förordning angående renmärken må inflyta:

Att ingen må taga nytt märke än hvad hittills brukats förr än två år förflutit efter det blifvande förordning kommer att tillämpas, samt att om flera skulle hafva samma märke, det som är äldre då må ega företräde, äfvensom att det tillåtes samma person vara egare af flera märken, då sådant honom genom arf eller köp tillkommit. Dessutom anmärktes på framstälda frågor:

Att de åt lapparna inom orten anvisade fjell och rättighet till flyttning och bete vore otillräckliga för renskötseln, och att utvidgning må ske till angränsande skogsmarker för vårbete, emedan fjellen under vintermånaderna blifva belagda med is, då mossan blifver oåtkomlig för renarna; och torde sådan utvidgning ske af kronan tillhörig mark benämnd »Oldens öfverloppsmark» att tilläggas Ansätt- och Stenfjellet, »Grubbdalens öfverloppsmark» att tilläggas Grubbdalsfjellet, samt dessutom bör tilläggas Ansätt- och Stenfjellet samt Grubbdals fjell norrut af Rörvattnets by i Hotagen samt Oldfjellet utvidgas med Huså kopparverk i Kall tillhörig skogsmark benämnd »Åkroken».

Inom distriktet finnas få af den bofasta befolkningen, som ega renar hvilka vårdas af lapparna, och de som ega några hafva då endast få och kunna ej då inkräkta på lapparnas renskötsel, samt att den lilla ersättning, som tillfaller den lapp, som sköter renarna, må af honom ensam behållas.

För öfrigt gjordes ej några anmärkningar eller förslag.

Sålunda förlupit betygar

Dag som ofvan.

Adolf Souve.

Protokoll, hållet vid sammanträde med lappallmogen inom *Ovikens och Hallens* socknar belägna fjelltrakter å Borgens gästgifvaregård den 27 Oktober 1883.

S. D. Sedan Konungens Befallningshafvande i länet medelst utfärdad kungörelse den 18 nästlidne September, som enligt föreskrift i flera exemplar blifvit spridd bland lappallmogen inom härvarande fjelltrakter och tillika uppläst i Ovikens och Myssjö kyrkor den 30 i samma månad, kallat bemälde allmoge till sammanträde denna dag, för att höras öfver af komiterade utarbetade förslag till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige äfvensom angående renmärken, samt undertecknad, kronolänsman och landsfiskal, blifvit förordnad att såsom ordförande härvid leda förhandlingarne, så hade jag för sådant ändamål mig härstädes inställt; och som klockan redan slagit 10 f. m. samt åtskilliga lappar och renegare tillstädeskommit, bland hvilka följande må nämnas: Olof Jansson, Thomas Andersson, Anders Jonasson Fjällberg, Lars Pålsson, Elias Fredriksson, Nils Nilsson, Nils Fredriksson, Lisbet Nilsdotter, Maria Fredriksdotter från Ovikens fjäll samt Thomas Olofsson och Anna Nilsdotter från Hallens fjäll, så öppnades sammanträdet med uppläsande af till en början Konungens Befallningshafvandes omförmälda kungörelse jemte förordnande, hvarefter lagförslagen föredrogos för samtlige närvarande, hvilka efter öfverläggning deremot enades om följande anmärkningar, som uti protokollet antecknas skulle:

1:o) *Förordningen angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige.*

§ 12.

I denna paragraf förekommande stadgande, att det skulle åligga lapparne inom Jemtlands län taga sådan vård om sina renar, att de ej under tiden från den 15

Maj till den 1 Oktober göra skada å växande eller afskuren gröda på åker o.s. v., ansågs, hvad den föreslagna tiden beträffar, icke lämpligt; det vore nemligen, i anseende till den å fjellbetena ännu qvarliggande isskorpan, nästan alltid omöjligt för lapparne att före den 1 Juni med sina renhjordar flytta från sina vinterqvarter nere på de skogsbärande markerna, å hvilka kunna finnas bofaste tillhöriga, ohägnade slåtterlägenheter, och mången gång kunde till och med af enahanda orsak någon flyttning ej företagas förr än i medio af Juni månad; med anledning häraf framställdes den önskan, att den i paragrafen för Jemtlands län föreslagna tiden från den 15 Maj till den 1 Oktober måtte ändras till från den 15 Juni till den 1 Oktober.

§ 15.

De närvarande yrkade, att föreskriften uti denna paragraf måtte, i fråga om stängselskyldigheten omkring slaget och bergadt hö, som icke förvaras i lador utan i stackar och hässjor, utsträckas till alla sådana hemman och lägenheter inom Jemtland, hvilka gränsa intill lapparnes områden, utan inskränkning af tiden, på sätt, för Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker finnes föreslaget.

§ 21.

Enligt denna paragrafs sista moment skall hund, som har till vana att å tillåtna uppehållsställen döda eller jaga renar, af egaren, efter polismyndighetens föreskrift, dödas. Ett stadgande, som vore egnadt att lemna skydd för lapparnes renar emot hundar, hvilka hafva omnämnda elaka vana, ansågs visserligen af behofvet högeligen påkalladt; men att en lappman, hvars renhjord ofredas af en ilsken hund, enligt förslagets lydelse skulle vara tvungen att först anmäla förhållandet för polismyndigheten innan han kunde påräkna att efter mycket besvär och många omvägar blifva qvitt sina renars plågoris, ansågs föga tillfredsställande för syftemålets vinnande; ty först och främst kunde en hund med omnämnda egenskaper under den långa tid, som ovilkorligen måste gå till ända innan alla formaliteter för hundens undanrödjande blifvit iakttagna, hinna göra oberäknelig skada, och vidare kunde det förhållande inträffa, att hundens egare vore okänd, i hvilket fall man stode alldeles rättslös. Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt ansågs, att lagens bestämmelser i berörda hänseende borde blifva sådan, att hund, som bevisligen har till vana att å tillåtna uppehållsställen döda eller jaga renar, eller ock å nämnda ställen träffas på »bar gerning», må saklöst dödas utan föregången anmälan för polismyndigheten i orten.

§ 26.

Då de för lapparnes renskötsel afsatta land med dertill hörande rätt till jagt och fiske inom Hundshögs och Tossås skattefjell jemlikt inrymningsbref sedan längre tid tillbaka innehafves af vissa lappmän, ansågs att desse lappmän och deras arfvingar eller rättsinnehafvare borde fortfarande få oinskränkt bibehålla denna sin rätt, jemväl hvad upplåtelse af såväl slåtter och bete, som jagt och fiske åt bofaste beträffar, utan inskränkning från länsstyrelsens sida.

2:o) *Förordningen angående renmärken.*

Emot förslaget till denna förordning hade de närvarande ingenting att anmärka, men ville dock särskildt framhålla denna sin önskan, att då förordningen skulle komma att träda i kraft, de renegare, som af ålder haft bestämda renmärken, hvilka likväl hittills icke blifvit inför häradsrätt företedda, måtte tillerkännas företrädesrätt att framför annan använda dessa märken.

Mot öfriga paragrafer i föreliggande 2:ne lagförslag framställdes inga anmärkningar, utan tvärt om uttalade de närvarande sin fulla belåtenhet dermed.

Härförutan hade från Konungens Befallningshafvande ytterligare ankommit en skrifvelse af den 17 i denna månad, hvaröfver särskildt infordras lapparnes åsigt och uppfattning i följande punkter:

1:o) Äro de åt lapparne inom orten anvisade fjell och nuvarande rättigheter till flyttning och bete tillräckliga för deras renskötsel?

Härpå svarades Nej! Utvidgning önskas derföre åt kronoparkerna Rönnåsen och Bastudalen inom Hallens område för vinter- och vårbete.

2:o) Finnes inom orten kronan tillhöriga marker, som kunna anses vara behöflige för lapparne, och i så fall hvilka?

Svar: Vesterhallams-, Mantals- och Mustabodarnes-, samt Öster- och Vesterarådalens kronoparker inom Ovikens socken till vårbete, äfvensom Hottöns och Huckrens kronoparker inom Undersåkers socken till vår- och höstbete.

3:o) Räcka icke de nuvarande skattefjellen och kronan tillhörig mark till, utan behöfves utvidgning till enskildas marker och, i så fall, hvilka?

Utvidgning till sistnämnda marker ansågs ej erforderlig.

4:o) Yttrande öfver hvad i §§ 7—11 föreslås om skyldigheten för lapparne till indelning i *lappbyar*, utseendet af *ordningsman,* frivillig och tvungen *utflyttning* m. m.

Närvarande lappar förklarade på fråga härom, att de godkände lagförslagets bestämmelser i förevarande fall, hvilket äfven torde inhemtas af slutliga uttalandet till protokollet.

5:o) Yttrande öfver hvad i §§ 17 och 20 föreslås om indelning i skadeersättningsområden och gemensam ansvarsskyldighet i vissa fall.

Enahanda upplysningar, som i nästföregående punkt blifvit meddelad, åberopas härom.

6:o) Yttrande om det i § 26 föreslagna förbud mot upplåtelse åt bofaste af rättighet till slåtter m. m. å de för lapparnes renskötsel afsatta områden.

Med anledning häraf hänvisas till den i protokollet här ofvan rörande ifrågavarande paragraf förut intagna anmärkning.

7:o) Yttrande öfver det på senare tider allt mer tilltagande bruk, att lappar emottaga till vård renar, som tillhöra bofaste.

I hvad mån, om detta bruk får ohejdadt fortgå, kan anses inkräkta på den renskötsel, som drifves af lappar med egna renar?

Bruket att emottaga skötningsrenar, hvilket icke anses menligt för lapparnes egen renskötsel, önskades att såsom hittills fortfarande få bibehållas, men inkomsten deraf bör ensamt tillfalla den lapp, som emottagit djuren, ehuru bofastes renar ej må, utan medgifvande från öfrige till betesområdet rätt egande lappar, till vård emottagas.

8:o) Yttrande öfver förslaget till »Förordning angående renmärken» är förut till protokollet afgifvet och torde således ej ånyo här böra upprepas.

Då ingenting vidare förekom till anteckning, upplöstes sammanträdet, sedan kyrkovärden Anders Olofsson och Handlanden O. A. Borg i Borgen å närvarandes vägnar blifvit utsedde att justera protokollet.

År och dag som ofvan.

L. M. Tirén.

Justeradt:

Anders Olsson i Borgen.

Olof Anders Borg.

III.

Kommunalstämmoprotokoll.

Cirkulär

Till Ordföranden i — — — — — — Kommunalstämma.

Utom de yttranden, hvartill föredragning af förslaget i öfrigt kan föranleda, önskar jag särskildt få höra den bofasta befolkningens uppfattning om hvad förslaget innehåller om att göra vissa trakter af Jemtland likställda med

Norr- och Vesterbottens lappmarker med deraf följande inskränkning till renskötselns förmån i jordegarnes hittills varande fria dispositionsrätt öfver skog och mark.

De delar af förslaget, som härom handla, återfinnas hufvudsakligast i motiveringen sid. 50 och 51 samt i §§ 1, 2, 6, 12, 13 och 15, hvilka ställen i förslaget således böra särskildt föredragas och tydligt besvaras.

I öfrigt önskar jag menighetens uttalande öfver företrädet emellan komiterades förslag och reservanten Herr Farups i alla de punkter der deras meningar äro olika.

Östersund i Landskontoret den 17 Oktober 1883.

JOHN ERICSON.

C. H. Ekberg.

Utdrag af protokollet hållet vid kommunalstämma med *Ströms* socknemän uti dess sockenstuga den 27 Oktober 1883.

§ 4.

S. D. Uti skrifvelse den 18 sistlidne September hade Konungens Befallningshafvande i länet anmodat ordföranden att utlysa kommunalstämma för socknemännens hörande om »Förslag till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige»; och hade i anledning deraf vid till 30 sistlidne September utlyst kommunalstämma, socknemännen valt trenne komitterade, bestående af Inspektoren Ad. Lindberg, f. Länsmannen P. Holm och Häradsdomaren A. Rosenberg i Ölm, som hade att, efter tagen noga kännedom af ifrågavarande lagförslag, vid denna stämma med upplysningar tillhandagå.

Sedan nu lagförslaget i stämman föredragits, upplästes en af nämnde komiterade till stämman ingifven skrifvelse, så lydande:

»Till Ströms sockens kommunalstämma!

Undertecknade, utsedde att afgifva utlåtande till stämman öfver »Förslag till förordning angående de svenske lapparne och de bofaste i Sverige», hafva, efter tagen kännedom deraf, att till stämman öfverlemna nedanstående redogörelse öfver fullgörandet af detta uppdrag.

Då på senare tider, eller efter den tid då förordningen om stängselskyldigheten upphörde och lapparne ålades att sjelfva sina renar vårda, lapparnes intrång och skadegörelse inom denna socken väl uti någon mindre grad förekommit, men klagomålen varit af mindre allmän beskaffenhet, så torde föreliggande för-

slag i härefter uppräknade fall snarare försämra än förbättra förhållandet och en del paragrafer till lappars och renegares fördel omöjliggöra och tillbakatränga odlingen af landet långt utom lappmarkens gränser.

§ 1.

Andra punkten, som börjar: »På enskildes egor» etc. kan af lappar och renegare tydas som om deras rättigher skulle vara utan gränser: ett inlägg är här nödvändigt af ungefär denna lydelse: Att lappen eller renegaren skall ovilkorligen till jordegaren anmäla sin ankomst på enskilds egor, på det denne senare må blifva i tillfälle taga vård om sitt foder, binda sina hundar och i öfrigt vaka öfver sin egendom.

§ 2.

Som jordegarne antagligen ej heller hädanefter lära förvägra lapparne eller den bofaste renegarens vallhjon att å skogsmarken taga behöfligt bränsle och stänger, så kan hela denna paragraf saklöst försvinna såsom onödig och ledande till missbruk; hvad bestämmelserna om rätt att taga växande skog beträffar, så äro dessa rent af skadliga för så vidt det rörer enskildes skog, enär man icke har att vänta en sådan försynthet hos lappen att han anmäler hvad han tagit; lappen, som ej skänker bort sina produkter, må likasom hvarje annan köpa sitt behof af skog, der han får det billigast.

Missbruk och deraf följande ovänskap mellan den bofaste och lapparne måste blifva en naturlig följd af att sålunda gifva en sådan ej förr spord rättighet åt lapparne.

§§ 3, 4.

Böra utgå, enär derigenom lappar och renegare skulle kunna inbilla sig det de erhållit rätt att bygga visten hvar de behaga, och det äfven tyckes framgå af den förra paragrafen, som om vederbörande tjenstemän skulle ega utsyna äfven å enskildes skogar.

§ 6.

Andra punkten bör utgå, enär utflyttningar och odlingar derigenom skulle kunna förhindras.

§ 13.

Bör helt och hållet utgå såsom egentligen ett upphäfvande af § 12, och lemnar lappar och renegare för stor frihet, åläggande jordegare omöjliga skyldigheter.

§ 15.

Bör utgå, enär detta kan vara första steget att till förmån för lappar och renegare tillbakaträngа odlingen först inom dessa byar, sedan uti angränsande.

§ 21.

Bör utgå, då allmän lag derom eger fullt tillräckliga och tillämpliga bestämmelser.

§§ 23, 28.

Böra utgå, då af dessa paragrafer kan följa att lapparne inom Norrbotten och Vesterbotten blifva till Jemtland förflyttade i och för att inom förenämnde bereda plats åt de bofastes renhjordar derstädes.

Visserligen ordas uti »Motiv» till detta lagförslag att det eller det icke kommer att inträffa; förvissad kan man dock vara att såväl lappen som de bofaste renegarne alltjemt tyda bestämmelserna till sin fördel i största utsträckning, hvadan de påpekade paragraferna äro för jordegarne mycket farliga och tillföljd deraf i befintligt skick oantagliga.

Ström den 4 Oktober 1883.

Ad. Lindberg, P. Holm, A. Rosenberg.»

Efter uppläsandet häraf förklarade socknemännen enhälligt, att de till alla delar instämde uti det i skrifvelsen afgifna utlåtande, och ville ytterligare för sin del betona obehöfligheten af lagförslaget, samt instämde uti reservanten Wilh. Farups särskilda yttrande, enär detta, enligt socknemännens förmenande, bättre tillgodoser rättvisa och billighet än lagförslaget.

I betraktande af det stora utrymme som af lappar och renegare till renbetesland nu innehafves, anser stämman någon utvidgning af land för deras räkning och deraf följande inskränkning i jordegarnes rätt icke böra förekomma.

Att justera protokollet utsågos inspektoren Adolf Lindberg i Gärde och bonden Mårten Olofsson i Näset.

Som ofvan.

Zach. Åslund.

Justeradt:

Ad. Lindberg.

M. Olsson.

Rätt utdraget betygar:

Ex officio:

Zach. Åslund.

Utdrag af protokoll, fördt vid kommunalstämma i *Alanäs* den 28 Oktober 1883.

Sedan innehållet af förslag till »Förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige», samt »Förordning angående renmärken» blifvit af dertill utsedda personer inhemtadt, sammanträdde socknemännen för att afgifva utlåtande öfver nämnda förslag. Hufvuddragen af förslagens innehåll föredrogos och framgick af den derpå följande diskussionen, att socknemännen i allt gillade Herr Farups särskilda yttrande och förslag till ändringar. Hvad särskildt angår förslagets innehåll å sid. 50 och 51, der komiterades önskan tyckes vara, att alla hemman med s. k. lappskatt borde anses som lappmark, der lapparne under alla tider af året skulle ega rätt att uppehålla sig med sina renar, kunde ej af socknemännen biträdas på den grund, att det i så fall vore för de bofaste omöjligt att skydda sitt myrfoder, hvilket i dessa trakter utgör en hufvudsaklig del af deras kreaturs vinterföda, och att omkring foderhässjor och foderstackar uppföra stängsel skulle i de flesta fall medföra större kostnader, än hvad de vore mäktiga att betala.

Dag som ofvan.

E. Blix.

Justeradt:

Ol. Johansson.

P. Sundberg.

Rätt utdraget betygar:

E. Blix.

Utdrag af protokoll, fördt vid extra kommunalstämma med *Frostvikens* kommun den 28 Oktober 1883.

S. D. Sedan socknemännen, enligt i laga ordning från predikstolen uppläst kungörelse, sammanträdt, föredrogos det af komiterade upprättade »Förslag till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige» samt om renmärken äfvensom Herr Landshöfdingens skrifvelse af den 17 innevarande Oktober, hvarefter först togs i öfvervägande förslagets och nämnde skrifvelses

innehåll om »inskränkning till renskötselns förmån i jordegarnes hittills varande fria dispositionsrätt öfver skog och mark»; — framhållande dervid socknemännen:

att, derest vederbörande skulle finna för godt att till renskötselns förmån i alla afseenden göra Frostvikens kommun likställd med Norr- och Vesterbottens läns lappmarker, Frostvikens kommun också då ville åtnjuta samma fri- och rättigheter som de bofaste inom dessa lappmarker, hvaremot, om kommunen ej kan göras likställig med sagde lappmarker, kommunen då måtte afskiljas från lappmarken med deraf följande, de bofastes hemman utom lappmarken tillhörande rättigheter med afseende på renskötseln m. m.; öfverlemnade stämman saken till vederbörandes afgörande;

att som den skog och mark, som åtföljt de hemman, hvilka afhändts kronan och tillegnats den enskilde, utgöra den senares egendom, borde också jordegaren åtnjuta oinskränkt dispositionsrätt öfver dessa (skog och mark), om de än låge inom och framdeles komme att tillhöra lappmarken; samt

att, berörda inskränkning ej gerna torde sättas i fråga annorlunda än genom fritt aftal och öfverenskommelse med jordegaren.

Härefter påpekades, att byarne Ankarvattnet och Blåsjön egde fjelltrakter, som syntes passande att af kronan återlösas till förmån för lapparne, om nemligen sådant skulle befinnas behöfligt.

Efter öfverläggning beslöts vidare, att stämman skulle göra framställning om följande:

att mom. 1 i 2 § finge följande slutbestämmelse: *de senare mot skälig ersättning till jordegaren äfven inom lappmarkerna*, eller någon annan bestämmelse, som tillförsäkrade jordegarne inom lappmarkerna samma rättigheter som jordegarne utom de samma, enligt 2 mom. i samma paragraf;

att mom. 2 i 6 § måtte utgå;

att förslagets 13 och 15 §§ hellre måtte helt och hållet uteslutas än qvarstå och innehålla bestämmelser, som för de bofaste i många fall blefve, snart sagdt, omöjliga att efterkomma, samt dessutom vore, hvad stängselskyldigheten beträffade, till skada för fodret, alldenstund erfarenheten visat, det stängsel omkring foderstackar och hässjor vållat, att snön packats intill stacken och hässjan, så att fodret ruttnat och blifvit odugligt; ty skulle den bofasta befolkningen förse sina foderhässjor och foderstackar med stängsel, måste stängselvirke inom vissa fjelltrakter fraktas långa afstånd, emedan virke för detsamma ej finnes öfverallt, och ganska svårt, i de flesta fall omöjligt, torde det blifva att styrka, det foderskada, förorsakad af renar, »tillkommit med uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevakning», och hvem som egt de renar, som åstadkommit skadan.

Den bofasta befolkningen syntes på så sätt få nog många svårigheter att öfvervinna, för att freda sin tillhörighet och skaffa sig rätt, och komme, om

sådana bestämmelser som de anförda upphöjdes till lag, att stå både råd- och rättslös gent emot lapparne samt nödgas öfverlemna sig åt deras godtycke.

Med fäst afseende på alla dessa omständigheter kunde socknemännen ej finna annat, än att samma lagstadganden borde gälla för lapparne som för de bofaste i fråga om grödas och egors ofredande eller vid af dem sjelfva eller af deras renar föröfvad åverkan å gröda och egor; kommunalstämman således derutinnan till hufvudsaklig del instämmande i Herr Farups reservation.

Att justera detta protokoll utsågos Ol. Sandström och M. Wassdahl i Gäddede.

Frostvikens sockenstuga som ofvan.

In fidem

P. Andersson,
ordförande.

Justeradt:

Ol. Sandström.

M. Wassdahl.

Publ. den 4 Nov. 1883 af *A. F. Vinberg.*

Rätt utdraget intygar:

P. Andersson,
kommunalstämmans ordförande.

Utdrag af protokoll, fördt i kommunalstämma i *Hotagens* sockenstuga den 28 Oktober 1883.

S. D. Enligt kungörelse, uppläst i Hotagens kyrka den 30 September, 14, 21 och 28 Oktober innevarande år, inträdde Hotagens sockens bofasta befolkning mangrant i sockenstugan för att afgifva yttrande öfver dels »Förslag till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige» dels »Förslag till förordning angående renmärken», och, sedan stämman förklarats öppnad, inleddes och fortsattes förhandlingarna i följande ordning:

§ 1.

Tvenne skrifvelser till stämmans ordförande från Landshöfdingeembetet, enligt hvilka stämman blifvit utlyst, den ena af den 18 sistlidne September och den andra af den 17 innevarande Oktober, upplästes, hvarefter de ofvan nämnda förslagen af stämmans ordförande äfvenledes ljudeligen upplästes, och de vid kommunalstämma den 30 September d. å. utsedde att af förslagen på förhand taga kännedom, för att vid denna stämma tillhandagå med upplysningar, afgåfvo skriftliga så väl upplysningar om förslagens innehåll som yttranden öfver de samma, och ansåg stämman den enes, Anders Olssons, skrifvelse böra af honom i korthet sammandragas och detta protokoll biläggas, *Litt. A*, hvarpå granskning af förslagens paragrafer företogs i följande ordning, och efter hållna öfverläggningar och framstälda propositioner afgåfvos yttranden, som följa:

1:sta § i komiterades förslag ansågs af en del böra godtagas, hvaremot de fleste ansågo herr Farups förslag hafva företrädet och böra antagas;

2:dra § bör godtagas, dock med den ändring att, hvad Jemtland angår, ingen skilnad bör göras mellan enskildes egor, belägna å trakter inom och utom lappmarkerna, och ansåg stämman, att hvar helst i det föreliggande förslaget denna skilnad göres, den bör utgå, och att alla enskildes hemman och lägenheter inom Jemtland böra likställas;

3:dje § godkändes, utom att framför ordet »olofligen» bör sättas: af bofaste;

4:de § bör godkännas;

5:te § bör ändras så, att blott grundpålarne böra afbarkas men ej det öfriga, enär vid sådana stängslen begagnas björk, gran och andra qvistar, hvilka skäligen ej kunna afbarkas;

6:te § bör godtagas, dock med tillägg, att flyttning ej bör ske på sommaren utan blott vintertiden, och att lapparne böra på förhand derom underrätta jordegarne;

7:de och 8:de §§ böra godkännas;

9:de § i komiterades förslag godtogs af stämmans ordförande, hvaremot de öfrige ansågo herr Farups förslag hafva företrädet;

10:de § bör godtagas;

11:te § godtogs, dock bör i 1:sta momentet efter ordet »föra renar på bete» sättas: mot byemännens vilja;

12:te § ansågo de fleste bör ändras så att tiden blir från den 1:sta Juni på våren till den 15:de November på hösten; några ansågo det § bör oförändrad antagas;

13:de § bör helt och hållet utgå;

14:de § bör godtagas;

15:de § ansågo alla, utom en, böra få den lydelse, den har i herr Farups förslag, och den, som ej biträdde denna åsigt, ansåg ock, att § ej bör hafva tillämpning, hvad Jemtland angår;

16:de § godtogs;

17:de § godtogs, utom att tidsbestämmelserna ändras i enlighet med hvad som yttrats öfver 12:te §;

18:de § godtogs, utom att 3:dje momentet bör helt och hållet utgå;

19:de och 20:de §§ godkändes;

21:sta § godtogs, och herr Farups förslag ansågs ej böra vinna godkännande;

22:dra, 23:dje och 24:de §§ godkändes;

25:te § godkändes, utom att i första punkten bör i stället för »eller» sättas: så ock å;

26:te § ansågs böra ändras så, att lapparne sjelfva få rätt att disponera öfver bete, slåtter, jagt och fiske efter eget godtfinnande å de för dem afsatta land, emedan sämja emellan lapparne och de bofaste i mindre tvistiga fall derigenom kan åstadkommas, så ock emedan lappska befolkningen billigtvis bör ega sådan dispositionsrätt öfver åt dem tilldelade land — herr Farups förslag bör lemnas utan afseende;

27:de § godtogs;

28:de § ansågs böra godtagas, dock med den förändring, att efter orden: »der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas» bör stå: bestämmes af godemän, som i § 2 äro nämnde, till hemmanens eller lägenheternas värde inom orten, och ej »enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof».

29:de och 30:de §§ böra godtagas.

De flesta ansågo, att der ordet »grof» framför »vårdslöshet» förekommer, bör ordet »grof» utgå. Allmänheten ansåg sig äfven på grund af gamla kungabref böra bibehållas vid rättighet att fritt och oqvald få disponera öfver lagligen tillvunnen skog och mark; äfven ansågs det lappmarkshemmanen böra i så måtto likställas med det öfriga Jemtland, att ej renskötselns bedrifvande mer må betunga dessa i flera afseenden vanlottade trakter än det öfriga Jemtland.

Det här ofvan yttrade ansåg stämman äfven vara menighetens uttalande öfver företrädet mellan komiterades förslag och reservanten herr Farups i alla de punkter, der deras meningar äro olika.

Äfven inlemnades till stämman ett skriftligt yttrande öfver förslaget af följande innehåll:

»Vid betraktandet af förslaget i dess helhet finner man lätt, att ett betydelsefullt steg är taget till förbättring af lappska nationens i flera hänseenden hopplösa ställning. Lappen, Sveriges urinvånare, som, man må väl erkänna det, bebott fäderneärfd jord, har varit nästan rättslös gent emot nybyggarne,

som utan lappens hörande och mot hans vilja, understödd och uppmuntrad af regeringen, har tagit nästan allt det dugliga landet i besittning, och lappen är undanträngd till de mest obeboeliga trakterna, men icke heller der har han känt sig säker, ty regeringen, icke lappen, har disponerat öfver äfven fjellen. Uti det föreliggande förslaget synes dock lappen hafva tillförsäkrats rättighet att få på sätt och vis fritt bebo fjellen som ock få under vissa tider besöka och betjena sig af det nedra landet.

Förslaget innehåller ock bestämningar om en sorts styrelse för och öfver lapparne (såsom t. ex. om indelning i lappbyar, om ordningsmän och uppsyningsmän m. m.), hvilka dock ej töra vara till synnerlig förmån för lapparne och af dem troligen ej så komma att betraktas, i ty att de inkräkta på deras egendomliga nationalförhållanden. Dessa lagbestämmelser töra af lapparne betraktas med misstänksamma blickar och motses med dystra aningar.

Mig tyckes, att ett lagförslag af denna beskaffenhet bort vara upprättadt i samråd med och till någon del af lappar, ty äfven med den bästa vilja lära de med lappska förhållanden och egendomligheter oinvigde ej kunna upprätta ett lagförslag af så egendomlig beskaffenhet, som verkar för att missförhållanden och oenigheter mellan lappar och bofaste upphöra och som blir en egentlig »lapplag», som kraftigt griper in i lapparnes så väl ekonomiska som rättsliga förhållanden, till nytta och förkofran för lappska nationen, hvars mod börjat sjunka, och hvars hopp för framtiden börjat slockna.

Hvad jag anser ett förslag till lapplag bort grundas vid och byggas på är följande:

1) att lappska befolkningen bör tillförsäkras ej blott nyttjande- utan eganderätten till skattefjellen mot vissa vilkor och enligt särskilda bestämmelser. Dessa böra vara: att fritt få disponera öfver den fjelltrakt, de lagligen tillvunnit sig, samt öfver å trakten befintlig skog, slått, bete, jagt och fiske samt hafva rätt att att sälja trakten, dock ej till bofaste utan blott till lappar och till renbete. Skogen, om sådan finnes, torde ej böra få säljas utan konungens särskilda tillstånd att afverkas och mot att medlen derför böra användas till för nationen nyttiga ändamål eller för uppköp af renar för de lappar, som inga hafva. Detta bör ej anses obilligt, helst om man tar i betraktande fjelltrakternas odugliga beskaffenhet och att till bofaste bortdisponerats både skog och mark af trakter af vida bättre beskaffenhet och som varit behöfliga för renskötselns behof. Lapparne böra äfven njuta lika förvärfsrätt för renskötselns bedrifvande, fast desse, Sveriges äldste beboare, ännu ej ega någon jord. Må billig rättvisa tillerkännas äfven lapparne!

2) att lappkommuner bildas och en lappsk kommunallag utarbetas med hänseende till deras egendomliga förhållanden, på det att lapparne må vänjas vid

att sköta sina ekonomiska förhållanden och blifva i tillfälle att sjelfva sträfva för nationens förkofran.

3) att lappska nationen måtte få rätt att sända representanter till svenska Riksdagen, och böra dessa väljas af lappar inom deras egen nation å lappsk kommunalstämma, hvarom särskilda bestämmelser böra utarbetas. Hvarför skola lapparne sakna denna rättighet, då andra i Sverige hafva den?

På det att lappska nationen ej skall gå en säker undergång till mötes, utan förkofras och upphjelpas, så måste de lappska förhållandena tidsenligt ordnas och en sund utveckling komma till stånd.

Detta förslag torde närmare böra tagas i öfvervägande i samband med det föreliggande förslaget till förordning angående de svenske lapparne.»

Yttrandet innehöll för öfrigt, hvad de bofaste angå, i hufvudsak lika åsigter som Anders Olssons; se bilagan *Litt. A.*

§ 2.

Öfver »Förslag till förordning angående renmärken» yttrade stämman, att det bör antagas med herr Farups förslag, dock med det tillägg, att häradsrätten ej bör fastställa nyuppfunna renmärken förr än efter två år från det förordningen träder i kraft, på det innehafvare af gamla, ärfda, köpta eller skänkta renmärken må först hinna få dem fastställda.

§ 3.

Att jemte ordföranden justera detta protokoll valdes hemmansegarne C. F. Lönn i Häggsjön och Nils Andersson i Hotagen.

Hotagens sockenstuga som ofvan.

J. O. Wallin,
St. Ordförande.

Justeradt på socknemännens vägnar betyga:
C. F. Lönn.
Nils Andersson.»

Rätt utdraget betygar:

J. O. Wallin,
St. Ordförande.

Bilaga till protokoll, fördt i kommunalstämma i *Hotagens* sockenstuga den 28 Oktober 1883, Litt. *A.*

På grund af kommunalstämmouppdrag att afgifva mitt yttrande öfver »Förslaget till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige», får jag andraga följande.

Först vill jag dock nämna att, som förhållandena inom Norr- och Vesterbotten äro mig alldeles obekanta, så afser mitt anförande endast Jemtlands län och företrädesvis Jemtlands lappmarker.

Hvad det föreliggande lagförslaget vidkommer, så synes detsamma nog så mycket ingripa uti bofastes rättigheter, i synnerhet hvad de så kallade lappmarkshemmanen beträffa.

Då man tager förslagets särskilda bestämmelser i öfvervägande, så finner man, att dess 1 § tillägger lapparne rättighet att under vintertiden uppehålla sig å de bofastes trakter, som de af gammal sedvana hittills hafva besökt, hvaraf tyckes framgå, att lapparne under vintern ega uppehåll asig med sina renar hvar de behaga inom bondens område, blott de besökt samma trakter förut, så att gammal sedvana kan åberopas. Har bonden af undseende med eller ömmande omständigheter för lapparne tillåtit, att dessa någon tid på året hittills fått opåtaldt vistas inom hans område, så kan detta betraktas såsom gammal sedvana, hvarigenom lapparne hädanefter skulle anse sig ega laglig rätt att samma trakter besöka. Mig synes, att der afvittringen är afslutad och gränserna reglerade emellan bofastes område och de för lapparne afsatta land, må hvar och en hålla sig inom sina gränser, så väl vinter som sommar. Af förslagets 26 § framgår, att bondens husdjur icke få beta på de för lapparne afsatta land, äfven om lapparne sjelfve skulle tillåta det, lika litet måtte då lapparne med sina djur ega uppehålla sig inom bofastes område, helst som bondens husdjur icke skulle göra annan skada å lapparnes land, än att de afbetade gräset. Renarne deremot göra skada å bofastes egor på flera sätt icke allenast om vintern, då de nedslå och förderfva i stackar eller hässjor förvaradt utängshö, utan ock, och det nästan värre, om våren och sommaren. Den något litet sett huru det ser ut, der en renhjord på försommaren öfverfarit uttängsslåtter, kan nog föreställa sig skadan; icke nog med att renar afbeta gräset, utan der de anträffa slåtter, hvars öfversta jordlager består af lösare beskaffenhet, hvilket ofta är förhållandet med skogsslåtter, upptrampa de ängen eller myren, så att återväxt icke kan ske på flera år, och om renar anträffa en gräsart, som för dem är af mer begärlighet, nöja de sig icke blott med den uppskjutande brodden, utan uppgräfva ock roten. En annan omständighet, som icke heller är af så ringa vigt, husdjuren vantrifvas och vilja ogerna beta, der renar förut varit, likasom de om vintern icke heller vilja hålla till godo det af renar utsparkade och nedsmutsade höet. Om

ordalydelsen i 1 § »att der betjenar sig af land och vatten till underhåll för sig och sina renar» äfven hänsyftar på jagt och fiske, hvilket ock antydes i 25 §, så lärer väl ingen bestrida lapparne denna rättighet inom de för dem afsatta land, men inom bofastes område synes mig ingen rättighet dertill kunna dem tillerkännas. Jagtstadgan, som förmodligen gäller för alla Sveriges invånare, stadgar ju, att ingen får, utan lof, idka jagt inom annans område, och Fiskeristadgan, att fiskevatten, som äro belägna inom enskilda hemmans rå och rör, nyttje strandegare, utan andras intrång.

Förslagets 2 § tillägger lapparne rättighet att under sin vistelse inom lappmarkerna använda skogen till eget behof, och det utan betalning. Lapparnes behof af vedbrand vintertiden torde väl ej vara så litet, och ega de använda skogen utan urskilning, så lära de icke behöfva spara på de vackraste träd. Förmodligen hafva de flesta hemmansegare inom lappmarken försålt afverkningsrätten till växande furu- och granskog, men måhända någon vid köpets upprättande kommit i håg att förbehålla behöflig skog för lapparne. Undrar just, hvem förlusten i sådant fall skulle drabba? Rättvist tyckes det mig skulle vara, att egare af skog inom lappmarkerna göres lika berättigad som egare utom lappmarkerna, till ersättning för af lapparne använd växande skog.

Enligt 3 § ega lapparne, der stängsel vid deras visten blifvit olofligen bortfördt eller gjordt obrukbart, att till uppförande af nytt stängsel taga växande träd, och det förmodligen efter eget godtycke och utan betalning; antagligen syftar ordet »olofligen» på bofaste, enär uti § 4 stadgas böter på jordegare som i nämnda hänseende bryter, men äfven utan jordegarens åtgöranden kan stängslet förstöras, en stormil kan bortföra det, en snödrifva sönderbryta och göra det obrukbart, en gnista från lapparnes lägereld itända och uppbränna det, i sådana fall torde ej jordegaren behöfva släppa till skogen.

5 § straffbestämmelse för lapp, som underlåter att barka virke till stängsel, anser jag ej böra tillämpas, då björk användes.

Om lapparne vid sina flyttningar emellan de för dem afsatta land äro nödsakade taga väg öfver bofastes mark, hvarom i 6 § talas, fordrar billigheten att sådant vintertiden icke förmenas dem, då de der icke uppehålla sig längre, än hvad en fortsatt flyttning fordrar dock böra lapparne en lämplig tid förut, derom underrätta jordegaren.

12 § tyckes tillerkänna de bofaste så inom som utom lappmarkerna rättighet till ersättning för skada som å växande eller afskuren gröda på åker, äng, eller sådana utängsslåtter som der nämnas, af renarne förorsakas, dock så att ersättningsskyldigheten från och med den 1 Oktober till den 15 Maj är vilkorlig. Men 15 § tyckes till väsentlig del tillintetgöra 12 §:s bestämmelser, i hvad den afser lapparnes skadeersättningsskyldighet. Om man jemför 12 och 15 §§, säger den förra att det åligger lapparne ovilkorlig ersättningsskyldighet för

skada, som sker å der omnämnda egor inom Jemtlands län från och med 15 Maj till 1 Oktober och från sistnämnda dag till 15 Maj, om skada tillkommit med uppsåt eller grof vårdslöshet; enligt 15 § tyckes det som, hvad Jemtlands lappmarkshemman beträffar, samma skyldighet åligger lapparna blott från och med den 15 Maj och tills höet är uppsatt i stackar och sedan, endast om stacken är försedd med sådant stängsel, som Konungen förordnar. Att jordegaren, derför att han bebor så kalladt lappmarkshemman, skulle åläggas stänga omkring sina höstackar på egna egor, synes vara obilligt. Sådant stängsel skulle blifva honom en dryg kostnad, så mycket mera som de slåtterslägenheter, hvilka vore mest utsatta för renarnes besök, till större delen ligga i mera skoglösa trakter. En betydlig del af den för bonden så oumbärliga bergningstiden skulle då måst uppoffras för virkets framskaffande och stängslets anbringande, och sedan skulle samma stängsel årligen hindra bergningsarbetet.

Det i 13 § omtalade stängsel, hvarvid hänsyftas på hägnadens uppförande af bofaste, förefaller mig både orimligt och ändamålslöst; orimligt skulle det ju vara, om bonden ålades det oerhördt dryga och skogsödande arbete, som erfordrades för att stänga omkring sina utängsslåtter till skydd mot renarne; tvärt om tyckes en sådan skyldighet åligga lapparne, om jordegaren dertill lemnade bifall. Om det skulle låta sig göra att uppföra hägnad till skydd mot renarnes infall å bofastes egor, så borde hägnaden anbringas i gränsen mellan de för lapparne afsatta land och de bofastes, och i sådan hägnad synes mig som lapparne borde deltaga enligt stängselförordningen, dock, ändamålslös vore i alla fall hägnaden; de starka fjellvindarne och de hopade snödrifvorna skulle snart förstöra stängslet, så att de lättfotade och viga renarne lätt öfverklättrade detsamma; dessutom kunde ju hvem som helst nedrifva det.

Uti 14 § talas om skada å annan utmark än i 12 § sägs; dermed torde synnerligast menas den bofastes betesmark, hvarå, om skada göres, den skall ock ersättas, dock med det ofta uttryckta vilkoret »uppsåt eller grof vårdslöshet.»

I 21 § är intagen bestämmelse för hundegare, om hund å tillåtet uppehållsställe ofredar, skadar eller dödar renar; huru vida dessa bestämmelser gälla lapparne sins emellan kan jag icke inse, men påtagligen afses dermed bofastes hundar. Månne ej enahanda bestämmelser också borde gälla, om lapparnes hundar inom bofatses område skulle skada eller döda bondens djur?

Öfriga paragrafer i förslaget, hvilka jag förbigått, såsom hufvudsakligast rörande lapparne sinsemellan, har jag icke funnit något särskildt vid att anföra.

Ytterligare vill jag anföra följande:

Att de bofaste inom Jemtlands lappmarker, enligt förslaget, äro under kastade större inskränkningar från lapparnes sida än andra hemmansegare, tyckes, enligt hvad motiveringen för förslaget förmäler, härleda sig, dels deraf, att komiterade hafva ansett, det de förrättningsmän, som hade att upprätta för-

slag till säkra gränser för lapparnes skattefjell, ej hafva gjort sig fullt förtrogna med alla de fordringar, som kräfvas uppfyllda, för att en fjelltrakt skall inom sig innesluta alla de vilkor, som erfordras för renskötselns utöfvande och renarnes underhåll under årets alla tider, dels ock deraf, att hemmanen äro skattlagda efter lappmarksmetod. Ingendera af dessa anföranden tyckes mig vara hållbara skäl för förslaget i nämnda hänseende. Hvad det förra beträffar, så nämnes äfven i motiveringen att förrättningsmännen om de flesta till lapparne afsatta trakter uppgifvit, att de lemnade tillräckligt bete alla tider af året för ett angifvet antal renar, och att skogstillgången å dem vore tillräcklig för lapparnes behof samt att vid afvittringsutslagens meddelande Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län visserligen sökt taga hänsyn dertill, att det för renarne så nödvändiga vårbetet kunde vara att tillgå inom renbetestrakterna, och derföre afslagit en hel mängd ansökningar om nybyggesanläggningar i fjelltrakterna, äfvensom utlagt några hemman till skattefjellen. Hvad senare anförandet vidkommer, nemligen skattläggningsmetoden, så kan jag icke inse att den står i något skyldighetsförhållande till lapparne. Komiterade anföra några Kongl. bref, som röra Jemtlands lappmark, deribland »det äldsta», af den 27 November 1792. Äldre Kongl. bref finnas ock, som beröra samma lappmarker, nemligen af den 27 September 1673 och 3 September 1695, hvilka uppmanat de svenska att flytta till Jemtlands, med andra i riket varande lappmarker och sig dersammastädes husligen nederlåta och boställen upptaga, med löften, bland annat, att intet mehn, hinder eller intrång skulle dem tillfogas då eller i tillkommande tider. På sådana Kongl. uppmaningar och löften var det antagligen som våra förfäder flyttade till härvarande lappmarker, anlade nybyggen och upparbetade dem till hemman, hvarå sedan skattemannarätt förvärfvats att med allt hvad under hemmanets ränta inbegripet är ega och bruka. Mig synes således klart vara, att lappskattehemman i Jemtland må vara med andra hemman inom länet icke allenast lika berättigade att sina egor och tillhörigheter oqvalda och utan intrång ega och besitta, utan ock att njuta lika skydd af lagen mot lapparnes inkräktningar, ty lappmarkshemmanens hufvudnäring är boskapsskötsel.

I förslaget förekommer ofta uttrycket »med uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevakning». Ordet grof tyckes gifva anledning till den tydning, att lapparne ega utöfva någon vårdslöshet, blott den icke öfvergår till grofhet; i alla fall tyckes det vara svårt att träffa på rätta gränsen mellan en gröfre vårdslöshet och en mindre.

Förslaget angående renmärken, som hufvudsakligen afser renegare finner jag intet vid att anföra.

Slutligen vill jag omnämna, det jag instämmer uti komitéledamoten Farups enskilda anföranden, i allo hvad det rörer bofaste inom Jemtlands lappmarker, och i hufvudsak i hvad det angår öfriga Jemtlands län.

Med anledning af hvad jag sålunda antydt, vill jag föreslå kommunalstämman att, såsom sitt önskningsmål till protokollet uttala,

1:o) att i förslagets alla paragrafer, der det förekommer särskilda bestämmelser för bofaste inom Jemtlands lappmarker, dessa bestämmelser uteslutas, så att lika stadgande blifver för hela Jemtlands län;

2:o) att ordet »grof», der det förekommer framför vårdslöshet, borttages;

3:o) att uti 3 § framför ordet »olofligen» sättes: af bofaste;

4:o) att böter ej må åläggas lapp, som till stängsel vid sina visten använder obarkad björk;

5:o) att 6 § förändras så, att om lapparne vid sin flyttning mellan de för dem afsatta land må taga väg öfver bofastes mark, de äro skyldige att derom någon viss tid förut underrätta jordegaren, samt att sådan flyttning är dem tillåten endast vintertiden;

6:o) att 13 § utgår helt och hållet;

7:o) att 1, 9, 15 21 och 26 §§ godkännas på sätt af Herr Farup är föreslaget; och

8:o) att öfriga paragrafer, under härofvan i punkt. 1, 2 anförda vilkor, antagas.

Häggsjön den 28 Oktober 1883.

Anders Olofsson.

Utdrag af protokoll, fördt uti lagligen utlyst kommunalstämma med *Föllinge* kommun i dess sockenstuga den 28 Oktober 1883.

§ 1.

S. D. Som Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län, i skrifvelse af den 18 sistlidne September och den 17 Oktober, med öfversändande af utaf i nåder förordnade komiterade utarbetadt förslag till »Förordning angående svenska lapparne och de bofaste i Sverige» äfvensom till »Förordning angående renmärken» jemte komiterades motiverade, underdåniga remiss samt en af Herr Farup afgifven reservation, anmodat kommunalstämmans ordförande i Föllinge att, sedan en komité valts, som granskade förslaget och inkomme till stämman med utlåtande, den 28 Oktober inhemta kommunalstämmans yttrande, hvarvid särskildt yttrande äskats öfver Herr Farups reservation, hade socknemännen efter vederbörlig kallelse sammanträdt för att afgifva infordradt yttrande; hvar-

vid kommunalstämman, för hvilken hela den föreslagna Förordningen paragraf för paragraf upplästes, fästande sig vid det af kommunalstämmans utsedde komiterade uppgjorda förslaget, förbigående de paragrafer, hvilka ansågos böra fastställas till lag, och med godkännande af Herr Farups reservation utom i hvad i här nedan anförda skiljaktigheter anföres, enades om följande beslut på uppgifna skäl:

§ 1

i Förslaget till Förordningen ansågs, såsom gripande alltför mycket in uti eganderätten, hvadan det åsyftade ändamålet att stifta fred emellan bofaste och lapparne skall förfelas och illvilja i stället uppstå, i händelse inkräktning på enskildes rättigheter sker, böra få följande önskade lydelse: Lapparne äro berättigade att, under iakttagande af de i denna förordning meddelade föreskrifter, uppehålla sig med sina renar icke allenast å de för dem afsatta land, utan äfven å de trakter i öfrigt, som de efter gammal sedvana hitintills besökt, och att der betjena sig af land och vatten till underhåll för sig och sina renar. Öfver enskildes egor utom lappmarken må ingen med sina eller andras renhjordar flytta eller der sig uppehålla utan föregången tillåtelse af kommunalstyrelsen dertill. Kommunalstämma bör ega rätt föreskrifva de vägar och orter, hvilka lapparne med sina renar lämpligast må befara och der de sig må uppehålla, utan att derigenom tillfoga den bofaste nämnvärd skada.

§ 5

bör utgå på den grund att stängsel för renar, om det skall göra afsedd nytta, måste uppföras af oqvistade träd.

§ 6

ansågs böra antagas, sedan den blifvit ändrad i öfverensstämmelse med den föreslagna ändringen i § 1, då mom. 2 bör utgå.

§ 12.

Den ändring borde här företagas, att i Jemtlands län tiden bestämmes från den 15 Maj till den 15 December samt att all den skada, som sker å egor af ofvannämnda beskaffenhet, med uppsåt eller grof vårdslöshet, under hvad tid som helst på året, skall ersättas och den skyldige fällas till böter, som i § 16 sägs.

§ 13

bör utgå af det skäl, att vare sig tillgång på stängselvirke fins i närheten eller icke, så skulle erforderlig gärdesgård blifva alltför kostsam i förhållande till den inkomst de bofaste hafva af grödan, om denna paragraf antogs, hvaraf skulle följa slåtternas ödeläggande, hvilket skulle menligt inverka på den i dessa aflägsna trakter drifna boskapsskötseln.

§ 15.

I denna paragraf böra de hemmans innehafvare, som blifvit skattlagde enligt den för lappmarkerna gällande metod, åläggas uppföra lador för sitt foder, vid äfventyr af förlust af skadeersättning för skada, som sker mellan den 15 December och 15 Maj. Sista tillägget: lag samma vare etc., bör utgå.

§ 17.

Tiden i Jemtlands län bör framflyttas från den 1 Oktober till den 15 December.

§ 18.

Sista tillägget bör utgå, emedan onödiga omkostnader deraf kunna uppstå.

§ 19.

I händelse lapparne, som godtgjort skadan, sedan hafva rätt att återfå hela det erlagda beloppet eller någon del deraf, bör det redan erlagda utkräfvas af lappar, hvars renar gjort omförmälda skada, emedan lapparne bäst kunna veta, hvilkas renar föröfvat skadan, såsom vid tillfället uppehållande sig å orten.

§ 21.

Mom. 2 bör utgå såsom öfverflödigt och orättvist.

§ 24.

I stället för Kongl. Maj:ts Befallningshafvande borde kommunalstämman ega bestämma området.

§ 25.

Såsom ingripande alltför mycket i enskildes eganderätt bör mom. 2 utgå.

I förslaget till Förordning angående renmärken ansågs ingen annan förändring eller något tillägg erfordras, utom att kommunalstyrelsen borde erhålla alla af häradsrätten fastställda renmärken för att tillhandahållas allmänheten.

Beträffande det underdåniga utlåtandet af komitén, i anledning af nådig remiss den 6 Oktober 1882, i hvilket komiterade ansett nödvändigheten af att först vidtaga åtgärder för utrönande af renbetestillgång äfvensom utredning rörande lapparnes ställning till den bofaste, jemte utredning rörande skogstillgången m. m. inom Undersåkers och Herjeådalens lappmarker, kunde kommunalstämman härstädes icke uti detta komiterades yttrande instämma af följande skäl: Brist på renbete och öfverbefolkning af lappar nödgade lapparne inom Föllinge lappmarks distrikt under åren 1873 och 1874 att af lapparne inom Undersåkers och Herjeådalens lappmarker arrendera renbetesrätten, der Föllingelapparne uppehöllo sig, allt till 1881, då de under förhoppning att renbeten under bortovaron tillväxt återvände till större delen, hvilket åtminstone å vissa trakter torde hafva skett; af lapparnes yttranden efter återkomsten framgår, att inom Undersåkers och Herjeådalens lappmarker finnes rik tillgång på renbete, hvadan deras renhjordar under vistelsen derstädes i betydlig grad tillväxt och befunnits välmående. Af det understöd, som årligen af statsmedel utgår inom Jemtlands län, befinnes det största beloppet utdelas inom Föllinge lappmarks distrikt, hvilket måst förökas årligen till följd deraf att antalet af fattiga lappar tillväxer. För att nu i någon mån afhjelpa dessa betrycktes ställning vill kommunalstämman föreslå, att kronan måtte inlösa ett lappmarkshemman, Almdalen, som är på alla sidor omgifvet af lappar och som genom sitt olämpliga läge midt uti fjellet ej lemnar odlaren någon säd, endast dålig gräsväxt, hvadan endast elände och fattigdom der tilltager, för att öfverlemnas till lapparne, då jorden kan användas till renbete samt husen efter någon förbättring och reparation begagnas till hem åt fattiga och ålderstigna lappar.

Inom lapparnes område finnas minst etthundratusen stora och öfvermogna timmer- och bjelkträd, deraf icke en obetydlig del utaf fjellvinden bräckes, skadas och årligen nedfaller, hvarför det vore uti både statens och lapparnes intresse att, fortast ske kan, gå i författning om undersökning och reglering af dessa förhållanden i öfverensstämmelse med hvad komiterade föreslagit uti underdånigt utlåtande till Kongl. Maj:t den 6 Oktober 1882. Af dessa anförda skäl anser kommunalstämman härstädes sig ej kunna instämma i komiterades yttrande rörande behöfligheten och nödvändigheten af reglering af misshälligheter inom Undersåkers och Herjeådalens lappmarker före reglering inom Föllinge lappmark, då förhållandena i den sistnämnda äro såsom här ofvan blifvit andraget.

Kommunalstämman, hvilken för sin del anser behöfligheten af en uppsyningsman för ordningens upprätthållande och freds stiftande bland så väl de bofaste och lapparne som ibland de senare inbördes, enligt med hvad de komiterade föreslagit, finner den för honom föreslagna resekostnadsersättningen vara för högt tilltagen, hvarför stämman för sin del ansåg att honom borde tillkomma ersättning för resor endast efter en häst, emedan den föreslagna lönen af 3,000 kronor synes vara för honom tillräcklig.

§ 2.

Att jemte ordföranden justera detta protokoll utsågs Kjel Nilsson i Backen och Olof Olofson i Ålåsen.

Föllinge som ofvan.

In fidem

Lars Nilsson.
ordförande.

Uppläst och justeradt af *Kjel Nilsson*, *Olof Olofson.*

Rigtigheten häraf bestyrkt.

Ex officio

Lars Nilsson.
ordförande i kommunalstämman.

Protokoll, hållet vid allmän i laga tid utlyst kommunalstämma med de bofaste inom *Offerdals* socken, den 28 Oktober 1883.

S. D. Med anledning af Konungens Befallningshafvandes skrifvelse af den 18 sistlidne September till ordföranden i kommunalstämman, med förständigande, att den bofasta befolkningen inom Offerdals socken skulle i kommunalstämma yttra sig öfver förslaget till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige, samt till förordning om renmärken, så hade Offerdals sockens bofaste blifvit till denna dag till allmän kommunalstämma inkallade för att deröfver sitt yttrande afgifva.

Innan stämman dock ginge att yttra sig öfver förslagets paragrafer, hvilka rörde de bofastes och lapparnes förhållande till hvarandra, så ville den först uttala det, att ett godt förhållande alltid varit rådande mellan lapparne och de bofaste inom denna församling, så att aldrig några stridigheter och processer förekommit; men hvilket goda förhållande säkerligen ej skulle komma att fortfara, om det föreliggande förslaget blefve lag. Vidare ville den hafva uttalat det, att om alla Jemtlands fjellhemman blefve likställda med Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker, så skulle deraf följa en allt för stor inskränkning, till renskötselns förmån, i de bofastes hittills varande fria dispositionsrätt till skog och mark, emedan dessa hemman nu för det mesta under sommaren användas till bete och således äro oumbärliga för jordbrukets bedrifvande, dess utveckling och framåtskridande, samt att åtskilliga sådana hemman äfven med fördel kunna genom odling uppdrifvas, så att ladugårdsprodukter kunna afsättas, i följd hvaraf fördel vinnes såväl för den enskilde som för samhället, om ifrågavarande hemman bibehållas för jordbrukets fortkomst.

Derefter togos förslagets paragrafer i öfvervägande, hvilka angå lapparnes och de bofastes förhållande till hvarandra, med särskildt afseende å de paragrafer, i hvilka herr Farup hyllat en annan mening än de andre komiterade; och afgaf stämman följande yttranden:

§ 1.

Förslaget ansågs hafva utsträckt lapparnes rättighet allt för långt på de bofastes bekostnad, isynnerhet om det blefve lag, hvad som är föreslaget i § 26 »att bete eller slåtter i de för lapparne afsatta land af dem ej får upplåtas till bofaste»; ty då kunna icke de bofaste, såsom hittills skett, få, i gengäld för lapparnes intrång på deras marker och skog, under sommaren till någon del nyttja bete på deras fjellmark; och hvarigenom sämjan alltid hållits god. För öfrigt anser stämman herr Farups förslag vara mera tryggande och hindrande stridigheter och processer.

§ 2.

Att lappen må ega rätt att taga nedfallna träd och torrskog medgifves; men han bör förbjudas att taga växande skog, vid påföljd af hvad allmän lag stadgar, såvida han icke för skogens egare förut anmäler sitt behof deraf.

§ 6.

Flyttning med renar öfver bofastes egor bör vara tillåtet endast vintertiden, så att jordegaren icke må vara hindrad odla, rödja och uppföra hägnader, der läglighet för odling förefinnes.

§ 9.

Stämman förenar sig med reservanten herr Farup deri, att lapparne ej böra lida intrång i bete af de bofastes renar.

§ 12.

Ett bestämdt vite, utom ersättning af skadan, åsättes lapp eller renegare, som med sina renar gör skada å växande eller afskuren gröda å tiden mellan den 15 April och den 15 December, till hvilken tid allt hö, i hässjor och stackar, vanligtvis blifvit hemfördt.

§ 13.

Stämman delar herr Farups åsigt, att denna paragraf bör utgå, såsom allt för betungande för hemmansegarne, emedan det är, snart sagdt, omöjligt att stänga omkring hässjor och stackar, så att ej renen kan åtkomma dem.

§ 15.

Jordegaren bör fritagas från all stängselskyldighet för lapparnes renar, emedan, såsom förut är nämndt, det är omöjligt att stänga för renen. Om det skulle stängas för renen, så att han ej kunde göra skada å höhässjor eller stackar, så skulle stängseln i värde högt öfvergå höets. Således bör, i likhet med hvad i 12 paragrafen föreslaget är, all skada som sker å växande eller afskuren gröda mellan den 15 April och den 15 December ersättas; men å tiden mellan den 15 December och den 15 April må lappen eller renegaren hafva rättighet att fritt begagna sig af renbete å de bofastes marker.

§ 26.

Utom det att stämman förenar sig uti herr Farups yttrande med afseende på denna paragraf, så vill den dessutom på det högsta beklaga om densamma blefve lag; ty då ville deraf uppstå stora olägligheter och stridigheter emellan lapparne och de bofaste, åtminstone inom Offerdals socken och, vi tro det, äfven i andra socknar gränsande till fjellen. Förut är nämndt, att ett godt förhållande alltid varit rådande emellan lapparne och de bofaste inom denna socken; och detta i följd deraf, att de å ömse sidor gått hvarandra till mötes, så att om lappen förorsakat den bofaste någon skada, så har den bofaste fått den ersatt eller öfversett den derigenom att han under sommaren fått begagna lappen till

hörigt bete, hvilket han för sommaren icke behöfver, emedan renen då vistas i högsta fjellet. En sådan öfverenskommelse skulle nu tillintetgöras, om lappen fråntoges rätt att under sommaren råda öfver betet på sin tillerkända mark. Om Konungens Befallningshafvande finge rättighet att å offentlig auktion åt den högstbjudande upplåta betet under sommaren å en viss fjelltrakt, så blefve visserligen betalningen för densamma ej så stor och inbringande för lapparne, att den skulle kunna ersätta den skada, som de i många fall derigenom komme att lida af de bofaste. Det är, till exempel, väl bekant, att många lappar tigga. Årligen gifves icke så litet af de bofaste. Skulle det nu blifva lag hvad i denna paragraf föreslaget är, så skulle lapparne ej blifva hulpna af de bofaste, såsom de nu blifva det. Blefve det så nogräknadt med lapparnes bete, så blefve nog också de bofaste nogräknade, och så komme stridigheter utan all ända att uppkomma.

Dessutom, om vi antaga, att en spekulant, sjelf utan kreatur, löste på auktion sommarbetet i lappmarkerna — huru skulle han icke kunna komma till att trakassera icke blott dem, som hafva åt sig upplåtna fäbodar, så väl gränsande intill som liggande inklämda mellan lapparnes marker, utan äfven andra, som dels hafva legt fäbodar af lapparne och dels icke alls hafva någon rättighet till fjellet, der dock, emedan det ansetts som ett »gemensamt godt,» gå tusentals större, och mindre kreatur, samt hundratals hästar, ditsläppta från alla delar af landet.

Vid förordningen angående renmärken förenar sig stämman med hvad reservanten herr Farup föreslagit.

Landstingsmannen Lars Nord i Ekeberg, kyrkovärden Nils Ersson i Ede och orgelnisten A. Aspgren valdes att protokollet justera och underskrifva.

År och dag som ofvan.

In fidem

O. A. Staaff,
ordförande.

Justeradt af

Lars Nord.

Nils Ersson.

A. Aspgren.

Lika lydande med originalprotokollet intygas af

O. A. Staaff
ordförande.

Protokoll, hållet vid kommunalstämma med *Kalls* kommun den 28 Oktober 1883.

S. D. Med anledning af Konungens Befallningshafvandes i Jemtlands län skrifvelse den 18 sistlidne September hade kommunalstämma, enligt kungörelse uppläst i Kalls kyrka den 14 i denna månad, blifvit utsatt att hållas härstädes denna dag i ändamål att höra den bofasta befolkningen inom socken rörande det af vederbörande i nåder förordnade komiterade utarbetade förslag till förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige, och efter det ifrågavarande förslag blifvit af dertill vid en föregående stämma utsedde personer genomsedt för att vid denna stämma lemna upplysning om dess innehåll, och stämman behörigen öppnats, företeddes nu förberörda förslag för stämman, och blefvo särskildt föredragna och upplästa de ställen deri, som äro angifna i Konungens Befallningshafvandes i länet skrifvelse den 17 i denna månad; och efter öfverläggning härom beslöt stämman enhälligt att förkasta lagförslaget, enär stämman ansåg att lapparne som ofta nog ändå tränga sig in på de bofastes områden, skulle genom en sådan förordning erhålla allt för stora fri- och rättigheter att vistas och bo å den bofastes egendom, och derigenom skulle komma att endast uppstå osämja emellan lapparne och de bofaste.

Beträffande förslag till förordning om renmärken, ansåg stämman sig icke derom hafva något yttrande att afgifva.

Som ofvan.

Eric Larsson,
st. ordförande.

Justeradt:
Olof Johansson i Hårdlund.
Anders Larsson i Västgård.

Rätt afskrifvet, betygar:
Eric Larson.

Utdrag af protokoll, hållet vid ordinarie kommunalstämma i *Åre* den 20 Oktober 1883.

§ 2.

S. D. Sedan Konungens Befallningshafvande uti skrifvelse den 18 nästlidne September anmodat undertecknad ordförande att uti kommunalstämma höra Åre sockens bofasta befolkning rörande komiterades förslag till »Förordning angående de svenska lapparne och de bofasta i Sverige» äfvensom »angående renmärken», och i anledning häraf stämman den 30 i samma månad utsett landtbrukarne Johannes Mölner i Enaforss, Per Persson i Medstugan, Jacob Pettersson i Vik och f. d. kommunalnämndsordföranden Per Jacobsson i Björnänge, att taga kännedom om berörda lagförslag och uti kommunalstämma, som till denna dag blifvit i laga ordning kungjord, inkomma med förberedande yttrande rörande samma förslag; så och efter det socknens bofasta befolkning nu talrikt sammanträdt och förenämnde personer redogjort för lagförslagens innehåll, beslöt kommunalstämman enhälligt att rörande nämnda lagförslag afgifva följande yttrande.

1:o. Rörande förslag till »Förordning angående de svenska lapparne och de bofasta i Sverige».

Hvad som vid frågans behandling väckte den bofasta befolkningens synnerliga uppmärksamhet innefattas hufvudsakligen i lagförslagets §§ 1, 2, 3, 6, 12, 13 och 15. Uti dessa paragrafer föreslås rättigheter åt lapparne att uppehålla sig med sina renar icke allenast å de för dem afsatta land, utan äfven å trakter i öfrigt, de efter gammal sedvana hitintills hafva besökt, och att der betjena sig af land, vatten, skog och flyttningsvägar till underhåll för sig och sina renar, liksom bestämmelserna, hvad Jemtlands län angår, att der, hvarest hemman blifvit skattlagda enligt den för lappmarkerna då gällande skattläggningsmetod, äfvensom »annan trakt» göres till renbetesmarker.

Om de sålunda för lapparne föreslagna rättigheterna erhålla helgd af lag, skulle hela Jemtlands län varda förvandladt till renbetesmarker. Lappen, som af naturen är lat och likgiltig och i följd deraf gör ingenting annat för sin utkomst än att flytta från trakt till trakt, då renbetet å senaste vistelseorten af honom anses tryta, skall alltid kunna åberopa sig på gammal sedvana vid valet af vistelseort i den mest vidsträckta skala, dertill han äfven vunnit ett slags uppmuntran af den bofasta befolkningens undseende med hans vistelse på denna befolknings egor. Att nu af den nämnda lappens naturliga fallenhet och den bofasta befolkningens undseende med honom vilja lagstadga en rättighet, hvargenom den förra skulle kunna nedslå sina bopålar och begagna sig af bete för

sina renhjordar äfvensom skog på den senares egor, skulle på samma gång utgöra en så betänklig åtgärd till uppmuntran af lappbefolkningens likgiltighet som den vore en uppenbar kränkning af den bofasta befolkningens eganderättsförhållanden, att stämman aldrig kunde föreställa sig att hvarken svensk regering eller representation dertill kan vilja gifva sitt samtycke. Att gifva tvenne till näringssätt så olika folkstammar som lappar och bofaste rättighet att från samma trakter hemta medlen för sitt lifs uppehållande och för sin öfriga utkomst skall dessutom för visso medföra ökade strider emellan de båda folkstammarne, framkalla våldsamheter och lagöfverträdelser från båda sidor och sluta med den bofasta befolkningens säkra undergång. Jordbruket är i allmänhet behäftadt med dryga onera af mångahanda slag, och dess bedrifvande, synnerligast i Jemtlands fjelltrakter, der endast boskapsskötsel kan idkas, men ej spanmålsodling, måste af befolkningen verkställas med stor ansträngning, omtänksamhet och sparsamhet, och med tillhjelp af den enda utväg naturen der anvisat, nemligen förutom anlitande af bete sommartiden, insamling af en så riklig fodertillgång, som under den korta somrarne kan bergas för kreaturens utfodring under de långa vintrarne; och för detta ändamål måste befolkningen i dessa trakter tillgodogöra sig den fodertillgång, som kan finnas att tillgå å s. k. skogsslåtter, myrar och utängsslåtter, enär uteslutande jordens odling för erhållande af nödig fodertillgång i anseende till jordmånens magra beskaffenhet i dessa trakter och dermed förenade kostnader för arbete och gödning icke lönar sig. Skulle nu derjemte den bofasta befolkningen i dessa fjelltrakter nödgas upplåta sina egor till betestrakter för renhjordar, samt underkastas skyldigheten att med stängsel omgärda sina vidsträckta skogsslåtter, sina ofta för hvarje hemmansegare från 50 till ett par hundratal uppgående vidt kringspridda foderstackar och hässjor, der skog ej finnes eller der sådan finnes, är rotdiger och qvistig samt till stängsel ej användbar, samt dessutom ändå se sig nödsakade att bekosta erforderligt antal vittnen i fjelltrakterna, den enda utväg som finnes att tillgå för att försäkra sig om ersättning af lapparne, då deras renar göra skada på slåtter och foder, för så vidt uppsåt och grof vårdslöshet, som för skadan kan hafva legat till grund, skall kunna, ehuru sådant jemväl af vittnen synes hardt nära omöjligt, bevisas, så måste den jordbrukande befolkningens utarmande och undergång i dessa trakter under dylika ytterligare bördor blifva en gifven följd. Förenämnde Johannes Mölner med flere, som erhållit stämmans uppdrag att förbereda dess yttrande angående lagförslaget, hafva verkstält en ungefärlig beräkning angående längden af de gärdesgårdar, som erfordras för att inhägna skogsslåtterna inom denna socken, och dervid kommit till det resultatet, att dertill behöfdes mera än 90 svenska mil hägnader, oberäknadt stängsel omkring stackar, hässjor, hemegor och fäbovallar. Tager man derjemte i betraktande de vidsträckta trakter, der skog saknas, eller der sådan finnes af den beskaffenhet, att den till stängsel ej

kan användas, och att stängselvirket således måste anskaffas från flere mil aflägse skogstrakter, så borde hvar och en kunna inse att en dylik stängselskyldighet icke af några få hemmansegare inom fjelltrakterna någonsin skall kunna utgöras. Vanliga gärdesgårdar skulle dessutom icke kunna hindra renhjordarne att gå deröfver, då hägnader i fjelltrakterna vintertiden till största delen helt och hållat betäckas med snö eller snödrifvor, så att rendjuren obehindrade kunna uppsöka stackar och hässjor, ofvanpå dessa sparka undan snön och sedermera uppäta och nedtrampa i dem förvaradt foder.

Kommunalstämman ansåg sig vidare böra framhålla, att den svenska lagstiftningen sjelf genom utfärdade förordningar uppmanat den bofasta befolkningen till hemmans upparbetande i de jemtländska fjelltrakterna och att samma befolkning således och vidare genom skatteköp på fullt lagenlig väg förvärfvat sig oqvald egande- och nyttjanderätt till sina hemman jemväl i dessa trakter liksom egarne till äldre skattehemman inom andra orter. Den i Jemtland verkställda afvittringen har vidare skilt den enskildes egor från kronans; och hemmanens områden hafva sålunda jemväl blifvit lagligen bestämda. Någon skyldighet för den bofasta befolkningen att på sina egor mottaga lappar och renhjordar till näring och underhåll har denna befolkning aldrig blifvit ålagd; och om något sådant skulle hafva blifvit ifrågasatt, då till hemmansanläggningen uppmanades, vid skatteköpen eller vid afvittringen, skulle helt säkert den bofasta befolkningen icke vågat antaga och nedlägga arbete och kostnader på hemman, hvarmed en dylik äfventyrlig skyldighet varit förbunden.

Kommunalstämman kunde således icke föreställa sig att hvarken Kongl. Maj:t eller Riksdagen kan vilja skänka sitt bifall till ett lagförslag som det ifrågavarande, hvilket, om det antages, skulle medföra så sorgliga följder, som stämman här ofvan sökt ådagalägga.

Den vackra grundsatsen, att hvar, som hemdjur eger, vare pligtig att medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt om dem hålla sådan vård, att de icke olofligen inkomma på annans egor, ansåg stämman böra göras för lappbefolkningen lika tydlig och klar som för den bofaste. En lagstiftning, som tillåter lappen att våldgästa hos den bofasta befolkningen, föder liknöjdhet hos den förra och verkar demoraliserande på den senare i sitt förhållande till bestående ordning i samhället. En dylik lagstiftning borde derföre undvikas. Ansågos emellertid renbetstrakterna på något håll otillräckliga, hvaröfver lapparne visserligen klaga, dock hvad förhållandena i det fallet särskildt inom provinsen Jemtland vidkommer oftast utan skälig anledning, så förefinnes en god utväg till renbetestrakternas utvidgning och som på samma gång innebär rättvisa mot den bofasta befolkningen, att nemligen för statsmedel under hand, när tillfälle dertill erbjuder sig, inköpa hemman i fjelltrakterna, så belägna att dessa hemmans marker tillsammans med lapparnes skattefjell bilda sammanhängande landsträckor,

hvarå lapparne kunde erhålla betesrätt för sina renhjordar. Den uppoffring, som genom dylika hemmansköp ålades statsverket, vore knappast nämnvärd, enär hemman i fjelltrakterna vanligen betinga en i jemförelse med hemman i bördigare trakter låg köpeskilling.

2:o. Rörande förslag till »Förordning angående renmärken».

Angående detta lagförslag ansåg sig kommunalstämman endast böra såsom sin mening yttra, att Häradsrättens fastställelse af renmärken ingalunda kan anses utgöra skydd mot förändring af dylikt märke, alldenstund en oärlig lapp, som vill tillegna sig annan lapps renar, icke derföre nödvändigt behöfver förändra sitt eget renmärke till likhet med märket på annan lapps renar, utan kan likaväl för sådant ändamål begagna den utvägen, att ändra märket på dennes och flere andras renar till fullkomlig likhet med märket på sina egna renar. Sådana fall hafva förekommit, i synnerhet då renar aflägsnat sig från den hjord, de tillhört, och sällat sig tillsammans med en i aflägse fjelltrakter befintlig annan renhjord och der af brist på samfärdsel emellan lapparne uppehållit sig så lång tid, att det ändrade märket hunnit »växa igen» med hud och hår. Finnas således ej andra omständigheter, som kunna utgöra bevisning för eganderätten till renar, än märken klippta i dessa djurs öron, så kan lika litet eganderätten fullständigt bevaras till rendjur som den icke ensamt genom märkning någonsin kunnat försvaras eller bevisas i förefallande tvister angående getter och fårkreatur, som af den bofasta befolkningen jemväl förses med märken. Och detta lagförslag ansågs således icke kunna tillmätas den betydelse, som komiterade synas föreställa sig.

Dag som ofvan.

Johan Mårtensson,
Ordförande.

Justeradt:

Jacob Pettersson i Vik.
Per Jacobsson i Björnänge.

Att förestående utdrag är likalydande med original-protokollet, intygas

Johan Mårtensson,
Kommunalstämmo-ordförande
i Åre socken.

Utdrag af protokollet, hållet i extra kommunalstämma med *Undersåkers* församlings bofasta befolkning den 28 Oktober 1883.

§ 1.

S. D. Till följd af Konungens Befallningshafvandes i länet skrifvelse af den 3 i denna månad till undertecknad ordförande, var församlingens bofasta befolkning i laga ordning kallad att i dag sammanträda till extra kommunalstämma för att granska komiterades afgifna förslag till Förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige, äfvensom till Förordning angående renmärken och deröfver afgifva utlåtande.

Sedan ett stort antal af församlingens bofasta befolkning, deribland äfven de personer, som vid en tidigare, härstädes hållen kommunalstämma blifvit utsedde att närmare granska förslagen i fråga, för att nu kunna med upplysningar tillhandagå kommit tillstädes, och kommunalstämman förklarats öppnad, samt omförmälda lagförslag blifvit i behörig ordning föredragna, och ärendet i sin helhet fullständigt framställdt, lemnades vederbörande tillfälle att i frågan öfverlägga, hvarefter kommunalstämman i afseende å förslaget till Förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige enade sig om att afgifva följande utlåtande.

Alldenstund lapparne, som hafva rätt att vistas inom Undersåkers lappmarks område, inom sina skattefjell, synnerligast om de erhålla rätt till bete och skogsfång å dem angränsande kronoparker, hafva så riklig tillgång på alla för renskötselns bedrifvande erforderliga förnödenheter, bör någon inskränkning i den enskilde jordegarens eganderätt icke med fog ifrågakomma, hvadan alla de punkter i förslaget, som gifva stöd för sådan tydning, att den enskildes egande- och dispositionsrätt öfver skog och mark derigenom på något sätt förnärmas, icke kan af kommunalstämman godkännas. Men skulle, emot förmodan, denna åsigt af vederbörande icke gillas, så må lapparne ej lemnas rätt att vistas på enskildes mark längre än ifrån den 1 November till den 1 April, dock med skyldighet, att godtgöra all den skada, som de under denna tid kunna tillfoga den bofasta befolkningen å deras skog och utestående hö.

I öfrigt förklarade sig kommunalstämman instämma uti komitéledamoten Herr W. Farups reservation.

§ 2.

I fråga om förslaget till Förordning angående renmärken ansåg kommunalstämman, att hvar och en renegare bör vid vite eller annan verkande påföljd tillförbindas hafva sina renar märkta med af Häradsrätten fastställdt märke.

§ 3.

Att justera detta protokoll valdes hemmansegarne Olof Andersson i Hålland och Jacob Andersson i Vålådalen.

Som ofvan.

Gust. Nilsson,
Kommunalstämmo-Ordförande.

Justeradt

Olof Andersson.
Jacob Andersson
i Vålådalen.

Rätt utdraget betyga
Gust. Nilsson.
Kommunalstämmo-Ordförande.

Utdrag af protokollet, hållet vid extra kommunalstämma med *Hallens* sockens bofasta befolkning i sockenstugan den 28 Oktober 1883.

S. D. Efter det att Konungens Befallningshafvande i länet uti skrifvelse af den 18 sistlidne September anmodat undertecknad ordförande att till denna dag utlysa kommunalstämma med socknens bofasta befolkning för att erhålla dess yttrande öfver af komiterade utarbetadt förslag till »Förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige» äfvensom till »Förordning angående renmärken», så hafva vid kommunalstämma den 10 i denna månad Hemmansegarne Nils Hellman i Höla och Olaus Ifvarsson i Låsböle blifvit utsedde att af förslagen på förhand taga del för att nu med upplysningar stämman tillhandagå.

Sedan stämman förklarats öppnad, upplästes såväl kungörelsen i ämnet som åberopade skrifvelsen från Konungens Befallningshafvande, hvarförutom tillkännagafs, att från nämnde embetsmyndighet jemväl ankommit en skrifvelse af den 17 dennes, hvaruti Konungens Befallningshafvande önskade särskildt erhålla yttrande öfver §§ 1, 2, 6, 12, 13 och 15 i förslaget till nya lapplagen, äfvensom menighetens uttalande öfver företrädet emellan komiterades förslag och reservanten Herr Farups i de punkter, der deras meningar äro olika; och fördrogs nu och genomgicks hvarje paragraf särskildt af förstnämnda förslag, dervid man i allmänhet ingenting hade att anmärka, utom med afseende å § 12, der man i likhet

med Farupska förslagets första alternativ i samma afseende ansåg tidsbestämmelserna för Jemtland böra vara lika med dem för Norr- och Vesterbotten. För öfrigt ogillades Herr Farups förslag.

Hvad åter beträffar förslaget till »Förordning angående renmärken», så ansåg stämman sig böra uttala sin belåtenhet dermed.

För öfrigt ansåg sig stämman icke kunna förorda tillsättandet af den i komiterades betänkande föreslagne uppsyningsmannen, åtminstone ej på de i nämnda betänkande framstälda vilkor, utan ville för sin del i stället föreslå, att inom hvarje tingslag, som stode i beröring med lapparne eller inom sig hade lappby, skulle bland den bofasta befolkningen å kommunalstämma utses en lämplig person, hvilken, sedan fullmakt för honom af Konungens Befallningshafvande på viss tid utfärdats, skulle utan lön, men mot skälig reseersättning fullgöra de åligganden, komiterade tänkt sig böra tillhöra uppsyningsmannen. Ett sådant fyllande af uppsyningsmannens åligganden skulle falla sig betydligt billigare, och dessutom kunde man med skäl antaga, att en sådan bland den bofasta befolkningen inom hvarje tingslag utsedd person skulle ega största kännedom om lapparnes förhållanden och tillräcklig kompetens att söka bilägga förekommande tvister.

Att justera detta protokoll utsågos bemälde Hellman och Ifvarsson.

År och dag som ofvan.

Hugo Sunding,
ordförande.

Uppläst och justeradt betyga:
N. Hellman, Olaus Ifvarsson.

Rätteligen utdraget från originalprotokollet, bestyrker:

Hugo Sunding,
ordförande i Hallens sockens kommunalstämma.

Protokoll, fördt vid kommunalstämma med *Ovikens* församling den 28 Oktober 1883.

S. D. På grund af en från Konungens Befallningshafvande i länet ankommen skrifvelse af den 18:de nästlidne September, af innehåll att sockne-

männen måtte höras, för att afgifva underdåniga yttranden öfver sina åsigter om bestämmelserna i af särskilde i nåder förordnade komiterade utarbetade förslag till Förordning angående de svenska lapparne och de bofaste i Sverige samt till Förordning angående renmärken, hade socknemännen genom tjuguen dagar förut skedd pålysning blifvit kallade att denna dag sammanträda till kommunalstämma och, sedan densamma förklarats öppnad, förekom bemälde ärende till handläggning.

§ 1.

Först upplästes förslagen äfvensom den af en af de komiterade, herr W. Farup, anförda reservationen, hvarefter, sedan 2:ne af stämmans ledamöter, hvilka för att vid stämman kunna biträda ordföranden med att tillhandagå allmänheten med nödiga upplysningar, i en tjuguen dagar förut hållen kommunalstämma blifvit utsedda att taga närmare kännedom om förslagens bestämmelser och grunderna derför, deröfver afgifvit utlåtande, uppstod en längre rådplägning och öfverläggning, hvarvid till en början anfördes mot hvarandra stridande åsigter. Åtskilliga af socknemännen ansågo det billigheten fordrade att helt och hållet godkänna komiténs förslag, då deremot andra anförde att den skada, som genom renskötselns bedrifvande förorsakas den bofasta befolkningen, icke är så ringa som man så gerna vill antaga, att den närmast fjellen belägna skattejorden, som med få undantag utgöres af de särskilda byarne och skifteslagen vid afvittringen tilldelad fyllnadsjord, åtminstone den inom Oviken belägna, blifvit så högt uppskattad, att rättvisan fordrade, att man åtminstone finge behålla denna jord fredad från främmande intrång; att den skog och det bete, som finnas å sådana trakter, vanligen är så ringa, att, om lapparne tillerkändes rättighet att derå nedsätta sig eller beta sina renar, skulle, så snart skogen toge slut, hvilket, äfven om den anlitades i vidsträcktare mån än hittills, ovilkorligen skulle ske i en snar framtid, jordens äfven nu ringa värde för egaren helt och hållet försvinna. Efter slutad diskussion förklarades såsom stämmans enhälliga åsigt, att lapparne icke borde tillerkännas rättighet att å enskild mark under hvilken som helst årstid begagna sig af skog eller bete eller derå bosätta sig för längre eller kortare tid; men borde komiténs förslag i alla andra delar godkännas samt hafva företräde framför herr Farups.

§ 2.

Särskildt upplästes och föredrogs i motiveringen sidorna 50 och 51, och uttalade stämman sin åsigt deröfver, att den icke vill göra någon förändring i hvad mån som kan vidkomma den bofasta befolkningen för att blifva likställd med Norr- och Vesterbottens lappmarker.

§ 3.

Att justera och å stämmans vägnar underskrifva detta protokoll utsågos hemmansegarne Erik Nilsson i Fastgården och Olof Borin i Skottgården.

Ovikens sockenstuga år och dag som ofvan.

Per Andersson i Bugården,
v. ordförande i stämman.

Uppläst och justeradt af:
Erik Nilsson i Fastgården.
O. Borin i Skottgården.

Uppläst i Ovikens kyrka den 4 November 1883 af
M. Bergman.

Med originalprotokollet lika lydande, betygar:
Per Andersson.